

د افغانستان د بحران سیاسی حل

دکتور فاروق اعظم

د افغانستان د مطالعاتو د مرکز مشر

او

د لندن په پوهنتون کې د او بود کشالو د خیرونکې ډلې غړي

۲۰۰۹ مئ

لندن

Ketabton.com

فهرست

موضع	مخ
سریزه	۳
د افغانستان امنیتی وضعه	۲
ملی فوج او ملي پولپس	۱۷
د دولت مشروعيت	۱۹
د دولت په لوره سطحه کې رشوت او اداري فساد	۲۸
په افغانستان کې د مخدره موادو تولید او تجارت	۳۳
په افغانستان کې د بهرنیو مرستو مؤثريت	۳۸
د افغانانو د اقتصادي حالت خرنگوالی	۴۲
ایا د خارجيانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟	۵۲
د امریکانوی جمهور رئیس باید د افغانستان په باب خه و کړي؟	۶۴
د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره به خوک مناسب وي؟	۷۷
څه باید وسي چې افغانستان د رواني فاجعي خخه خلاص سی؟	۷۸
د پای خبری	۷۹
د افغانستان د بحران سیاسي حل	۷۷

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْيِرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغْيِرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ (صدق الله العظيم)
والتكن منكم أمة يدعون إلى الخير يأمرن بالمعروف وينهون عن المنكر وأولئك
هم المهتدون (صدق الله العظيم)

ما امریکا ته په رسمي دعوت د ۲۰ مئی خخه تر ۹ جون ۲۰۰۸ سفر و کړ په واشنگتن او نیویارک کې مې مختلف امریکائی مقامات ولیدل په واشنگتن، ویرجینیا، لاس انجلس، سانفرانسیسکو، شیکاګو، میشیگن او نیویارک کې مې ترزرو ډیرو افغانانو سره خبری وکړي. هغوي تولو زما خخه د افغانستان د بحران او د دغه کړ کېچ د حل په باب پونستني وکړي. افغانانو غونبنتل پوه سی چې ما د افغانستان په باب امریکایانو ته خه ویلې دی او د افغانستان په باب د امریکایانو نظر خه وو؟ ما افغانانو ته خپل د مذاکراتو لنه معلومات وړاندې او سؤالونو ته مې ئې جوابونه ورکړل چې مختصر راپوريې وطنوالو ته پرخپل وخت د کتاب په شکل وړاندې سویدي*.*

ددې لنډ راپور د وړاندې کولو موخه داوه چې وطنوال پوه سی چې ما امریکایانو ته چې او سی یې افغانستان په لاس کې دی زموږ د ګران وطن او ضاع خنګه تشریح کړیده؟ ما هغوي ته یوازې د افغانستان په ارتباټ پیښ مشکلات ندي ویلې او یوازې مې انتقادونه ندي کړي بلکه د حل بارزنکات مې هم ورنبوولي دي

راسی دلته دهغه را پور یوه برخه رانقل کرو. کتاب د سؤال او جواب په شکل لیکل سوی دی. که دیو سؤال جواب دیر او بد درته معلوم سود هغه علت دادی چې ماددغه جواب یوه برخه په یوه مجلس کې ویلې ده اونورې برخې یې په نورو مجلسو کې، دلته مې د کارد اسانی لپاره دعین یا مشابه سؤال تهول جوابونه چې په مختلفو مجالسو کې مې ورکړي یا تشریح کړیدی تر یوه جواب لاندې راوستیدی. پدې جوابونو کې داسې نکات سته چې زماندي او ماله نورو مې اقتباس کړی او د خپل استدلال د تقویې لپاره مې راوړیدی. ټینې معلومات او په تیره بیا د کتاب پایخوړ مې وروسته ددې کتاب د لیکلو په وختکې ورزیات کړیدی.

ددې لیکنې اصلی هدف دا وو چې هرڅوک و افغانستان ته ورپېښ مشکلات تشریح او خیرې خود حل لارې په نلري او یائې نه وائی. دلته ما د مشکلات تو تر تشریح او د مرض تر تشيخص و روسته د حل لار او دواه هم و راندې کړبده چې کیدای سی پره ګه غور و سی، اصلاح سی او بیا د کار خلک پیدا او پر ولار سی. کار باید له یو ئایه پیل سی او ما لدغه ئایه پیل کړ.*

* دامریکا ترسفر و روسته مې افغانستان، پاکستان، سعودی عربستان او دوه واره اروپائي هیوادونو (ناروی، سوییدن، دنمارک، جرمنی، هالیند، بلجیم او فرانس) ته د افغانستان د بحران د سیاسی حل د پیدا کیدو په منظور تیریوکال سفرونه وکړه. په زړو افغانان او غیر افغانان مې د متخاصمو دلو د مشرانو په شمول ولیدل ددی سفرنو جویان ددې کتاب په پای کې راغلې دی

دعا، کوم چې الله پاک عزو جل زما دا وروکی تلاش پخپل دربار کې قبول او هغو کسانو ته چې د افغانستان لپاره په سیاسي حل پسې گرئي دانسه او فارمول ګټور او د مخلصو افغانانو د راتولبدو لپاره یو منبر او پلتفورم و گرئوي

په پای کې زه د وطن د دوه دردمنو څوانانو، بساغليو حفيظ الدين پيرزاده او مقبول احمد ننګ، ډېره مننه کؤم چې هم یې زما د سفرونو په وخت کې زما خدمتونه وکړه او هم یې د دغه کتاب په ترتیب او چاپ کې مرسته کړیده.

امین و ماذلک علی الله عزیز.

دكتور فاروق اعظم

لومړی سؤال چې هرچا کاوه هغه دا وو چې د افغانستان امنیتی وضع خنګه گورئ؟

جواب: ترشپر کاله دیر وسوه* چې نړيواله ټولنه ونه توانيده چې د افغانانو د باور او ملا تر پربینسته دا من افغان ملي فوج جوړ کړي او تراوسه هم امریکایان او ناتو پخپل سربلله دې چې پرا فغان فوج اعتماد وکړي او حتی هغه خبر کړي د مخالفینو پخلاف نظامي عملیات او بمباره کوي حتی د مخالفینو په باره کې د معلوماتو په راټول لوکې هم پرا فغان اردو او پولیسو اعتماد نکوي او خپل خانته استخباراتي لاري لري په دغسي عملیاتو، بمباريو او نيونو کې اکثره عام ولس ته تاوان رسیدلی دی، لارویان وژل سویدي، ودونه او جنازې بمباره سویدي، بنځۍ او ماشومان مړه سویدي، بیګناه خلک بندیان سویدي، زوریدلی دی، مړه سویدي، مالي تاوانونه ور رسیدلی دی، بیعزته سویدي او مهاجرت ته اړسوی دي.

دا ټول هغه کې نو ته ورته دی چې رو سانو د خپل اشغال په وختکې د مجاهدینو د خبلو په منظور کول. خرنګه چې هغه تاکتیک کار ورنکړ او ټول ملت یې د رو سانو پخلاف راو پاراوه، د امریکایانو او ناتو او سنی پالیسي به هم بریالی نسي. د ائکه چې دا دخلکو د زړنود لاسته را پر لارنده بلکه مخالفین نورهم تقویه کوي. د امنیت د خرابی یو مهم عامل همدادی.

* هغه وخت د امریکا لخوا د افغانستان د اشغال شپږنیم کاله تیر سویو.

طالبانو ته د القاعده په سترګه او ټولو پښتوته د طالبانو په نظر کتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطی او د امنیت د خرابی عامل دی.*. نه ټول طالبان القاعده دی او نه هم ټول پستانه طالبان دی همداراز، د طالبان او القاعده د هدفونو او ستراتیجی ترمنځ هم ډېر توپیر دی طالبان د خپل هیواد لپاره جنگیږي او د غرب سره خاصه د بمنی نلري خو القاعده په عربی نړۍ کې د امریکایانو و کمبلې ټولیدو ته متعهد دی او افغانستان د خپلو اهدافو دويشتلوا لپاره ديو سنګر په ډول استعمالوي همداراز، ټول پستانه طالبان بل او د هغۇ په تور ټول پستانه ټکول، څورول او د هیواد له سیاسي صحني لیرې ساتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطی ډ.

په یو هیواد کې حتمی نده چې ټول فوج، پولیس، د دولت مامورین او ټول ولس دې ده ګه هیواد د مشرد فکراو پالیسیو ملګری وي؛ Ҳینې مجبوريتونه او حالات وي چې خلک مجبوروی چې د دولت سره کاروکړي کله چې د طالبان حکومت په نومبر ۲۰۰۱ کې رنګ سوده ګه وخت تسلیم کړل چې عسکرد هیواد په شمال کې ونوی ادارې ته ځانونه هغه وخت تسلیم کړل چې اطمینان ورکړه سو چې دوی به د طالبانو د خدمت په تور نه زورول کېږي دوی غوبنسته چې د نوي حکومت سره کاروکړي او یا پخپلو کوروکې ارام کښيني او خپل شخصي کاروبار ته مخه کړي خود هغوي سره د اسي معامله و سوه لکه هتله چې د یهودو سره و کړه**.

* د ٻون په کنفرانس کې امریکا خاص استازی (جیمز ابنز) پخپل کتاب (ترطالبانو وروسته، ص ۷۷) کې ليکي: ”په ٻون کې زموږ لویه غلطی دا د چې موب پستانه طالبان او طالبان مو القاعده ګنل او د پښتو ژې سهم هلتہ دومړلې وو چې د کنفرانس په پرانسټلوا کې په پښتو یوه وینا همه و چې د پښتو د نیمګرې تمیيل شک یې د پراوه.“
Jams Dobbins, After the Taliban: Nation building in Afghanistan. Potamac Books Inc. Washington DC. 2008, P 77.

** جان کیمپر پخپل کتاب (دبلیو جنگونه، ص ۱۳۹) ليکي: ”بوش القاعده شورویان او جک سترا (د انگلیستان د خخت خارجه وزیر) هغوي نازیان ګنل.“ (امریکایانو په نظر ټول طالبان القاعده ووه).

په زرو طالبان د نړیوالي تولني په مخ کې ونیول سول، بندیان سول، په قلعه جنگي کې مره سول، په کانتینر ونونو کې سوری سوری سول او د لیلی په دښت کې لاس تړلي ژوندي بسخ سول، د امریکا د بخوانی وزیر جنګ (دونالد رمزفیله) زره لایخ سوی نه وو او امریکې وکړ چې وئې سوځوئ، د هیواد په پاته برخوکي په زرو نور طالبان خپلو کليو ته لارل چې عادي ژوند خپل کړي او هغو مثبتو تغییراتو ته هيله من وه چې غرب يې مسلسلې وعدې ورکولي، مګر دوی هرڅای تعقیب سول، ونیول سول او د طالب او القاعده په نوم مره سول یو طالب قوماندان د غزنی په شلګر ولسوالۍ کې د طالبانو د حکومت ترسقوط وروسته خپل کورته ولاړ چې عادي ژوند وکړي، امریکایانو هغه کلی بمباره او خلک يې پکښې مره کړل وروسته د انتقام لپاره تول کلی یاغي سوا او اوس شلګر په سیمه کې د طالبانو د ملاتيردي، یو استرالیائی ژورنالیست چې د بی بی سی لپاره يې کار کاوه یو فلم خپور کړ چې پکښې بنئي چې امریکائي عسکرو په ارزګان کې سپین بېري بې عفتنه کړیدي، د کلی ټوانو هوه وکړ چې خپلې کډې پاکستان ته بیا یی او له امریکایانو خخه د غچ اخیستولپاره بېرته سیمې ته ستنيږي، د طالبانو خارجه وزیر (مولوي وکیل احمد متوكل) پخپله خوبنې امریکایانو ته تسليم سو خو هغوي بندی کړ او ترڅو کاله بند او شکنجې وروسته او س هم په کابل کې په خپل کور کې تر نظارت لاندی دي، مولوي عبد السلام ضعيف په پاکستان کې د طالبانو سفير وو، هغه يې د ټولون نړیوالو قوانینو او نورمونو په خلاف ونیوی، او پنځه کاله يې د کندهار، بګرام او ګواستانامو په زندانونو کې بندی او شکنجه کړ، ملا خاکسار (د طالبانو د رژیم د کورنیو چارو وزیر) ټه امریکایانو ته تسليم کړ او د کابل د حکومت سره يې عمل همکاري پیل کړه خو مر کړه سو، پدې ډول امریکائي او ائتلافې قوا وو قصدا او یا په

نابوھی کې طالبان او پښتانه کونج ته تخته کړل او بیله مقاومته یې بله لار ورته پرینښوول دامنيت د خرابې د لوی عامل دا هم دی.

همداراز، د هیواد د شمال خخه تقریباً دوه نیم لکه پښتانه د قومي تصفیې تر پروگرام لاندی چې فیلمونه یې موجود دي د طالب او القاعده په تورد نړیوالې تولنې په حضور کې مره سول، بې حرمته سول، لوټ سول او د خپلو کورونو خخه و شرل سول. هیچا د دغه قتل عامونو (جنوساید) او دسته جمعي تعذیب (کولیکتیو تورچر) مخ ونه نیو. سربېره پردې، بې بې سی او امریکا رغدادیو ګانو خوا راه را پورونه خپاره کړیدی چې یو شمیر او زبک او تاجیک کورنې د سرحد له ها غاړې راوستل سوی او د شرل سویو پښتنو پرمخکو او جایدادونو باندې میشته سویدی. تراوشه د دغه لکونو شرل سویو سرگردانه پښتنو پونښنې چا ونکړه. هغوي تقریباً دا اوه کاله کېږي چې د کندهارد ژړی، په سوزانه د بنت، د پاکستان په چمن، د سرانان په کمپ او د کوئتې د بسار په شاوخوا کمپونو کې د دربدري ژوند تیروي. بین المللی تولنه نه یوازې د دوی زار حالته توجه و نکړه بلکه هیڅ اراده نلري چې دوی خپلو کورونو ته پرېږدي (د تخار په خواجه بهاء الدین کې یو کال کېږي چې خپلو کورونو ته ستني سوې کورنې کلابند دي او خائې زورو اکانې خپلو کورونو ته نه پرېږدي. حکومت او نړیواله تولنه د زورو اکانو په خلاف هیڅ قانوني عمل نکوي).

په کابل کې د ملکرو ملتو د مؤسسې د نمایندګي مرستیال (کریس) وویل چې او س هم د ۲۰۰۰ په حدود کې مسلح غیر مسؤول ګرو پونه په افغانستان کې فعالیت لري چې اکثره یې په ترویریستي اعمالو، د مخدره موادو په قاچاق او په سازمانی جنایاتونو کې لاس لري. هغه وویل چې لبرترلې ۲۸ تنه د دولت مهم مامورین او د افغانستان د پارلمان غږي پېژندل سوی دي چې د دغه

غیرمسئولو مسلحو گروپونو سره اړیکې لري. (کریس) خصوصي امنیتی شرکتونه هم متهم کړل چې د دغنو گروپو سره تینګی اړیکې لري د ملګرو ملتود مؤسسې د بشرد حقوقو اداره پخپل کلنۍ راپورکې وايې چې امریکا په افغانستان کې د ئینو هغو جنگسالارانو حمایت کوي چې د بشر د حقوقو په رابطه ډیر خراب سوابق لري راپور د جنرال دوستم، عظام محمد نور او محمد محقق نومان اخلى چې په منظم او سستماتیک ډول په شمال کې پښتانه ټوروی، مالونه یې ورچوروی او پر حقوقو یې تیری کوي (بې بې سې: ۱۴ جنوری ۲۰۰۳).

د شمال دغنو شرل سویو او زور بدلو پښتنو ته امریکایانو او نړیوالو بیله مقاوته بله خه لار پرې اینې ډه؟ او س دشمال خه د همدغوشرل سویو کورنيو څوانان په کندھار، زابل، ارزگان او هیلمند کې د طالبانو د جنګی قوت د ملا تېر جو روی.

افغانستان یو واحد او نه تجزیه کیدونکی هیواد دی چې د تاریخ په او بدرو کې مختلفو اقوامو پکنې یو بدل سره د ورونيو پشان ژوند کړیدی. په شمال کې د تاجیکو، ازبکو او ترکمنو په منځکې پښتانه او سی او د پښتنو په سیمو کې بیا د سوو کلونوراهیسې اقلیتونه میشه دی. د کندھار د بنبار په زړه کې په زړو کورنې شیعه ګان او سی او د بنبار اکثره کسبونه، په دولتی ادارو کې ماموریتونه او شاوخوا شنه با غونه ددوی دی؛ چا ترخه خبره هم نده ورته کړې؛ احترام یې کېږي، او د ظاهر شاه په وختکې کندھاریانو خپل وکیل (اکبری) له همدغه شیعه ګانو خخه و تاکې. همدا راز په هیلمند کې هزاره، تاجیک، ازبک او ترکمن ناقلين او په ګرش او لښکر ګاه کې شیعه ګان سته چې چاندی ازار کړي. دا ډول تاجیک، عرب او نور قومونه د ګزنې، پکتیا، پکتیکا، کنر، لغمان او ننګرهار په مرکزونو کې او سی چې بیله کوم

تهدید او فشاره دېښتنو په منځکې دورونو پشان په عزت ژوند کوي. خودهیواد په شمال کې ځینو زورواکانو د بهرنې استعمار او فرصت طبلو ګاونډیانو په مرسته نه یوازې هلتہ دېښتنو په ضرر د سیمې د موګرافیکه څهره او ایتنوپولیتیکل انډول بدل کړ بلکه په تیرو اتلس کلونو کې یې دهیواد دلویو بسا رونو، خصوصاً د کابل د بسا رډ موګرافیکه څهره هم د خپلو قومی ناوړه اهدافو په ګټه وارول. دوی د پردیو په مرسته له یوې خوا پښتنه نه پرېردي چې دهیواد په شمال کې خپلو کوروته ولاړ سی او له بلې خوا یې د کابل بسا رچې عمدتاً دېښتنو سیمه ده پخپلو قومیانو ډک کړ. د ګه حالت ټول هیواد قومی نا ارامې ته او خصوصاً پایتخت یې دیو ایتنوپولیتیکل بحران سره مخ کړیدی

په ۱۹۷۷ م کې کله چې دا ئدخاران په مقابل کې په کنړ، پنجشیر، لغمان او پکتیا کې یو شمیر مسلمان ځوانانو (اخوانیانو) بغاوت و کړ. د سیمو خلکو د هفوی ډیری و نیوول او دولت ته یې تسلیم کړل او ځینې نورور خخه و تبنتیدل د اځکه هفه وخت خلکو حکومت خپل باله او د هفوکسانو پخلاف و درېدل چې د ګه مشروع دولت یې ناکاراه کاوه. هفه وخت د اسلام شعارونو خلک نسواي جذبولي که خه هم اسلام افغانانو ته تره رخه ګران او عزيز دی. دا ئدخاران پښتون وو پدا سې حال کې چې ډیر و غیر پښتنو د هفه باغي ځوانان و نیوول خو فقط درې کاله و روسته، کله چې په کابل کې د شوروی په مرسته یو ګوډا ګې حکومت پر قدرت راغی همه ګه قوم په هماګو باغيانو پسې و لار. همدا سې، په جنوری ۲۰۰۲ م کې په کندھار کې یوه سپړی پر یو بهرنې عسکر حمله و کړ. خلکو په تش لاس هفه و نیو او دولت ته یې تسلیم کړ. خلکو ناري و هلې چې موب سوله غواړو، نړیوالو ته دې موقع ورکول سې چې افغانستان اباد کړي. خونن هماګه خلک ما یوس سویدي او د کابل

د حکومت او ناتپه مقابله کي د طالبانو حمایت کوي بساغلی حامد کرزی له هماغو خپلو خلکو پخپل پلنی بسار کي په تینښته له مرگه ئان خلاص کړ. او س ولس د حکومت سره نور د امنیت په تینګولو کي مرسته نکوي.

نېټوالې تولني افغانانو ته په بون کي یو د اسي ضيق البنیاده حکومت جوړ کړ چې د افغانستان په تاریخ کي یې ساري نسته موږ په تاریخ کي ډير خراب حکومتونه درلودليدي خود اسي خراب حکومت لکه په بون کي چې نېټوالو افغانانو ته جوړ کړندی تیرسوی نېټوالو مشهور غله، د نشيءي مواد و قاچاقبران، زورو اکان، فاسد تکنوکراتان او د بشري حقوقو پایمالونکي چې د کرزی په خبره په نورو هیوادو کي یې د یوسئ شپې تیروولې او باید د بشرضد جنایاتو په تور په نېټواله محکمه کي محاکمه سویواي په حکومت کې راټول کړل. افغانستانئې هغقوله ماندانو او سیاسي د لالانو ته، چې خارجيانو ته یې د عسکرو پحيث خدمت کړي وو او یائې بهرنیو استخباراتو ته کار کاوه، د غنیمت د مال په ډول وویشئ.

امریکایانو پښتنه چې د هیواد اکثریت، سخت جنگی قوم او د دې هیواد له پیدایښته یې قدرت په لاس کي وو له قدرته محروم کړل. امریکایانو تول پښتنه طالبان او القاعده وګنډ او د تروریستانو پشان یې ورسه معامله وکړه او کوبنښن یې وکړ چې د هیواد په سطح د پښتنو شمير کم وښئي او ورپسې یې سیاسي رول ورکم کړي. روسانو هم د خپل اشغال په وختکې د پښتنو د خپلو په منظور خو ئلې احصائيه اعلان او هرواري به یې پښتنه کم بشوول پداسي حال کي چې په تول افغانستان او خصوصاً د پښتنو په سيمو کې جنگ وو او د احصائيه د اخيستلو مجالنه وو. (په ۱۹۸۲ کې یې پښتنه له ۷۷٪ خنه و ۵۵٪ ته راټيتي و بشوول، په ۱۹۸۷ کې یې ۵۱٪ او په ۱۹۸۸ کې یې ۴۸٪ و بلل). د هغوي هدف دا وو چې پښتنه له اکثریته و لوی ګروپ ته

راتیت کری او پدی دولیس په فوج، پولیس، دولتی ادارو او سیاسی مجال کې ونده ورکمه کرپی. دبون کانفرانس په همدي مورد کې د روس پر پله روان او نور هم تکنئ سو او پښتنه يې نور هم لبرو گنل (٪۳۸). نن همدا کارنا تو کوي او پښتنو ته دژوند په هرمجال کې (شوری، فوج، پولیس، سیاسی ګډون، ...) گوري. دغه سبب دی چې د پښتنه په کابل کې او سنی نظام خپل نه بولي او د برياليتوب لپاره ئې قرباني ته حاضرندی.

د طالبانو تر سقوط وروسته په کابل کې تول پښتنه دولتی مامورین د طالبانو په تور تهدید او له کاره وايستل سول او ئای يې په غیرپښتو ډک سو. خو محدود پښتنه که چېرې ليدل کيدل هغوي د استادسياف ترسیوري لاندې ناست وه او يا هغه کسان وه چې د جهاد په دوران کې يې جمعيت ته ډير زغستلي وه. سره لدې چې او س حالات خه بدل سویدي خواوس هم د فوج افسران (د معتبرو انگلیسي او امریکائي منابعو په قول) ٪۷۰ تاجیک دي او د ملي امنیت په چاروکې خود پښتنو سهم ډير کم دي. په مليکي ادارو کې هم همدا حال دي. خه تغييرات راغلیدي، وزیران او ھينې عالي رتبه مامورین پښتنه مقرر سویدي خواوس هم تعادل ته ډيره لار پاته ډه. يو پارلماني راپورنسئي چې په ۲۰۷ م کې درئيس جمهور په شمول د هغه په دفتر کې يوازي ٪۸ مامورین پښتنه وه. دغه سبب دی چې د کابل په بشارکې چې په پښتنې سيمه کې واقع او شاوخوا يې اکثره پښتنه دي خوک د رئيس جمهور او وزیرانو په شمول د پښتو ويلو جرئت نلري. داسې يو حالت چې خپله د هيوا د اکثريت و گړي خان بېگانه و بولي امن نسي تأمينولاي.

پر حکومت د عدم اعتماد يو بل عامل دادی چې په تيرو ديرشو کلو کې په عام ډول او په تيرو اتلس کلو کې په خاص ډول اکثره خارجي تعليمي بورسونه غیرپښتنو ته ورکول سویدي د دغه غيرعادلانه توزيع په نتيجه کې

په زرو غیرپښتانه تعليميافته هر کال هيود ته راستينيوي او دملکت چاري په لاس کې اخلي پدې ډول پښتنه نور هم له دولتي اور گانو خخه ورخ په ورخ په نسيبي ډول کميږي او حکومت غير ملي او انحصاري شکل اخلي پدغسي ظالمانه، غيرعادلانه او نامتوازنو شرایطو کې په دولت کې موجود بواکه پښتنه نور نو دولتي اداره خپله نه بولي او دزره له کومي همکاري نه ورسره کوي بلکه نا منئ ته لار پرانزي.

لکه خرنګه چې د طالبانو پخلاف امریکایانو شمال ائتلاف د خپلو عسکرو په حيث استعمال کړ، د اسي شمال ائتلاف هم امریکایان د طالبانو، حزب اسلامي او نورو مخالفینو د تکولو په منظور استعمال کړل. امریکایانو حکمتیار ته د شمال ائتلاف په وجهه په بون کې دعوت ورنکړ سره لدې چې حکمتیار د رباني صدر اعظم او د طالبانو مخالف او ورسره جنګیدلی وو. ایرانيانو هم موقع ورنکړ سره لدې چې هفه د طالبانو د حکومت په قوله دوره کې په ایران کې د هغوي سره وو بلکه په عوض کې يې د بون کنفرانس ته د هغه زوم (همایون جریر پنجشیری) وباله او بل زوم ئې چې پښتون وو (داکتر غیرت بهير) وربندي کړ. د دې ټولو سره حکمتیار بیا هم خوکاله انتظار ويست خو چا موقع ورنکړ په اسي حال کې چې د جهاد نور ته مشران او س په کابل کې ناست او په حکومت کې شريک دي. حکمتیار خان مجبور احساس کړ او دادی او س د امریکایانو پخلاف جنګيري. خرنګه چې امریکایانو قول پښتنه طالبان ګنډل او اعتماد يې نه پر کاوه، تر ډيره وخته يې ترجمانان یوازې د شمال ائتلاف غيرپښتنه استخدا مول. راپورونه وائې چې لدغو ترجمانانو خخه ټینو د امریکایانو او پښتنو ترمنځ داوبو د خپولو کوښن کاوه او ټینو بیا د ڈې دنه پوهې دو په وجهه عام ولس ته دير ضرر ورساوه؛ کلې بمباره او بېگناه خلک مره، بندیان او وڅورول سول تردې چې

کرزی یې پر حال وژړل (۲۰۰۷ مئ) او وېیل چې زما خه په وسندی پوره او امریکایان زما په خوله نکوي. په اسلوکې د ناروی د دفاع د وزارت یو مامور ماته وویل چې یوه پنجشیری ترجمان هغه ته په هرات کې ویلی وه چې "زه په کندهار کي د امریکایانو سره ترجمان وم یو کندهاری سپې موب په سپین بولدک کي د طالب په تورونیو او پونسته مو ځینی و کړه چې طالب یې؟ هغه وویل: یا". ترجمان امریکایانو ته وویل چې دی وائی، هو. په انګلیسی کی (هو) ته (یا) وائی. امریکایانو چې فکر و کړه چې سپې زموږ په مخکی وویل چې هو؛ نو هغه ېې بندی کړ. ترجمان ۱۲ میاشتی وروسته دا قصه د ناروی د دفاع و زارت د غه مامور ته په هرات کي کړي وه. مامور ورته ویلی وه چې داخو تا سرچې ترجمه کړيده. دا موضوع افشاء سوه او هغه کندهاری سپې ۱۲ میاشتی وروسته د ناروی د فوج په وساطت له بنده خوشی سو. د ناروې د دفاع و زارت د غه مامور ما (د کتاب لیکونکی) ته وویل چې د پنجشیری ترجمان په ترجمه کي اراده بدنه وه خو پښتو یې نه وه زده او دا یې نه وویل چې ترجمانی نسی کولای د اخکه ډیر معاش یې اخيست او متأسفانه د امریکایانو هم یوازی پر همدی خلکو تکيې وه. د غسي ډورمیرې سلوک، بدینې پیدا کول او بیخایه ټورول سوله او امنیت نسی راو ستلاي.

کرزی ته د جمهوري ریاست په انتخاباتو کې اکثره پښتنو کوم چې او س د ناتو تراور لاندې دی رایه ورکړه. پارلماني انتخابات د امن په فضاء کې ترسره سول پدې هيله چې خه مثبت انکشاف به رامنځته سی خو هغسي ونسو. وخت ثابته کړه چې افغانانو ته نه منتخب جمهور رئیس او نه منتخب پارلمان خه ګټه ورسول ملت پر حکومت باور بايلود نو ئکه کرزی خپل تسلط او کنترول د نړيوالو د بیدريغه ملات پر سره په هیواد کې خپور او تینګ نکړای سوای او او س یې د هیواد ډیره برخه له کنتروله بهر ده. د هیواد

جنوبی، شرقی او غربی سیمې دناتو د قواو سره جنگونو نا ارامه کېیدي او په شمال کې خلک د زورو اکانو زور، ناروا او ظلم ځورو ی

د موکراسی او د غربی نړۍ زرا او زور تولود افغانانو په ژوند کې خه مثبت بدلون را نوستلای سوای بلکه بر عکس د زورو اکانو، د بشري حقوقو د پایمالونکو او مخدره موادو د فاچاق برانو په لاس کې ابزار سول چې هیواد استقرار او امن ته نه پرېږدي.

برنی رو بن (دبون په کنفرانس کې د ملګرو ملتو د مؤسسي د پلاوی غربی او اوس د امریکا د جمهور رئیس - اوباما - امنیتی مشاور) وائی: د اضطراري لوئې جرګې په وختکې (دبون تر کنفرانس شپږ میاشتی وروسته) د کابل بازارونه او کوڅې چې باید د ایساف په لاس کې واي؛ د بون د قرارداد پخلاف اوس هم د مليشو په لاس کې وه. د امریکا پخوانی دفاع وزیر (دونالد رمزفیله) د دې پرئای چې د غه مليشې دیو سوله ایز ملي سیاست د جوړښت لپاره تنظیم کړي، هغه یې د ترورستانو د تعقیب په هیله تقویه کول. ایساف چې د بون د کنفرانس او ملل متحد لخوا په کابل کې دامن مسؤول وو مليشو پخلاف نه بلکه موازي عمل کاوه. ایساف چې موخه یې د داخلی جنگونو مخنيوی او د دولت عام امن ساتل وه مګر مليشې یې له ظلم او چپاول خخه نه منع کولې. رمزفیله نه پرېښوول چې ایساف تر کابل هاخوا ولاياتونه ولار سې؛ پدې یې نومورو مليشوته وخت ورکړ چې د هیواد پر خلکو، دارائیي او ګمراکاتو کنترول پیدا کړي.

دوهم سؤال د ملي فوج او پوليس وو:

جواب: خرنگه چې د کابل حکومت له متضادو شخصیتونو، متضادو عقائد او د متضادو ګټموله خاوندانو خخه جوړدی او ټول په یوه ملي مفکوره او هدفندی راتول، همداسي ملي فوج او پولس یې هم پر همدغو پولو ويشلي دي او ملي هدف نلري. لکه خرنگه چې حکومت د ولس باور او ملاتر نلري همداسي ملي فوج او پوليس د خلکو حمایت نلري بلکه ترهيره حده د خارجياني، جنگسالارانو او اقلیتونو په خدمت کې دي. په ۹ مئ ۲۰۰۸ یونپيوال معتبر راپور وائي چې او س هم د افغانستان فوج ملي شخص نلري او ۷۰٪ افسران یې د یواقلیت قوم دي همدا سبب دی چې د یوې سیمې فوج په بله سیمه کې بریالی ندی او حتی ئائی فوج او پوليس همکاري نه ورسه کوي. که خه هم امريکايانو د فوج او جرمنيانو د پوليسو په تربیه او تجهيز کې خه کارکړیدی خو مطلوبه نتیجه یې نده ورکړي. په ۲۰۰۶ م کې، په پښتنی سیمو کې د فوج ۴۰٪ تبنتیدلې وو او او س دارقم تر دغه هم ډیر وو دا ئکه چې فوجيان خصوصاً پوليس فکر کوي چې په دغه سیمو کې د دولت سره همکاري کمه ده او د دوی تلفات ډېردي دغه عامل هم امنیت کمزوره کړيدی.

د کابل حکومت شکایت کوي چې فوج او پوليس تراوسه نه سمه تربیه لري او نه وسائل موږ د افغان فوج او پوليسو قوت او مؤثريت د امريکا راغړadio (جون ۲۰۰۸) لدغه راپور خخه معلومولای سو چې وائي د امريکا په کانګرس کې د ملي امنیت او بهرينيو چارو د کمېټې مشر (جان ترنې) د پنتاګون دراپور له مخې وویل چې په افغانستان کې د پوليسو ۴۳۲ یونته دی چې هیڅ یوئې هم پوره عملیاتو ته تیارندی؛ خو یوازې ۳ یونته ئې

دخارجي فوج په حمایت عملیاتو ته زرهنې کولای سی. د امریکا د بهرنیو چارو په وزارت کې د افغانستان د مخدراتو د کنترول مشر (تامس شوئچ) نیویارک تایمز ته په ۲۷ جولای ۲۰۰۸ م کې وویل چې پنتاگون او کابل باتې ولی چې باکفایته افغان اردو او ملي پولیس لري خو حقیقت د اسې نه دی. ملي اردو د جنګ قابليت نلري او د خلاء ده کيدو لپاره پولیس جنګ ته لېړل کېږي؛ هغوي هم د غه کارتنه تیارندی. کله چې واستول سی چې پريوه خطرناکه سيمه د دولت کنترول قائم کړي ډير تلفات ورکوي په کابل کې د تيرکال د شور د اتمې د جشن په واقعه کې خلکو ولیدل چې افغان فوج او پولیس خومره د ډاډ وړدي. خلکو ولیدل چې عسکرو یو او بل ته وویل چې بگريز (تبنته) او جنرال انو پر خپلومدالونو لاسونه نیولي ځغستل او رئيس جمهور او وزیران بې خطر ته پرمیدان پريښوول.

افغان فوج د شکایت هم کوي چې ناتيو دوی د جنګ لوړۍ کربنې ته بیائی او خپله شاته وي او پدې ډول یې د خپل سپر په توګه استعمالوي. که خه هم ماته په یوه ليک کې د انګلیستان د نظامي قواو وزیر د غه شکایت بیځایه بللى خو په هيلمند کې افغان عسکراوس هم همدا ګيله لري سربيره پر د غه، فوج او پولیس د لړ معاش او هغه هم پروخت د نه رسیدو څخه خو واره د راديو او تلویزیون له لاري شکایت کړي او وائي چې ئکه لوثې لاري نېسي، خلک او موږان شکوي.

دریم سؤال د دولت د مشروعیت وو.

د مشروعیت سؤال یوه امریکائی مطرح کړ او وېیل چې په افغانستان کې د نړیوالو په مرسته د جمهوري ریاست او پارلمان لپاره انتخابات وسول او اوس هغه هیواد یو منتخب رئیس جمهور او منتخب پارلمان لري مګرد تشویش ئای دادی چې خلک ولې د خپلو منتخبو مشرانو ملاتې نکوي؟

جواب: افغانانو د منتخب او یا غیر منتخبو مشرانو سره د لچسپی نه درلوه. دغه انتخابات په افغانستان کې نړیوالو قوتونو غوبنټل چې خپل کښینولي رژیم ته مشروعیت ورکړي. افغانانو تهدا مهمه نه وه چې کرزی منتخب وو او که نه وو بلکه امنیت، سم حکومت او د هیواد بیا ابادیده یې غوبنټه کوم چې نړیوالو مکرره وعده ورسره کړیو. ولس ویل نسه، موږ به انتخابات هم په ارامه فضاء کې وکړو خوتاسې به ایا هغه خه وکړئ چې زموږ سره مو بیا بیا وعدې کړیدی؟ نتیجه د اسوه چې انتخابات وسوه مګرد خلکو سره وعدې ترسره نسوې. خلکو بېرته له حکومتله خپل اعتماد د عدم همکاری په شکل واخیست.

دمشروعیت په باره کې ما ورته وویل چې یو دولت هغه وخت مشروع دی چې پر هغه سیمه پوره کنترول ولري پر کومه چې د تسلط ادعاء کوي. د امریکا د ملي استخاراتو د ادارې تازه راپور وائي چې د کابل حکومت یوازې د هیواد پر ۳۰٪ کنترول لري. ناظرين دا عدد هم مبالغه ګنی او وائي خرنګه چې امریکا د کابل د حکومت حامي ده نودا راپورئې د هغه په ګټه لیکلی دی. په حقیقت کې د حکومت کنترول تر دغه هېر کم دی. د جمهور رئیس سلاکار او د شکایاتو د اورې دو د ادارې مشرب ناغلي اسدالله وفاء په لوړۍ مارچ ۲۰۰۹ خبرنگارانو ته وویل چې د کندهار دولایت په ۱۷ ولسواليو کې دولت یوازی

پر ۳ ولسوالیو کنترول لري او بس هغه دا هم وویل چې پولیسو پر لویو لارو غیرقانوني پاتکونه اچولي، مسافر او موټران شکوي دغسي کم او داغي تسلط دولت مشروعيت ترجمدي سؤال لاندې راولي.

ددې لپاره چې یو دولت خپل مشروعيت ته قانوني بهه ورکړي پکارده چې د خلکو اعتماد، قيادت ته احترام او د هيوا د قوانينو ته د هغوی اطاعت جلب کړي. په دولتي دستگاه کې د بشري حقوقو د پایمالونکو او قاچاقبرانو قوت، د زورو اکانو قدرت او د رشوت او اداري فساد غورې دنه، د افغان دولت ټولې هغه هلي څلې چې د دغسي ملي اعتماد او درناوي لپاره یې کوي خنڅي کړیدي. زورو اکان او قاچاقبرانه یوازي په دولت کې لويې رتبې او قوي لاسونه لري بلکه شخصي ملېشي هم لري هغوی د قانون د جور بدداو او د قانون د تطبیق کېدو په دواړو اړګانونو کې په قوت ناستدي او نه پرېږدي چې دولت امنیت تأمین کړي او د خلکو د ژوند بنه کولوته توجه وکړي. د غه نارسائي چې په نتيجه کې ئې خلک په دولت اعتماد بايلي د افغانستان دولت د خپل مشروعيت او یا دموکراسۍ ادعاعه هغونسي کولای ترڅو هغه مشهور جنایتکاران چې په نړيواله محکمه کې بايد محکمه سویواي ازاد ګرخي، بریتونه تاووي، قدرت لري او خلک تهدیدوي.

یو دولت هغه وخت د مشروعيت ادعاعه کولای سی چې د خلکو معنوی ارزښتونو ته وفاداري او ولس مطمئن وي چې دولت د دغنو ارزشونو د ساتلو او غورې دلو لپاره کار کوي. مشروعيت یوازې پدې لاسته نه رائي چې دولت پرسيمه مسلط وي او یا په دولت کې یو شمير ماهر او تکنوکرات کسان را تبول سویوي بلکه خلک بايد پدې قانع سی چې دا کسان د دوی دارزښتونو او غونښتونو درک لري او د هغو د تطبیق لپاره په اخلاص کار کوي.

په خارجیانو ډیره تکيې، د حکومت واګې ناروا، غلو، رشوتخورو، ظالمو او ببدینو ته په لاس ورکول د افغان دولت د مشروعیت معنوی اړخ سخت تخریب کړیدي. بدون شک یو غیرمشروع حکومت کولای سی تريوشه وخته د بهرنیانو په نظامي زور او مالي مرسته و چلېږي، پرهینو سيمو کنترول ولري او یولپوه ډير کارهه و کړي خود خلکو درناوی او د هغو په نظر د حکومت کولو مستحق او سيدل بیا بله خبره ده.

د مشروعیت بل مهم عنصر د دولت لخوا د خلکو د سر، مال او عزت ساتل او د هیواد د قوانینو تطبیق قول دي خلک باید پدې معتقد وي چې یوازې دولت هغه مناسب قوت دی چې د حکومت کولو وړ او د دوی د اطاعت او همکاري په عوض کې ددوی سر، مال، عزت او ناموس ساتلای سی. افغان موجوده دولت په هیڅ وجه د دې قابل ندی چې د خلکو امنیت و ساتي او حتی د دولت په داخل کې پرزوروا کانو قانون تطبیق کړي

یو دولت د خپل مشروعیت د تثبیت لپاره باید د قويې د استعمال یوازینې مرجع وي. دولتنه یوازې باید خلک قانع کړي چې که کوم تصمیم نیسي هغه سم او د خلکو په ګټه دی بلکه د اهم باید ثابت کړي چې د خپل هر تصمیم د عملی کولو توان لري او خلک د قوانینو په اطاعت مجبورولای سی او که ضرورت پېښ سی پدې لارکې مؤثره قوه استعمالوي. افغان او سنی دولت د ارادې او د قويې د استعمال د غه انحصار نلري بلکه په هیواد کې ډير نور قوتونه ستنه چې پر خلکو مسلط دي او د خپل غوبنستون د تعیيل په لارکې د قويې د استعمال توان لري. د غه حالت دولت مشروعیت ته لویه صدمه رسولي بدله.

داعتبار و پریو حکومت دداسی هم فکره خلکو مجموعه ۵ه چې د خپل هیواد لپاره گله اهداف او مشترکه ستراتیجی لري. ددې لپاره چې خپل تصاميم عملی کړي یو حکومت په ادارو کې کار پوهه، صادق او د دولت اهدافوته و فادار کسان استخداموي. په افغانستان کې داوسني حکومت غږي گله اهداف او مشترکه ستراتیژي نلري بلکه د متضادو عقائد او خاصو منافعو څښتنان د دنیاله هرڅایه راویستل سوییدي. حکومت پوهه او صادق کار کوونکي هم ډیر کم لري. څرنګه چې افغان دولت معین اهداف نلري چې پره ګه ئې غږي راټول وي نو ځکه نامعلوم او متشتتو اهدافوته و فاداري بې مورده توقع ده. د ډغه سبب دی چې هروزارت په حقیقت کې د یوزرو اک پوسته، د یو تنظیم اډه او د یو قوم مسافرخانه ده. افغان دولت به تره ګو غیر مؤثر او نامشروع وي ترڅو دا فاسد او نابکار عناصر په حکومت کې پر قدرت او دولت هم داسې بېهدفه وي. که څه هم په موجوده حکومت کې څینې بنه عناصر سته خود هفو شمیر کم او حالاتوته مثبت بدلون نسي ورکولای تاسې و ګورئ چې د مخدره مواد د کښت، استعمال او فاچاق کار او دلویو لارو امنیت و مشهورو قاچاق برانو ته سپارل سوییدي شخصي مليشو، د مخدره مواد د له تجارته را ولارا اقتصادي تو ان، او د حکومت له موافقو خخه سیاسي استفاده، زورو اکانته په مجموع کې تر دولت ډیر قوت ورکړیدی. ډغه قوت، عام ولس او د دولت کو چني مامورین پخپل اطاعت مجبوروي او د دولت مشروعیت ته نه جبرانیدونکي صدمه رسوي پدې ډول د دولت مشروعیت له دننه سخت تخریب کېږي. د یو ولايت د والي له دفتره تصادفاً اته تنه تریاک راوا یستل سوه. که څه هم هغه ددې پرخای چې مجازات سی و نازول سو خو هغه بیا هم د دغه تصادفي توهین په مقابل کې ناتو او حکومت ته پخپله سیمه کې لوی سر درد جوړ کړیدی او د دولت مشروعیت ته یې لویه ضربه ورکړیده.

یو دولت خپل مشروعیت هغه وخت په خلکو منلای سی چې د خلکو سره خپلې وعدې عملی او پرخپل ئان هغه قوانین او لپلی کړي کوم چې د خلکو خخه یې د تطبيق غونتنه کوي که د دولت متنفذ غري هفو قوانينو او مقرراتو ته چې پخپله یې جو پکړیدي درناوی ونکړي، که دوی ئانونه تر قوانينو لوړ وګني او خوک ئې د خيانات په جرم محکمې ته کش نکړاې سی نو خلک به بدون شک د داسې دولت مشروعیت ترجدي سؤال لاندې راولي. لوی خارنوال عبدالجبار ثابت په وار وار پارلمان او ميديا ته ويلی دی چې یوازې کمزوري کسان محکمه کېږي او هغوي چې زور لري ازاد گرخي بilleه دې چې زه یې د نوم اخیستلو جرئت و کرم ثابت وویل چې ماته هغه وخت دير مشکلات پیښ سول کله چې مې افشاء کړه چې د بلخ والي (عطاء محمد نور) یو جنگسالاردي، شخصي مليشي لري، اساسی قانون ته احترام نلري او د جمهورئيس امرنه مني. لوی خارنوال دا هم وویل چې د بلخ والي دا هم ورته ويلی وه چې دده بي مخکنۍ موافقې به د دولت هیڅ یو مامور پخپل ولايت کې پري نبردي عبدالجبار ثابت د هرات والي (حسين انوري) هم په ورته تورونو تورن کړ. دواړو واليانو لوی خارنوال د بلخ او هرات خخه منع کړ. رئيس جمهور هم دلوی خارنوال په قول دده حمایت ونکړ او پدې دول د هغوي دغوا عمالو د دولت مشروعیت ته شدیده صدمه ورسول مشهور جنگسالار او د افغانستان د فوج لوی درستيز (رشيد دوستم) خوک چې شخصي مليشي لري، د افغانستان په پارلمان کې د شبرغان نماينده (فيض الله ذکي) ته هدایت کړي وو چې په ولسي جرګه کې کوم وزیر ته رايه ورکړي. وروسته معلومه سوه چې نوموري د دوستم د هدایت پخلاف خپله رأيه استعمال کړيوه. رشيد دوستم هغه په شبرغان کې د زرو خلکو په منځ کې راچېه کړ او ترهغوي چې واهه چې په وينو لژند او بيسده سو. ددې لپاره چې حکومت پدې واقعه کې مداخله ونکړاې سی او دواعقي په راز خوک خبر

نسی، بساغلی ذکی نژدې روغتون ته پرینښو دل سو بلکه رشید دوستم هغه پخپل شخصی هلیکوپتر کې ازبکستان ته ظاهراً د تداوی لپاره واستاوه. هیچا د پارلمان ددې وکیل پونستنه ونکړای سواي سرببره پردازه، نژدې دوې میاشتې د مخه رشید دوستم خپل یو پخوانی مرستیال (اکبر بای) د شرابو په بوتل وویشت او پر کورئې چې په کابل کې جمهوري اړګ ته نژدې دی د راکټونو حمله وکړه. دوستم د لوی خارنوال د حکم با وجود چابندي نکړای سواي بر عکس، کرزی اکبر بای وروغونې پخپله قانون ترپنسلاندې دعوې تیر سه. په دغسې شرایطو کې چې حاکمان پخپله قانون ترپنسلاندې کوي نور به یې واحترام ته خه و هخوي؟ هلتہ چې قانون او مجریان یې مظلوم نسي حمایت کولای دولت خه مشروعیت لري؟

ددې لپاره چې خپل مشروعیت ثابت کړي، موجوده افغان دولت ته تقريبا غیر ممکن ده چې د خپل مشروعیت د تولو داخلی د بنمنانو سره په یو وخت و جنگیږي لکه جنگسالاري، مخدره مواد، رشوت، بهرنۍ مشکل او مسلح مخالفين د افغان دولت او سني وضع هغه سخت ناروغه ورته ده چې د روغتون د شدید مراقبت په خونه کې بستر او د خو خطرونا که قوي ناروغیو په مقابل کې د ژوند او مرګ په کشمکش کې را ګيري. که د نوموري خهد همدا راز که د او سني حکومت له ساتنې خخه او یازره بهرنۍ عسکر او د زرو مليونو ډالرو پیچکاري ليري سې ډير ژربه مرسي. ناروغه دولت به ولس پخپل صحت او مشروعیت خنګه قانع کړي؟

ناتو کلي بمباردو ی چې خلک د حکومت په اطاعت مجبور او په مشروعیت یې اعتراف وکړي. د زور بیڅایه او بیموجبه استعمال د خلکو د قناعت مؤثره وسیله نده. زور یو منفور دولت په یوه مشروعه مؤسسه نسي بدلو لای د

خلکو حمایت باید د خلکو د زپونو د لاسته را پرلو له لارې حاصل سی نه د قوې په استعمال سره. یوشمیر د نېیوالو حقوقو ماهرين فکر کوي چې د تروریزم پر ضد جګړه او س د پښتنو دلوئې پر ګنۍ سره په جنګ بدله سویده چې نه یوازې د دولت مشروعیت ئې ترجدي سؤال لاندې راوستی دی بلکه د عام وژني حقوقی سؤالونه یې راولار کړیدي.

دواشنگتن پست په قول (یکشنبه، ۱۸ نومبر ۲۰۰۷) ناتو، امریکا او د هفو افغانی ملګرو د طالبانو په نسبت افغان عوام ډپروژلي دي د ناتو سرمنشي (جاپ دی هوپ شیفر) اخطار ورکړ چې د ملکي خلکو زیاتیدونکي وژنه د خلکو په وړاندې د غربې قواو ملاتړ کوم چې د دوی په حمایت ورغلیدي کموي. د ملګرو ملتو د مؤسسيې د سپتمبر ۲۰۰۷ را پور وائي چې هوائي بمبارې په افغانستان کې د اتحاري حملو اصل باعث او مشوق دی چې ډير بیگناه خلک وژني، ولس د کابل د حکومت په خلاف دروي او مخالفونه لویه تبلیغاتي ګټه رسوي. حامد کرزۍ په واروار ویلي دي چې د تروریزم په خلاف مبارزه باید زموږ په کليو کې نه بلکه په پاکستان کې د ننھه وسی خو امریکایان یې نه ورسره مني او پدې ډول ئې دده حکومت د مشروعیت ديو جدي سؤال سره مخ کړي دی.

د کال ۲۰۰۸ د جولای په اوائلو کې امریکایانو د نورستان په ولايت کې د عامې سورلې دوه موټران بمباره کړل چې په نتيجه کې ئې ۲۲ ملکي کسان مړه او ډير نورز خميان سول. خلکو احتجاج وکړ. امریکایانو وویل دا تول ترورستان او اشرار وه. ځائی حکومت د خلکو د شکایت د فشار په سبب سیمې ته هیئت واستواه چې د هغه په نتيجه کې د نورستان والي تمیم نورستانی په دغه واقعه کې د عامو خلکو، بنخوا او ماشومانو د وژللو تائید وکړ. د دغه اظهاراتو په سبا تمیم نورستانی له دندې ګونبه کړه سوا او امریکایانو خپله

خبره بیا تکرار کړه چې د اټول ترورستان وه (اريانا تلویزیون-۲ جولای ۲۰۰۸). پدغسي یو حالت کې به د والي خه حیثیت وي او د خلکو په نظر به حکومت خه مشروعیت ولري؟

د نورستان تر واقعي دوي ورځۍ وروسته امریکایانو د شینوارو په هسکه مينه کې د واده و را ببارد کړه چې په نتيجه کې يې ۴۸ تنه بنځۍ او ماشومان د ناوي او زوم په شمول شهیدان سول او ۳۴ زخمان يې د ننګرهار روغتونونته یو ورل امریکایانو اعلان و کړ چې د اټول اشرار او ترورستان وه د خلکو مظاھرو، جمهور رئیس کرزی مجبور کړ چې هغه کلي ته فاتحی او عذر ته ورسی په کوم کې چې داغمناکه واقعه پینه سوبوه او د غمڅلوا سره غمرازي وکړي خو امریکایانو خپل انکارته دوام ورکړ چې دوي یوازی ترورستان ببارد کړي دي. وروسته د کنډونو او نورستان شوري ګانو او د هسکې مبنې ولسوال خلکو او خبرنگارانو ته وویل چې امریکایان پخپلو د غوښمسؤلیته کړو پښتنه بغاوت ته هخوي. دوي په سيمه کې د خپلوا اهدافو د تحقیق لپاره په افغانستان کې جنګ غواړي (اريانا تلویزیون ۸ جولای ۲۰۰۸). د غسي یو دولت به خه مشروعیت ولري چې د رئیس دولت خبره دده بهرنې ملاتري نه مني؛ هغه کسانو ته چې دی په عذر ورځۍ هغوي یې ترورستان بولي او که یو والي پرخپل ولس د پردو ناروا په روا تعیير نکړي په سبائې له دندې شپل کړوي؟

د هيواو د هسکې مبنې د حکومت په خلاف علنی جګړه نده روانه، خلک د زورو اکو، د بشرد حقوقو د تيري کونکو، د فاسدو حکومتي ماموريينو او قاچاق برانو خخه چې په سيمه حکومت کوي او نړيووال ملاتړ هم لري سرتکوي پوليس پر لویو لارو خلک پدې بهانه شکوي چې معاش یې کم او هغه هم ډير وخت ندي ورکول سوي. د فساد سره د مبارزې د ادارې

مشرعت الله واصفي وائي چې "ترڅو د دولت لورپوري چارواکي قانون نه مراعاتوي اداري فساد به جرم ونه ګنل سی. اصلاحات باید له لوره پیل سی که لورپوري چارواکي به ملیونو ډالره سوء استفاده کوي او خوک خه نسي ورته ويلاي نو ته خنگه یو کوچني مامور ته ويلاي سې چې ۴۰ ډالره مه اخله" دغسي یو حالت نه یوازي پر حکومت د خلکو اعتماد کموي بلکه په ټولنه کې نظم مختلفوي او هيواد د بحران سره مخامنځ کوي پدي ډول د هيواد په جنوب، شرق او غرب کې خلک د امريكا او ناتوله بمباريو او د حکومت له اداري فساده په عذاب دي او په شمال کې ولسد فاسدو حکمرانانو او د غرب د ملګرو زورو اکانو خخه په ژړا دي. دغه حالت د افغانستان دولت مشروعيت ته سخته صدمه رسول بد. ناتو بايد پدي پوه سې چې د نظامي قوي استعمال ولوکه کاميابه هم وی یوه مؤقتی چاره ده. که د خلکو حمایت نه وي د قوي دغه استعمال او عمراني هلي څلپي به خه نتيجه ورنکري. اداري فساد تر ټولو ډيرد حکومت په څان لوی افت او بلا ده چې عدم امنیت، بغاوت او د مخدره مواد او مافيا تقویه کوي اداري فساد هغه کسان هم ناراضه او بغاوت ته و هشول چې په اول سر کې حکومت ته خوشبین وه.

حامد کرزي په ۲۰۰۸ مئ د شبې ګل المانۍ مجلې ته ويلى وه چې ما خپل په حکومت کې یو لورپوري چارواکي (رشید دوستم) له دندې ګونبه کاوه خو یو بهرنی هيواد (ترکیه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پروردېدا او ایسته می نکړای سواي همداراز، د سنڌي تایمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) ولسمشـرـ کـرـزـي دـ هـلـمـنـدـ دـ پـخـوـانـيـ والـيـ شـيرـمـحمدـ اـخـنـدـزادـهـ پـرـ سـرـلـهـ برـیـتـیـانـیـ سـرـهـ شـخـرـیـ کـرـیـ دـیـ ولـسـمـشـرـ وـاـیـ چـېـ دـانـګـلـیـسـتـانـ دـوـختـ صـدرـ اـعـظـمـ توـنـیـ بلـېـ وـرـتـهـ وـوـیـلـ چـېـ کـهـ چـیرـتـهـ دـ هـلـمـنـدـ والـيـ شـيرـمـحمدـ اـخـنـدـزادـهـ لـهـ خـپـلـیـ دـنـدـیـ لـیـرـیـ نـکـرـیـ نـوـدـیـ بـهـ خـپـلـ تـولـ عـسـکـرـلـهـ اـفـغـانـسـتـانـهـ

وباسي د سندی تایمز ورځیانه له کرزی خخه په حواله لبکي چې شیر محمد اخنزاوه د انگریزانو د فشار له امله د دله خوا ګونبه کړای شو کنه نود هلمند لپاره یو مناسب والي وو. پروسې کالد افغانستان ولسي جرګې دوه وزیران (د بهرنیو چارو وزیر سپینتا رنګین دادفر او د مهاجرینو د چارو وزیر حاجی محمد اکبر ئحائی) د بیکفایتی په تور سلب اعتماد کړل له اور بدرو جرمنیان پردادفر و دریدل. د غه سبب دی چې هغه تراوسه خپلې دندې ته ادامه ورکوي او ئحائی چې بهرنی ملاتر ئې نه درلو دله وظيفې ګونبه سو. سې کال دوه نور وزیران (اسدالله خالد او صديق چکری) د ولسي جرګې لخوا رد سول خو غيرقانوني خپل دندو ته ادامه ورکوي او ولسي جرګه یې د پونتلوا تو ان نلري. د شپیگل مجلې دا ادعاء هم کړيوه چې د افغان حکومت اکشہ وزیران بهرنیو استخباراتو ته کارکوي. د غسې یو فاسد او لاسپو خی دولت به د خپلوا خلکو په نظر خه مشروعیت ولري؟

څلرم سؤال چې هر چا کاوه هغه په دولت کې د رشوت او اداري فساد وو.

جواب: د بون په کنفرانس کې امریکا د افغانستان حکومتي مقامونه او خوکې زورو اکانو او غربزدہ ګانو ته د خدمت په مقابل کې د غنيمت مال په ډول وو یشل؛ هغوي پخپل وار ورسپارل سوي وزارتونه او ادارې خپلې قومي پوستې، د تنظيمونو اهي او د سوء استفادې مغازې و ګرځولي هغوي وزارتونه، ولسي جرګه او مشرانو جرګه، ولايتي جرګې، په مرکزاو ولاياتو کې دولتي ادارې تولې پخپلوا خپلوا نو، حزبي و تنظيمي ملګرو او وفادارانو

بیله دې چې د چا لیاقت، کفایت او اهليت په نظر کې ونسیي دکې کړې که خه هم حینې بنه خلک په کارو ګومارل سول خود ډغوي شميره بېر کم او مؤثريت ئې ډېر لېږدی. همداراز، حینې غربی هیوادونو لکه ايتالیا کوبنښ کړیدی چې د افغانستان قضائي نظام اصلاح کړي خو تراوشه دا مهم ارګان له اداري فساد، د زورواکانو له اثر، د مسلکي قاضيانو له کمۍ او د قاضيانو د امنیت د نه تأمین سره مخ دی. نوئکه دا مهمه اداره او سبې طرفه نده او عدالت نسي تأمینو لای. د امنیت د لوی رئیس په قول عدلیه د دولت د نورو ارګانونو سره هماهنگه نده نوئکه امنیت لکه خنګه چې پکاردي نسي منحته راتلاي. په پلازمنه کابل او قول هیواد کې د زورواکانو، د بشري حقوقو د پایمالونکو، رشوتخورو او اداري مفسدینو بیله کومې ويړې سرشاره ګرځیدل د دولت مشروعیت او دموکراسی دواړه سخت متضرر کړیدي.

ډير وزیران، واليان او رئیسان علاوه پردي چې شخصي مليشي لري إن جي او ګانې او شخصي انتفاعي مؤسسي هم لري چې هغه پيسې چې له بهره د مرستې په نوم افغانستان ته رائي پخپلو جيبيو کې واچوي. دوى په هرخارجي قرارداد کې خپله ونهه هم لري. ډير وزیر یا مشاور تر ۲۰۰۰ ډالره په مياشت کې معاش لري چې د هغه وزارت ډير سابقه داره مأمور ۲۰ ډالره نلري. د ماليې وزير انوار الحق احدی اريانا تلویزيون ته وویل چې معاش یې په مياشت کې ۲۰۰۰ ډالره او یوه بهرنۍ ادارې ئې ورکوي. دا وضع خپله اداري فساد پيدا او تقويه کوي پخوانۍ داخله وزير علي احمد جلالی وائی چې ۱۳ وزیران او ۱۳ واليان مستقيماً د مخدره موادو په قاچاق او اداري فساد کې د کرزي د ورونو په شمول لاس لري. کله چې د کرزي خنډ د جلالی د دفعه ادعاء پونتنه وسوه هغه په ډير عصبانیت دغه ادعاء رد کړه او جلالی ئې په دروغو او فساد

تورن کړ. په دولت کې د اداري فساد بنسکاره او د شرم نمونه داده چې د فساد د مخنيوي د اداري مشر بناګلی عزت الله واصفي په عام محضر کې (اريانا تلویزیون ۱۷ - اپریل ۲۰۰۸) لوی خارنوال بناګلی عبدالجبار ثابت په رشوت او سوء استفاده متهم کړ. لوی خارنوال پخپل وار عزت الله واصفي په رشوت او اختلاس تورن کړ او ويول چې زما سره کره اسناد دي چې کله چې واصفي په فراه کې والي وو سوء استفادې کړیدي. دواړو ادعاء وکړه چې موضوع به محکمې ته محول کوي. حکومت تردي حده شورېدلۍ، اداري فساد تردي حده رسیدلۍ او قيادي جبن تردي حده مستولي دی چې د جمهور رئيس لومړي مرستيال ضياء مسعود ادعاء وکړه چې ددولت لوړ پوري چارواکي د مخدره موادو په قاچاق کې لاس لري. کله چې د رئيس جمهور خخه ددي ادعاء په باره کې په اوله د اکتوبر ۲۰۰۷ م پوښتنه وسوه هغه په ډير طنزیه ډول وویل چې که جرئت لري نومان دي ئې واخلي. یعنې سته خو مګرد نومانو د اخيستلو جرئت په چا کې نسته. عبدالجبار ثابت ادعا وکړه چې وکرزي ته یې د شلو لوړ پورو قاچاقبرانو او رشوتخورو نومان ورکړه خو کرزي دی دهغوي له تعقیبه منع کړ. د لوړ پورو رشوتخورو، قاچاقبرانو او مفسدینو د نومانو د اخيستلو جرئت نه په وزیر، نه د رئيس جمهور په مرستيال او نه پخپله په رئيس جمهور کې سته دamerika خارجه وزیره (هيلرى كلنتن) وائي افغانستان يو تاريکي دولت دی چې كمظفرۍ او په لویه کچه اداري فساد فلچ کړیدي. ځینې معتبر منابع وائي چې له خه وخته راهیسي امریکائی وسله د کابل دفوج او پولیس لخوا پر مخالفینو خرڅېږي. د فساد دیو بل اړخ په باره کې د بنسکاره جوړولو وزیر انجنير یوسف پښتون ادعاء وکړه چې “هیواد اوس د مئکو او مخدره موادو د ماafia په لاس کې دی“ اداري فساد تردي حده اوس رسیدلۍ دی چې د کرزي ملاقاتونه خرڅېږي.

بناغلي کرزى په ۱۳ نومبر ۲۰۰۷ م پر خپلو یوشمبر وزیرانو او دپارلمان پرغرو تورو لگاوه چې له خپلو دندو خخه سوء استفاده کوي، رشوت خوري او په اداري فساد اخته دي ده وویل چې د اتارو غي او س دومره پراخه سوبده چې ده یواد د بیا و د انلو مخ یې نیولیدی کرزى پدا سې حال کې چې قهر بدلي معلوم میده وویل چې ”دعادي افغان ژوند ورخ په ورخ خرابيري پدا سې حال کې چې حکومتي مامورین یوازې پدي فکر کې دي چې خنګه خپله شخصي دارائي ډېره کړي پدې نظام کې لورپوره چاروا کو هرڅه پیدا کړل - پيسې، ډېري پيسې - خدای په پوهېږي چې ترحد ډېري یې تولې کړي زموږ د حکومت دلورپوره مامورینو په پیسو دنړۍ بانکونه ډک دي لوکس قصرونه، نه یوازې په کابل کې بلکه دلته او هلته تېول زموږ د حکومت او د پارلمان دغرو دي؛ هريوئې درې خلور کورونه په بيلو بيلو هيوادونو کې لري“: د حيرانتيا او پريشانې خبره داده چې کرزى په هرڅه پوهېږي او اعتراف کوي خود اصلاح لپاره یې هیڅ او یا ډېر کم خه کوي. د جمهور رئيس سلاکار اسدالله وفاء په لومړۍ مارچ ۲۰۰۹ کې وویل چې په کنده هار کې د ییا و د انلو کارد د دولت د مامورینو د اداري فساد په وجهه وروسته پاته دي دغسي یو حالت پر حکومت او پولي سود خلکو اعتماد کم کړيدی چې نتيجتاً یې امنيت ته لویه صدمه رسولې ده. دغه حالت، ولس پر حکومت ډېر بې باوره کړيدی او په همان کې د تنفر او انجهارتونه شاربي.

نړيوالي تولني او افغان حکومت له اولې ورځې خلکو ته وعدې ورکولي چې امنيت به تأمينوي، سم او مؤثر حکومت به راولي او ده یواد بیا رغونه به کوي. افغانانو دوي ته کافي وخت ورکړ او لازمه همکاري یې ورسره وکړه ترڅو دوي خپل تعهدات پرڅای کړي خو متأسفانه تراوسه هیڅ يو له دغو تعهداتو عملی نسو. او حتی د اسې هم ونسو ه چې پر سمه او صحیح خوا

قدمونه اینسوول سویوی خوده چه په برکت هیواد ورخ په ورخ دارامی او سوکالی خواته تللى واي افغانانو د کرزی خخه د اداري فساد د رینبو ایستلو ډیره توقع نه درلو ده دا خکه اداري فساد په ډیرو هیوادو کې ستنه خو دده خخه یې دا توقع وه چې د ابتدائي عدالت د تأمین په منظور د بدکارو، زورو اکانو، قاچاقبرانو، د بشرد حقوقو د پایمالونکو، او سوء استفاده کونکو ملاتړونکړي او د هغو کسانو مخ و نیسي چې بهرنۍ مرستې پخپلو جیبونو کې اچوي او نه پریږدي چې خلکو ته ورسیږي. د حکومتداري او عدالت د دغه بسيط عنصر کمزوري او په ډیرو ځایوکې نه موجودیت د دې سبب دی چې خلک د حکومت دفاعونکړي او مخالفینو ته لار او حتی ئهای ورکړي او یا حداقل بیتفاوت پاته سی. که د دولت وزیران او عالیرتبه مامورین شاهدي ورکوي چې د کابینې غري، واليان او د رئيس جمهور کورنۍ او نژدي خپلوان په قاچاق او فساد کې اخته دي او بیا هم امریکا او نړيواله ټولنه یې بپدریغه مرسته کوي؛ که د رئيس جمهور مرستیال شاهدي ورکوي چې دده د حکومت لوړ پوري چارواکي مفسدين دي او دي یې دنیولو او حتی نوم اخیستلو تو ان نلري خو بیا هم ټوله غربی نړۍ د همدي مفسدينو ترشا ولاړه ده افغانان به د داسې یوه بې کفايته حکومت او له داسې بهرنۍ حمایت خخه د خير خه توقع ولري؟

د کابل حکومت خخه به د چا د سم کار خه توقع وي چې مشريې د شپیگل مجلې سره په یوه مرکه کې وائی (افغان رساله- مئ ۲۰۰۸، ص ۳) چې نړيوالې ټولنې ټول هغه غله او جنګسالاران چې له طالبانو تبنيدلې وه بيرته راوستل او په حکومت کې یې شامل کړل. کرزی وویل چې ډیر بهرنۍ هیوادونه د جنګسالارانو سره تار لري او او س هم هغوي ته پیسې ورکوي او ملاتړې کوي. همدا بهرنیان د همدي جنګسالارانو او تو پکیانو خخه

د عسکرو او پولیسو کار اخلي کرزی وویل چې "دنپیوالې تولنې څینې غری زموږ د ځینو فاسدو خلکو او مامورینو سره تړ او لري او د هغو څخه استفاده کوي. د مثال په توګه د بین المللی تولنې یوه غری هیواد د افغانستان په یوه برخه کې یو قوماندان ته د هغه دو فاداري په خاطر پیسې او مئکه ورکړې ده. ایا زه (کولای سم) هغه محکمې ته راکش کړم؟"

د سترې محکمې د عالي شوری غرې قاضي بهاء الدین بهاء اريانا تلویزیون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸م وویل چې د حکومت ډير وزیران، د هغوی معینان او د دوائرو رئیسان د سترې محکمې لخوا په رشوت او اداري فساد محکوم سویدي خو څوک ئې نسي بندیان کولای د غسې یو نظام به چې شریعت او قانون یوازې پر کمزوره تطبیق کېږي او زورو اکان ترقانون لور او سرشاره ګرځی د خلکو اعتماد خنګه خپل کړي؟

د اوضاع د برڅیرونکي پدې عقیده دی چې مخالفین نسي کولای ناتو په زور ماته کړي. خوبیله شکه اداري فساد، بیعدالتي او قاچاق به ئې حتمي ماتې ته ورتبله کوي او عمر به ئې ورنډو وي

پنځم سؤال د مخدره موادو د تولید وو.

د غربی نړۍ پالیسيو افغانستان په یوه تاریاکې هیواد بدل کړ خود غرب په بازارو کې د مخدره موادو تقاضا ته جواب وویل سی. د امریکا خارجه وزیره افغانستان یو تاریاکې دولت بولی. په افغانستان کې د تاریاکو تولید له ۱۸۰ ته په ۲۰۰۱ کې چې هم د بدخشان په یوه محدوده ساحه کې کړل کېده و ۲۵۰۰ تنه ته په ۲۰۰۷ کې ورسید. او س تاریاک تقریباً ۴۰٪ د افغانستان د

ناخالصو ملي عوایدو (۳، ایلیون دالر) او د نړۍ د عرضې ۹۳٪ تشكيلوي ددغو ترياكو بيه په اميريکائي بازار کې ۴۳۰ بليون دالره ده چې افغانانو ته يې يوازې ۷، ۰٪ (۲ بليون دالر) رسيرې متباقې ۴۲۷ بليون دالره يې د اروپائي او اميريکائي سوداګرو په جييو کې لويرې څيرونکي پدې عقيده دي چې مخدره مواد، د حکومت اداري فساد، د مخالفينو فعالیت، برمهه نیول او په بيلو شکلونو د خلکو تهديد، د دولت په اداري دستگاه کې دزورواکانو نفوذ او جنایتونه د اټول يوله بله ټینګي اړيکې سره لري. د مخدره موادو کاروبار کونکو د دولت په اداري، مالي او عدلې نظام، انکشافي پلانونو، حکومتداري او اعمام مجدد کې کافي نفوذ کريدي. د مخدره موادو په پيسو او د غرب په ملاتر، زورواکان شخصي مليشي ساتي او د دولت د قانون جوړولو او طبیق کولو اړگانونو ته اوامر صادروي په تیرو خو کالو کې د مخدره موادو د کښت او قاچاق د له منځه وړلولپاره ټول پلانونه او فعالیتونه ناکام سویدي. د سينلس مؤسسه ادعاء کوي چې اميريكا او نړیوال د مخدره موادو د کښت او قاچاق په مخنيوي کې ناکام دي افغانانو ته کار او دعائدو کومه بله منبع نسته نو ټکه مجبوري ترياك وکري د بلخ والي عطاء محمد نور د اريانا تلویزيون سره په ۲ جولای ۲۰۰۸ م په یوه مرکه کې وویل چې نړیواله ټولنه او د کابل په حکومت کې مؤثرې حلقي په افغانستان کې د ترياك کښت تشویقوي.

د ۲۰۰۷ م کال د اپريل په سر کې زه (ددې کتاب ليکونکي) وطن ته تللې و م او هلته می ددې ټولو عناصر و ائتلاف خپله ولید. په کوئې کې مدرسې خالي وي او ټول طالبان افغانستان ته د کوکنارو د نېښ و هلولپاره تللې و هدا ټکه له قدیمه نېښ و هل د طالبانو کار دی. په افغانستان کې عسکرو او د دولت کم رتبه مامورينو هم د سهار لخوا تر رسمياتو د مخه نېښ واهه دا ټکه معاشوونه

ئې كم وە او دترياكو پە كېنست كې يې ديوې مياشتى پە خوارى دېتول كال ددولت معاش برابرلای سواى. دطالبانو قوماندانو خپل زكات خينې اخيست. ددولت اكتىرە عاليٰ رتبه مامورينو ييا پخپلو مەحكو خاشخاش كرلىي وە او كە ئې مەحكە نە وە بىا دو ظيفى ترخنگ دترياكو پە تجارت مصروف وو. دداخلىي او خارجي قاچاقبرانو خوپدا زندگى وە او حتى خارجي عسکر ھم ددغە سخىي بوتىي خخە بى بىرخى نە وە. پە دول خاشخاشو خپل دكرم سايە پرتولو غۇرپولىي وە او دوست او دېنىم يې پە يو سىنگەر كى سره كېنېنلىي او يو وسیع ائتلاف ئې پە جورپ كرى وو. كە دولت يانا تو دترياكو دله منخە ورلۇ لپارە كومە عملى هەشە كېپوای نوتولوبە ئې پە گىلە مقابله كېپوای چې دا دكابىل دولت تە يولۇي گوانبىن كىدای سواى چې نە كىزى غۇنست، نە امرىكاييانو اونە ناتاپو. ازادى راديو تە پە ۱۲ نومبر ۲۰۰۷ م يو بىزگەر وو يل چې ماتە يو قوماندان چې پە پارلمان كې ديوو كيل ملاتپور سره دى وو يل چې كە غوارپى تارياك دى ماتنسىي نو پىسى بە راكوې د كوكنارو دتوليد دكنترول او هم پە دولت كې داداري فساد دمىخىوي لپارە نە يوازى د حکومت او دھە دې بەھنىي ملاتپور ترمنچ مشترىكە ستراتىزىي نستە بلکە كومە يوه چې سته ھە ددى دواپو ادامە او تقوىيە دە. دامریكى او ناتاپو پە نظر اول بايد طالبان مات سى اووروسىتە بىا ترياكو او اداري فساد تە توجه وسى خوزە وايم دا وروستى دواپە داسې لۋئى بلا وي دى چې هم بە افغانان و خورى او هم بە اشغالگران پخپلە پە افغان دولت كې هم دترياكو دكېنست دمىخىوي پرسە گە موقف نستە يوشمير مامورىن وايىي چې خرنگە چې پە تىرو ديرشۇ كلونو كې جنگونو د بىزگەرانو داوبولگولو نظام خراب كېيدى، دغىنماو پىنىپى اصلاح سوی تخم نلىرى، كىمياوي سره نە و رىسىرىي او پە اسانە شرايىط د كېنست لپارە پورنە و رىپيدا كېرىي نو خەكە بىزگەران مجبور دى چې ترياك و كرى دنيا بايد مرستە و كرى چې د بىزگەرانو دغە مشروع غۇنستىنى تىرسە سى. خو

ئىينى بىا حتى د وزيرانو په سويه وائي چې نه، خاشخاش خلک لە مجبورىت اوغرىبى نە كري بلکە ھىرىپىسى جورۇي ھمداراز، حامد كرزى دخاشخاشو پركنىت دھوالەلارى دزھرياتو دپاشلو شدىد مخالفدى خو لو مرى مرسىتىال يې بىا پە شدت طرفداردى.

دامىكىا پە خارجە وزارت كې د افغانستان لپارە د تىرياك د كىترول پخوانى لوى مسئۇل تامس شوئچ د نىويارك تاييمىز سره پە يوه مركە كې (٢٧ جولاي ٢٠٠٨) وئيلى دى چې پە افغانستان كې د تارىاك د كىنست د ملاتر پە منظور د افغان دولت دلورپورو فاسدو چارواكى، دارنو اروپائيانو، د پنتاگون تنگناظرو فوجيانو او طالبانو يۇنامطلوب ائتلاف جورۇدى او ترخو دا ائتلاف وي دابوتى بە غورپىدلۇ پاتە وي. ناتو او زمۇر وزارت دفاع د كوكنارو پر ضد د عملى اقدام مخالفدى؛ برتانويانو پە ھيلمند كې خلکوته ويلى دى چې دوى پە تارىاكو غرض نلىرى. افغان حکومت وايىي چې بىزگران خاشخاش لە غربىي كري خو ملل متعدد بىا وايىي چې نە داكارلە مستى كوي پە د تارىاكو د كىنست د مخنيوي لپارە هيچ مشترىكە ستراتيژى نسته دامريكا د دفاع وزير رابرتس گېتس و كانگرس تە پە ٤ سىمبر ٢٠٠٧ م كې وویل چې موبىپە افغانستان كې د كوكنارو د لە منخە ورلولپارە واضحە ستراتيژى نلرو. تامس شوئچ وائي چې كە طالبان لدى كېننە گەلە خەللى نو كرزى او دولت يې ھەميرە اخلىي د كرزى پە حکومت كې بىساري اداري فساد ددى سبب سوی چې قاچاقبران پە ازادە خپل كار و كري او كە احياناً و نى يول سې رشوت ورکوي او خوشى كىرىي عبد الجبار ثابت ماتە ويلىدى چې ما دشلو لورپورو چارواكى نومان چې د مخدراتو كار و بار كوي او پە اداري فساد اختە دى كرزى تە ور كېل چې باید تعقىب سى خۇزە هەفە لدى كارە منع

کرم دسندي تايمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) ديوه والی له کوره نهه ټنه تاريک راو ايستل سول خو چاترخه خبره هم ورته ونکړه.

خاشخاش د افغانستان په ټئينو برخو کې لکه بدخشان، ننګرهار او هيلمند ترانقلاب پخوا هم کرل کيده خو البته په ډېرله لړه پېمانه مثلاً په ۱۹۷۵ م کې په هيلمند کې ۲۲ ټنه تاريک اخيستل سويوه او په ۲۰۰۷ م کې ۲۵۰۰ ټنه پخوا بهره ته د تاريکو د قاچاق یوازنی لارايران وو چې زموږ د غربی سرحداتو څخه او یاد پاکستان له لارې ایران ته او له هغه خایه یوروپ او امریکا ته تلل دلومړي څل لپاره و شمالي ته د تاريک د قاچاق لارروسانو د افغانستان د اشغال په وختکي خلاصه کړه. کله چې روسانو پر افغانستان یړغل وکړ او پخلاف یې د افغانانو مقاومت شدید سو. نو د مقاومت د څلوا، دخلکو د څلولو او خپل ګوداګي حکومت ته دوسيع حمایت د حاصلولو په منظور به دوی ترڅيل کنترول لاندې سيمو کې د خاشخاش کرل نه منع کول. روسانو به خپلوا فادارو مليشه قوماندانو ته د خاشخاش کرلو او عالي رتبه ماموريونو ته د مخدراتو د قاچاق امتياز ورکاوه. مجاهدينو هم د تاريک کرل نه منع کول د احکمه دوی دولت نه وو او دا یې د ځان مکلفيت نه باله. له بلې خوا روسانو د دې لپاره چې خپل عسکر په افغانستان کې خوبن و ساتي دنشئي موادو پرنه استعمال او د دوی لخوا ئې پرنه ورلو ټينګارنه کاوه. دروسيې د عسکرو به په افغانستان کې نشه او بې بندوباره ژوند وو او چې کله به یې وخت پوره سو او کورته به تله نو د ځان سره به یې خه مخدرات هم ورل. هغه به په دننه روسيه کې بنه پيسه ورجوره کړه او دوی او کورني به یې خوبن سول روسانو غوبنسته چې خپل عسکر لدغه لارې و افغانستان ته په تلو تشویق کړي. پدې ډول روسانو د څلوا عسکرو لخوا د مخدرات موادو پرولو سترګې پتولي. روسي عسکر په عسکري الټکو کې تلل او نه تلاشي کيدل او تقریباً په ازاده او اطمنان ئې

د اکارو بار کاوه پدي دول د افغانستان په تاریا کو د قاچاق لار و شمال ته رو سانو خلاصه کړه او تراو سه دا لارښه فعاله د. له افغانستانه د رو سانو دو تلو خخه تراو سه د افغانستان سره د تاجکستان پر سرحد لس زره روسي عسکر پراته دي او هېږداره روسي عسکر حتی جنرالان يې د مخدره موادو په قاچاق تورن سویډي. همدا تور او س افغانان پر امریکا او ناتو او د هغو پر عسکرو لګوي چې درو سانو پر پله روان دي. ملل متعدد هم وايي چې له تاریا که د هیروئینو د جورولو فابريکې په افغانستان کې بهرنیان چلوی او ضروري کيمياوي مواد يې له بهره ورته راهي خو مخ يې نه نیول کيږي (اريانا تلویزیون ۲۸ جولای ۲۰۰۸).

شپږم سؤال په افغانستان کې د بهرنیو مرستو د مؤثریت وو.

د جو مني د بون په کفرانس کې د غرب ظاهر آتلاش دا وو چې افغانستان د اسې یو حالت ته راولي چې بیا د تروریزم د تریبې مرکزنه وي نوځکه يې د اساسی قانون، انتخاباتو او د قضاء د اصلاح لپاره یو پروګرام تصویب کړ او کابل ته يې نړیوال فوج د کابل د حکومت د ساتلو او د دغه پروګرام د عملی کولو لپاره واستاوه. په غیر نظامي برخه کې د بون د کنفرانس غونبتنه د اوه چې افغانستان یو مستقر هيوا د وي چې د ګاونډیو سره په سوله کې ژوند و کړي، دخلکو نماینده حکومت ولري، مؤثر فوج ولري، ټول مهاجر بيرته خپل هيوا د ته ستانه سی، هيوا د بیا اباد او اقتصادي وده يې یقيني سی. د اقرارداد د ملګرو ملت د مؤسسې دامنيت شوري پخپل ۱۳۸۶ مه پريکړ کې هم تائید کړ.

که په ئیر و کتل سی پسله تقریباً اته کاله نپیو الو خپلې کړي و عدې ډیرې لبې پوره کړیدي. تراوسه تر اتلس بلیون ډالره ډیر افغانستان ته د بیا ابادیدو لپاره راغلېدي. خود ډیر لبې خلکو ته رسیدلې او د هفوی په روز مرہ ژوند کې ئې ډیر کم مثبت تغییر راوستی دی. البته د دیرش کالو خرابی په ۷ کالو کې ټول نسي سمیدای خود افغانانو غوبنستنې ډیرې ساده، بسيطې خواقعي وي يعني د ژوند د لوړنیو ضروریاتو درلو دل حکومت او نپیوالونه یوازې د افغانانو سره د دغه بسيطو غوبنستنو په پوره کیدو کې مرسته و نکره بلکه د دغه بسيطو او لوړنیو غوبنستنو د زیر بناء د ترميم لپاره يې هم ډیر لبر کاروکړ. که خه هم نپیوالو په افغانستان کې په خینو ساحو کې خه سیاسي بریاوې درلودلیدي لکه د جمهوري ریاست، ولسي جرګې، ولايتی جرګو انتخابات، تعلیم او تربیه، مخابرات، نشرات، فوج، پولیس، قضاء، روغتیا او د کلیو پراختیا خو غیر مؤثر او فاسد حکومت، ډیره بیکاري، په بهرنیو مرستو لګولو کې تشتت او فساد، د ناقو پرښه نیت شک او عدم هم رغی د غه بریاوې خنثی کړیدي. حتی با خبره منابع پدې عقیده دی چې امریکا او انگلیستان تر جنګ وروسته افغانستان لپاره هیڅ سترا تیجی نه درلو ده. د انگلیستان صدراعظم تونی بلر پر افغانستان پر ۷-اکتوبر ۲۰۰۱ د حملې امر و رکر بیله دې چې د خپلې کابینې له نژدې وزیرانو سره مسئله جدی مطرح کړي (جان کیمپنر، ص ۱۲۹). د ملګرو ملتو د مؤسسي د مسؤلينو په قول په بون کې (له یوې خوا) د ملګرو ملتو اداره بیواکه وه (اوله بلې خوا) امریکايانو د اسې استعمال کړه چې اصولي کردار یې ادا نکړای سواي). شپږ میاشتی وروسته د اضطراري لوړې جرګې په وختکې یې هم و نکړای سواي چې کابل د بون د فیصلې مطابق له شخصي مليشو پاک کړي. د امریکا د وخت د جنګ وزیر (دونالد رمزفیلد) د شامل ائتلاف په لاس د طالبانو و ژلو ته دومره اړم وو چې نه یې غوبنستل د غه مليشي مهار او د دولت په

سیاسی پرسه کې منسجم سی. ایساف پر د غو مليشو واک نه درلود بلکه موازی یې کار و رسره کاوه. ایساف، دولت له سقوط او حملې ساتي خود مليشو د ظلم، تجاوز او جنگی جرائمو مخ یې نه نیوی رمزفیله پرې ننسود چې ایساف خپل تسلط پر تیول افغانستان خپور کړي بلکه اجازه یې ورکړه چې مليشې دولت پر امنیتی اور ګانونو، دولتي د رائی ګانو او ګمرکاتو ګنترول پیدا کړي نړیوالې تولنې هم بیله دې چې د افغان حکومت جوړولو، پلان او ترجیحاتو ته صبر و کړي د خپلو إن جي او ګانو او قرارداد یانو په لاسونو د زرو مليونو د الرو مصرفول په موہومي سنجش پیل کړل په نتيجه کې نه یوازې عادي افغانان بلکه د نابود ھیوادو مهم سیاسی و نظامي مقامات لکه د انگلیستان پدې اشدېن، د امریکا جنرال جیمز جونز، اروپائي اتحادي، سینلس او هیرنور نړیوال کارپوه شخصیتنه او ادارې په افغانستان کې د نړیوالو او د کابل د حکومت په کړو اجراء تو قانع ندي حتى د افغانستان د جمهور رئیس لومړی مرستیال احمد ضیاء مسعود پخپل کلي پنجشیر کې وویل (۱۲ فبروری ۲۰۰۹) چې: ”او سنی حکومت ناکام او له درغليو ډک دی ، ممکن کرزی په راتلونکو انتخاباتو کې د ڈھان په ګټه کار و کړي او د جوز الله لومړی نیټې وروسته باید لنډمهاله اداره واک په لاس کې واخلي.“

افغانستان یوزراعتي ھیواد او اقتصاد ئې پرهمندې سکتور ولاړ دی د تقریباً ۸ کالو په موده کې نه داوبو یو ضروري بند جوړ سو او نه یوه مهمه وياله او کانال پاک او یا ترميم سو او نه یوه غټه کارخانه جوړه یا حتی ترميم سوېده یوازې یو خو ورې پروژې د پې ارتېي لخوا ترلاس لاندې نیول سوېدې چې د هغو هدف هم د پروژو تر نامه لاندې په طالبانو پسې کتل دي. افغانی بزگرانو ته ډیر کم د کرنې تخم او وسائل او حتی زراعتي او مالداري پور

ورکول سویدی چې دا خپله و خاشخاش کړو ته موقع ورکول دي. خرنګه چې کرني او مالداري په افغانستان کې په تیرو ۳۰ کلونو کې سخته صدمه ليدلې ده د نړيوالي تولنې خخه دا توقع وه او ورته نسه فرصت وو چې صنعت یې تقویه کړي واي. د ارزانه او خواریکښ کارگر شتون له یوې خوا او د افغانستان جغرافیائی موقعیت له بلې خوا چې د مرکزی اسیا، جنوبی اسیا، غربی اسیا او خلیج په منځکې پروت دی خارجی پانګوال نسه تشویقولای سوای خوداکارونسو. افغانستان د یو غرني هیواد په توګه چې دېږي پاكې او به یې په هره دره کې سته او ډیر ئایونه د بېښنا لوی او واره بندونه جوړیداں سی او ترڅل ضرورت زیاته بېښنا بهره ته صادرولای سی او سد بېښنا له نعمته محروم دی او له بهره ئې واردوي. حتی همدا پسله اته کاله د زرو مليونو هالرو دراتوئیدو او د بهرنیانو د بیساري حضور سره کابل د بنارد او سیدونکونیمائی بېښنا نلري په لویه کچه بیکاري، د بیا ابادیدو د عملی سوکه والی، د حکومت ببعد التیو او د ناقو بمباریو خلک او کریدی چې یا پاکستان یا ایران ته کده وکړي او یا د ټجان د حمایت او امرار معیشت لپاره د زورو اکانو او یا طالبانو سره یوځای سی. د بهرنیو مرستو دغسې عدم مؤثریت د دولت مشروعیت ته هم لویه صدمه رسولیده.

سینلس چې د امنیت او پالیسی په چارو کې پاریس میشته یوه نړيواله مشورتی اداره ده پخپل وروستي راپور کې لیکي چې کابل او نړيوالي تولنې د افغانستان د اعمار مجدد مکرري وعدې د افغانانو سره ترسره نکړې. ډېر افغانان خپل په ژوند کې خه مثبت بدلون نه ويني بلکه ژوند یې ترپخوا خراب سویدي. خلک سؤال کوي چې بليونونه دالره چې په افغانستان کې مصرف سویدي چېږي تللې دي. له بدايو هیوادو خخه افغانستان ته تللې مرستې غیر منسجمې، غیر مؤثرې او ضائع سویدي.

افغانستان او س د استدلال په یوه داسې دائره کې را ګير دی چې امریکا او ناتو وائي امنیت د کار او پر مختگ لپاره شرط دی خو ډیر افغانان پدي عقیده دی چې کار، بیا ودا نول او پر مختگ په افغانستان کې امنیت را وستلای سی. که عامو خلکو ته کار پیدا، بیا ودا نول پیل او انکشاف یقیني سی دخلکو اعتماد به پر حکومت اعاده او په ملاتر به ېبی را ووزي څوک به بیا خپل نازولی زوی یو فاسق او ظالم جنگ سالار ته نه سپاري او ده ګه داقتدار او حرص لپاره به خپل اولاد نه قربانوي. دوی به نه یوازې بیا د مخالفینو سره مرسته ونکړي بلکه هغوي به پخپلو سیمو کې د حکومت ضد عملیاتو ته پرینېږدی. چریکي جنګ بې دولس له ملاتر ډ ممکن ندي؛ که ولس خپل سی چریکي جنګ به خنګه ادامه پیدا کړي او بریالي سی؟

اووم سؤال د افغانانو د اقتصادی حالت د خرنگوالي وو.

اصلی امنیت د خلکو د زړونو په لاسته را ورو کې دی. که څوک په افغانستان کې امنیت، د موکراسی، پر مختگ او سوکالی غواړي نو باید په اقتصادی ساحه کې کامیاب کار و کړي تجربې نسوولپدہ چې په افغانستان کې زور او نظامي عملیات ندي بریالي سوي. د لته سکندر خپل سرزوره سر خوبې دی، د انګریزانو پزه چې پر پا چاهي یې لمرنه ډوبیدی سولیدلې ده، سورلښکر چې د دنیا د تسلیخ خوبونه یې لیدل شرمیدلی دی او داده امریکا ورپسې روانيه ده. راسئ سرچېھ ئې عملي کړو چې د ټولو پکښې خیروي او هغه دا چې سیاسي حل ته موقع ورکړو او ده یواد اقتصادی بیا رغونه وکړو او پدې ډول امنیت په بشکیلاک او زبیناک کې نه بلکه د خلکو په رضائیت او اقتصادی سوکالی کې و پلټو. د اټکه د افغانستان بحران تر ډیره حده سیاسي،

سازمانی او اقتصادی دی نه نظامی تر یولک زیات داخلی او خارجی
لبنکرو چې د عصر په ټولو پرمخ تللو و سلو مجہزدي او بیله اټومه د هیڅ
ډول تخیری و سلې د استعمال خخه یې دریغ همندی کړی اټوکالو کې
ونکړای سوه په افغانستان کې امن قائم کړي او ورځ په ورځ اوضاع شورېږي
دا بنئی چې د افغانستان بحران په زور نه بلکه په اقتصادي او سیاسي
رغاوي حل کیدا ی سی.

سره لدې چې ډېر غربی ستراتیجستان بسائی موافق نه وي خو زموږ باور
دادی چې په افغانستان کې بیکاري او بغاوت مستقیماً سره متناسب دي
که خلکو ته کار پیدا سی او ولس په یو ګوله موه سی دا به د حکومت اعتبار
ډیر او هغه ته به مشروعیت و روبخنې خلکو ته کار پیدا کیده به د
زورو اکانو زور او به کړي او ډیر لړ خلک به وي چې د یو جنایت کار او
جنگسالار توپک په غاره کې واچوي او دده لپاره خپل هیواد وال مره کړي او
یا خان قربان کړي. خوک چې ډیر مجبور نه وي په اسانه نه حاضرېږي چې خان
مر، موربوري او خپل او لاد یتیمان کړي. د کسب و کار موجودیت د ډله
مجبوريت له منځه و پري. د کابل حکومت او نېواليه ټولنه پدې کې ناکام
سویدي چې عamo خلکو ته کار زمينه مساعده کړي، مالي او پولي
پارسوب کښته، کرائي او نرخونه کنترول او د خوار او بدای ترمنځ د ژوند د
سطح تفاوت کم کړي همدا راز دوی بريالي نسول چې په اصطلاح د خارجي
متخصصينو لبکر را کم او په زرو د چور إن جي او ګانې ترکنترول لاندې
راولي دوي ونه تواني دل چې د ملياره و نو دالرو او د خارجي ما هراند يو
لوی فوج په در لودلو سره بیا هم د خلکو پر ژوند يو مثبت اثر و کړي. د ډله
نامطلوب حالت، د بیکارانو یو لوی لبکر د دولت او خارجي انو خخه
د خوابدو کسانو او مخالفينو سره یو ئای کړې دل.

ددي لپاره چې د کابل حکومت ته مشروعیت او پراخ ملات پر تلاسه کري، د حکومت بهرنې ملات رو په بهر کې افغان مهاجرین پخپلو غورو وعدو و هڅول چې خپل وطن ته ستانه سی. د دغه نړیوال پراخ تشویق په اساس مليونونه افغان مهاجرین له پاکستان، ایران او نورو هیواوو خخه افغانستان ته ستانه سول بیله دی چې نړیوالو په افغانستان کې ددوی دکور او کار غم خوپلی وي. تیرو دیرشو کلونو جنګونو او مهاجرت ده ګوی کورونه پخپلو سیمو کې خراب، کښت و کروندي ویجاري او کاروبار مختل کړیدی او دراستنیدو پروخت هم چا مرسته ورسه ونکړه نوله ناچاره یې لویو بساوته د دالرو دباران او د کار د پیدا کیدو په هیله مخه کړه. په لویو بساو، خصوصاً کابل کې، د نفوس دغه زیات تراکم او پراخې بیکاری د حکومت پر کمزورو او برو یوبل دروند پېټۍ ورزیات کړ او د دولت اقتصادي، چاپېریال، ټولنیزې او سیاسي ستونزې یې نورې هم وردېږي او حادې کړي.

امریکایانو، د ایران خخه په افغانستان او عراق کې د همکاري په طمع دنفت و غازد پاپلائن او تجارتی لارو د جوړولو هغه پروژه و ځنډول کومه چې بهله ترکمنستانه پاکستان ته د افغانستان له لارې تلل او د مرکزي اسیا انرژي ئې جنوبي اسیا او غربی نړۍ ته رسول ایران تل د دغه پروژې مخالفت کړیدي او د نورو علتونو و ځنګتہ پدغه سیمه کې د جنګ داورد بلیدو یو مهم عامل هم ایران دی. ایران غواړي د افغانستان په غرب او جنوب غرب کې د عدم امنیت له لارې دا پروژه عملی نسي او په عوض کې د ایران په خاوره کې دغه لارې تیرې سی. دغه پروژه که عملی سی د کاله ۳۰۰ مليونه دالر د افغانستان دولت ته ماليه ورکوي، ترلس زره ډیرو افغانانو ته کار پیدا کوي، او په لار کې پرتو کليو او بساو ته د بر ازانه برښنا او غازورکوي دا پروژه د جنوبي اسیا او مرکزي اسیا تر منځ تجارت تقویه کوي او په افغانستان

عموماً او غربی سیموکی خصوصاً یو ډیر اقتصادی تحول راولي؛ ترانسپورت تقویه کيږي او دلاري په اوردو کې ورکشاپونه، رسپورانونه، هوټلونه، بازارونه او نورمرستندويه اقتصادي فعالیتونه رامنځته کيږي. مهمه سیاسي ګته به ئې داوي لکه او س چې افغانستان ګاونډیانو ته اړدي ددې پروژې په عملی کېدو سره به ګاونډیان هم افغانستان ته اړسي؛ افغانستان به ورته مهم سی او د دغه هیواد ثبات او استقرار به پخپله ګته هه و بولي همداراز، خرنګه چې افغانستان یو غرنی هیواد او ډيری او به او د بربننا د تولید ډير امکانات لري توقع وه چې امريكا او نړيواله تولنه به مرسته و کړي چې د او بو بندونه جوړ سی د دغه بندونو خخه دویالو پذريعه لامزروع مخکي او د بنتونه او به سی او خلک به د ترياك پرخای نور مشروع کښتونه ولري. خودا مهمې پروژې چې سروې ګاني یې د ډور ترکودتا د مخه د دا ئد خان په وختکي تكميل سوې وي تېراته کاله د پيسو، متخصصينو او نړيوال حضور سره جوړې نسوې او افغانستان ددې پرخای چې بربننا ئې صادره کړپواي او سله بهره بربننا واردوی او ددې علت دادی چې په دغه مورد کې سیاسي اراده نسته امريکايان د بنتونه په سیموکی چې ايران او پاکستان ته خرمدې جنګ ته ضرورت لري خوله یوې خوا ايران خوبن و ساتي چې د پاپلائن پروژه پاته سوه، دوهم د خپلو او رډمهاليواهدا فولپاره پر پاکستان فشاره بر کړي او دريم په سيمه کې خپل حضور توجيه کړي بر عکس، امريکايان ددې لپاره چې په مرکزي اسيا کې خپلې منګلې مضبوطې بخشې کړي په شمال د افغانستان کې وامن ته ضرورت لري. همداراز، امريکا ددې لپاره چې د افغانستان شمالي ګاونډي هیوادونه خوبن و ساتي ترڅو په نومورو هیوادو کې په اسانې کاروکړي نو په افغانستان کې هغوي ته سیاسي، فرهنگي، او تجاري امتيازات ورکوي او د افغانستان شمالي برخې د هغوي د نفوذ په ساحه کې قبلوي امريکا او

نېوال بانکونه کوبنېس کوي چې د افغانستان په عوض کې د قرغزستان په شمول زموږ په شمالی گاوندي هیوادونو کې داوبو بندونه او برېښنا کوتونه جور کري او د هفو خخه تولید سوې برېښنا د افغانستان له لاري و پاکستان ته انتقال کري په لار کې به پرموده هم برېښنا خرخوي او پدې ډول به زموږ منابع او ظرفیتونه راکد پاتیرې.

ناتو او د کابل د حکومت اقتصادي ماهريند غربي نړۍ د اقتصادي نظام په راکاپې کولو سره په افغانستان کې د ازاد بازار اقتصاد پلی کړ، دولتي سکتورونو ته یې نه یوازې توجه ونکړه بلکه هغه یې پر جنګسالارانو او متنفذو اشخاصو پلورل لکه د یوسیاسي نظام واردیدل چې خراب عاقب لري د اسي د اقتصادي نظام کاپې او بېفکره پلی کول هم نامطوب نتائج منتهه راوري. ناتو او د کابل حکومت ډير معددود د اسي اقتصاد پوهان لري چې د افغانستان د ټولنيز او ټکنوري جورې نست سره بلد دي خو توانيد ليو اي چې غربی اقتصادي تجربې یې د خپل هیواد د شرایطو سره سازگاري کريوای د دوی ډيرئ په غرب کې لوی او تريي سوېدي او یوازې په دا پوهه هېږي چې خنګه هغه خه چې یې په غرب کې ليدي دې کاپې او په افغانستان کې پلی کړي دوی د دې توان نلري چې په بهر کې لاسته راوري پوهه د افغانستان د شرایطو سره منطبق کري. ماته یو افغان خوان معلوم دي چې امريكا کې پیدا او ۱۲ کاله بسوونځي یې هله په تکليف ويلې دې پخوا یې افغانستان هیڅ نه وو ليدلی خواوس دا خوکاله په افغانستان کې د ډير مهم وزارت مشاور دی او په ډالرو ډپر لور معاش اخلي د نظام او سړيو دا پول واردات به خه نتيجه ورکړي؟ په غرب کې د ازاد بازار اقتصادي نظام لکه خنګه چې ادم سمیت او جان کینزو یې وه او س نسته او غربی دولتونه خپلو بزگرانو ته سبسيده (توپيری مرستې) ورکوي او د بانکونو او نورو

اقتصادی سکتورونو د استقرار او ودې په منظور مداخلې کوي خو په افغانستان کې بیا هغه ازاد بازار غواړي کوم چې خپله یې نلري. د وی غواړي افغانستان بې ور او دیوال وي چې هرڅه خوک ورته راوري او یائې ځینې و باسی مخ یې خوک ونه نیسي. په افغانستان کې د ازاد بازار د اقتصاد ودې ته ضرورت دی خو دې مرحلې ته ترسیدو د مخه د دولت فرض دي چې د یوه باثبتات اقتصادي نظام او دوامداره متوازنې اقتصادي ودې لپاره ځینې سکتورونه پخپل لاس کې ولري، ځینې نور تر خپل نظر لاندې وساتي او ځینې خلکوته وسپاري دا د دولت وظيفه ده چې یو اقتصادي پلان جوړ کړي چې کوم اقتصادي فعالیتونه به دولت کوي او کوم به شخصي تشباتونه پېږدي. حکومت بايد ځینې اقتصادي سکتورونه او شخصي تشبات د خارجي بازارونو له تهاجمه وساتي.

د مخدره موادو پر بهرنۍ مافيا سرېرې، بهرنیو مشاورینو، متخصصینو، إن جي او ګانو او قرارداديانو هم چې د هغوي مسلکي پوهه، د پروژو مؤلديت او مفديت او رونن حساب ورکول ترجدي شک او پونښتنې لاندې دي د افغانستان پر اقتصاد یرغل کړي. لکه ځنګه چې دنایو عسکر ازدانه هرڅوک نیولای سی، بندي کولای سی، وزلای او بمباره کولای سی همداراز د خارجي مشاورینو، متخصصینو، إن جي او ګانو او قرارداديانو لښک ارادي لري چې د افغانستان د اقتصاد هره برخه چې وغواړي گوډه، فلنج او یا مړه کړي. لکه فاحشي بسخي او د عيسائیت مبلغین چې په زرو د حکومت له اجازې او خبر پرته افغانستان ته ئې او رائحي او په ډاډه زړه خپل کار کوي، دا ډول خارجي مشاورين او إن جي او ګانې هم د حکومت له علم او چوکاته بهر چېرې چې یې زړه غواړي او ګټه یې ايجابوي فعالیت کوي. بې مالکه ملک په لاس ورغلې دی. په افغانستان کې تقریباً ۲۰۰ إن جي او ګانې کار

کوي او له خارجي مرسته کونکو هيوا دو خخه مالي مرستي اخلي ددوی کارونو چنداني ملمو سه نتيجه نده ورکري او نه خوک سرپسي گرخوي، پداسي حال کي چي همدا مرسته کونکي پخبلو هيوا دو کي د خبلو خلکو سره د يوه يوه پول (سينته، پينس) حساب کوي د افغانستان د ماليي وزير انوار الحق احدي داريانا تلوينيون سره په يوه مرکه کي چي په ۵ مئ ۲۰۰۸ م خپره سوه شکایت وکړي چي "مرسته کونکي هيوا دونه دوه پردرې برخه مرستي خپل مربوط إن جي او ګانو ته رأساً ورکوي او موږ نه په خبرې رو او نه پوهېرو چي خومره او چېري مصرف سویدي؟ موږ نه پوهېرو خونه کار سویدي او خونه نور پکاردي او چېري په کاردي؟ په حقیقت کي دوي خپلې مرستي په يواobil شکل بيرته ورې همداراز، ددوی کارډير قيمتي اوبيله رونې حسابدهي دي، مثلاً دوي يو کيلومتر سرک په يو مليون ډالره جورو وي هغه هم سنه پداسي حال کي چي موږ تردغه نه کار ددوی دمصرف په دريمه کولاي سو". دا قابل فهم ده چي د افغان حکومت د اقتصادي ادارو کاري ظرفيت په اول سر کي کم وو او بهرنې مرستي ته ئې ضرورت درلود خو تراته کلو وروسته د بهبود توقع وه او دا غيرقابل قبول ده چي او س هم خارجي مرستي د حکومت تر چوکات بهرد خارجياني په لاس مصرف کيږي، پداسي حال کي چي د بهرنې يو مرستو مصرف د دواړو اړخونو تر منځ باهمي همکاري غواړي د ګه استثماري یړغل د افغان دولت اقتصادي اداري سختې کمزوري کړي دي په إن جي او ګانو کي او چتو معاشونو د دولتي ادارو خخه د پوهوا او مسلکي کسانو فرار ته لاره واره کړي ده او دولت یې د فني پرسونل په قلت او د کاري ظرفيت په مزيد کموالي مواجهه کړي دي، لکه خنګه چي به خارجي فوجونو ته په افغانستان کي تل ضرورت وي، اشغال ګرانو اقتصادي فضاء داسي راو استلبده چي همدا سې به د کابل حکومت خارجي ماهرانو ته تل اړوي نتيجه به ئې داوي چي بناغلي احدي (دانګلستان د

فایننشلتایمز په نقل قول) اعتراف کوي چې موربد نړیوال پولی سازمان هغه غونبته پوره نکړای سواي چې ویلي یې و چې افغانستان به د خپلې بودجې ۸۰٪ د داخلې عوایدو خخه پوره کوي. تاسې وګورئ، د کابل د حکومت کاري ظرفیت تردي حده کمزوری دی چې تر ۱۵ ملیونه ډالره په ډیر مصرف او درې کاله مسلسل کاري یې د دا سې انکشافي پلان خاکه جوړه نکړای سواي چې نړیوال بانک او نورو مرسته کونکو ته د منلو وړوي. د احدي په قول نړیوال پولی سازمان د کابل د ډله پلان د بیا غور لپاره مسترد کړ. که د کابل حکومت دغريبي نړۍ عميل او لاسپوڅي نه او اي د دغه بیا غور موقع ئې هم نه ورکول

د کابل د برینسنا رئيس انجنيز محمد سورو صديقي اريانا تلویزيون ته په ۷ جولای ۲۰۰۸ م وویل چې "د کابل د بناري یوازي په سلوکې ۲۵ کورونه نوبتي برینسنا لري" پسله اته کاله حکومت د زرو ملیونو ډالرو په مصرف یوازي د کابل هغو سيموته برینسنا تهيه کړیده او هغه هم نوبتي چې هلته خارجيان او د حکومت غټان پراته دي.

افغانستان يو زراعتي هيواد او اقتصادي یې هم تراتيا په سلوکې پر همدغه سکتور ولاردي خود اکسقام په قول د ډله مهمن سکتور تراوشه ۱۲۰۰ ملیونو ډالرو خخه فقط ۴۰۰ ملیونه ډالره ترلاسه کړیدي. د اچې د دې مبلغ خخه به څونه بزگتره رسيدلي وي معلومه نده خود ايقيني ده چې ډير به کم وي یوازي امریکا په افغانستان کې سل ملیونه ډالره د وړئي نظامي مصرف لري (واشنگتن پست - ۲۸ جولای ۲۰۰۸). دوى وايي چې موربد وړئي ۷ ملیونه ډالره ملكي مصارف لرو چې ډيره برخه یې هغو ولاياتو ته ئي چې دوى عسکر پکښي لري او اکثره د پي ارتئي له لاري لګيږي په بشري مرستو کې د مرسته کوونکو تر منځ مفاهمه او تنظيم نسته او ډير ليدل سوېدي چې پريوه پروژه خو ځایه پيسه اخيستل سوې او خو ځایه خرڅه سوېده او پيسې

ضائع سویدي. اکسقام ادعاء کوي چې مرسته کوونکي پدې کې ناکام سویدي چې لومړي پخپل منځکې او بیا د حکومت سره خپل کارونه همړغې کري. مرسته کوونکي مؤسسې او هیوادونه یې پدې کې پاته راغبیدي چې د خپلو پيسود مصرف په ئای، مؤثریت او د مرستو د لګولو په ستراتيجي پسې وګرځي. په بهرنیو مرستندو یه مؤسساتو کې ډير فساد موجود دی. ددي لپاره چې قراردادونه پخپلو شرائطو ژرتلاسه، خپل اداري فساد پت او ماليه په بلده ووهی خارجي إن جي او گانې کوبنښ کوي چې په کابل کې يو کمزور، رشوتخور او په اداري فساد کې ډوب حکومت موجود وي پدې ډول د کابل د حکومت په اداري فساد او کمزورئ کې د بهرنیو مرستندو یانو لوی لاس دی.

د هغه هیواد اقتصاد چې تر بهرنیي اشغال لاندې وي د اشغالګر قوت لخوا داسې تنظیمیرې چې پر خپلو پښوونه درېږي او تل یې پر نورو تکیه او د مرستې لاس یې نورو ته او بد وي. افريقيا چې دنې په تولو قارو کې د طبیعي زېرمو په لحاظ غني ده او په سوو کاله د غربې نړۍ تر سلط لاندې او سېږي او په سوو زره مليونه ډالره یې د مرستې په نوم پکې مصرف کړيدي، تراو سه یې نه خلک په وچه ډوډي ماره سوه او نه ډموکراسۍ پکښې راغله بلکه دا مرستې ددوی په ئان ماران دی چې تر ډېره حده ددوی دې اتفاق کولو او پخپلو منځوکې د قوم، ژبه، سمت، مذهب او نژاد په نوم د جنګولو لپاره استعمال سوي ترڅواستعمار ګرته په ډاډه زړه تر ډېره وخته هلته د پاته کيدو فرصت وي. د دغه هیوادونو امنیت، روحي حالت او اقتصاد، استعمار ګرو داسې په مهارت ور خراب کړي او په خلکو کې یې خودي او عزت النفس دو مره کمزوره کړيدي چې بيله بهرنیانو نور ژوند ور ته یوه فاجعه بنکاري ددوی په منځکې یې دو مره مو هومه بد بیني پیدا کړي او دو مره یې دخلکو

شخصیت ورذلیل کپیدی چې اکثره تعلیمافتنه یې وايې که بهرنیان ووزی موبې سره خورو او دومره یې اقتصاد ورفلج کړی او پرخارج متکی کپیدی چې وايې که بهرنیان نه وي خې به خورو؟ پدې دول دوی بهرنیان خپل حافظ وناصر او رزاق ګنمي په همدغه سیاست بهرنیانو په سوو کاله دوی غلامان ساتلي او ثروتونه یې ورلوټ کپیدي.

استعمار ګران پوهېږي چې په یوه ورسته پاته هیواد کې خلک تره رڅه دمخه واقتاصادي مرستونه اردي. نوئکه دوی ظاهر الله یوې خواهېږي مرستې مستعمره هیواد ته استوي چې خلک ورته خوشین سی او پخپله خاوره کې داستumar ګر حضور ومنی؛ اوله بلې خواخنگه چې ددوی اصلی هدف دمستعمره هیواد ابادول ندي نو همدا استول سوې مرستې دخپل و متخصصينو د معاش او په نورو نومونو بيرته ځینې وړي البته د دغۇ مرستو څخه یولې باید دخپل حضور د توجیه کولو او د خلکو د خولو د خوبولو لپاره هم ولگوي د کنیدین پریس په حواله (۲۰۰۹) (افغانستان کې په سلوکي اتيابهري مرستې د بهرنېو قرارداديانو لاهه لاري بېرتنه مرسته کوونکو هیوادونو ته ځي پاته شل په سلوکي د اداري فساد بنکاردي او افغان ولسو ته دېر کم شى رسپېږي. استعمار ګر هغه قصاب ته ورته دی چې د تازه ونسو دسته ئې په لاس کې نیولي او پسه ته ئې نسوروی ترڅو په کراره یې د حلالو لو ترڅایه بوزي. نوموري پوهېږي چې پسه دده سره پخپله خونسه قصابخاني ته نه ځي نو ئکه وابنه ورته بنکاره کوي او احیاناً څه فرصت هم ورکوي چې خوله و راچوي او خه خوند یې ترڅوله سی خو په هیڅ وجهه وابنه ددې لپاره قصاب په لاس کې ندي نیولي چې وږي پسه یې و خوری او په مور سې حتی قصاب دومره په زړه سخت دی چې پسه مسلخته دده سره بېله مقاومته ولار هم سې هغه په لاس کې نیولي وابنه دغه وږي پسه ته نه ورکوي

بلکه په همه‌غه و بنو نور پسونه مسلح ته رسوي پدې دول د وبو او ساده پسو تو زنه هيله هغوي د هوبيار قصاب سره د مرگ ئاي ته بېله مقاومته بيائي

اتم سؤال دا کشروع افغانانو دا وو چې ایاد خارجيانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته گتوردی؟

د بون قرارداد او د ملګرولتو د مؤسسي په افغانستان کې بهرنۍ مداخلې او لاسوهني ته قانوني بنه ورکړه او د افغانستان راتلونکې ئې چې خرنګه ګاوندې يانوئې او لويو طاقتونو غوبنټل ترسیم کړه د نړۍ ۳۷ هيوادونو ته يې د ايساف ترnamه لاندې حق ورکړ چې د افغانستان سرنوشت دې دقوې د استعمال په شمول ددوی په لاس کې وي. کوم حکومت چې د بون د کنفرانس په نتيجه کې د افغانانو لپاره جوړ سو په حقیقت کې د ملګرولتو د مؤسسي د پخوانی فیصلې مطابق او د هغه مؤسسي د سرمنشي د پخوانی خاص استازی (الأخضر إبراهيمي) په قول د ۲+۲ حکومت وو. دا حکومت باید د افغانستان ۲ ګاوندې يو او ۲ لويو طاقتونو (امریکا او روس) د گټو خوندي کوونکي وي وروسته پر دغه فارموله هندوستان هم ورزیات سو یعنې ۱+۲. د لته د افغانانو گتیو ته د اولیت حق ورنکړه سو بلکه د افغانستان حکومت باید د افغانانو تر گتیو د نورو گتې په افغانستان کې وړاندې وګهي. نو ځکه تقریبا د هر وزارت یا ولايت مقام د افغانستان تر سرحداتو هاخوا یو ملاتړی لري د ټله معلوماتوله مخې دولایت له مقام خخه وزارت ته دیو والي د تبدیلیدو د موافقې پرسرو دوې میاشتې امریکا یانو د ملل متحدد پواسطه د افغانستان د یو ګاوندې هیواد

سره خبرې وکړي خو هغه هیواد د حینو شرایطو په اینسوولو سره د نوموري کس د تبدیلی سره موافقه وکړه. حامد کرزی د جرمونی د شپیگل مجلې سره په ۲۰۰۸ م اعتراض وکړي چې نوموري د خارجې مرستندو یانو بې اجازې دولت د عالي رتبه مامورینو تقرر او یا عزل نسي کولای د چاچې عزل او تقرر دبل په لاس وي، کار به هم د هغو په اشاره او مرام کوي. د لته ملي شخصیت، ملي ګتې او د وطن صادقانه خدمت مطرح ندي. ماته یو سناتور او د مشرانو په جرګه کې دیوې جرګګۍ مشروویل (۱۵ مئ ۲۰۰۹) چې موب (د شوری یو هیئت) و کرزی ته ورغلو او حینې مشکلات موور سره مطرح کړل هغه راته وویل چې موب کوم صلاحیت نلرو؛ کارد نورو په لاس کې دې. مخېږي عبد الرحيم وردک (دفعه وزیر) ته وار او چې ته خه صلاحیت لري؟ ته خو هسې د امریکایانو یو شتېپنی یې، چې چېږي دوی روان وي ته ورپسې یې. بیا یې مالیه وزیر (داکتر انوار الحق أحدی) مخاطب کړ چې ووايې ته خه صلاحیت لري؟ هغه ورته وویل چې بلې، مشکلات سته کرزی، ضرار احمد مقبل (داخله وزیر) ته په اشاره وویل چې دې خو پرهیځ حساب دې.

نړیوالې تولنې ایران ته جنوب غربی ولايتونه ورکړیدی چې اباد یې کړي د کنده هار. چمن ترمنځ د اورګاهې د پېلې غخولو کار پاکستان ته ورکول سویدی. ترکیې ته په شمال کې عمراني چارې محول سویدی. تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان ته په افغانستان کې د هغو سره وګاونډیو ولایاتو ته بريښنا ورکول او د کليو د پراختیا کارونه ورکول سویدی. هندوستان ته د افغانستان په ډیرو برخو کې لکه سلما پروژه، د ایران او د لارام ترمنځ سرک جوړول، د کابل-خوست سرک، د کنډونو انکشاف او نور د پاکستان سرحداتو ته خرمد د فعالیت موقع ورکول سویده.

د افغانستان په حساس جغرافیائي موقعیت ئان پوهول پکاردي چې له بدہ مرغه ډیرو دغه حساسیت ندی درک کړی او دا هیواد یې د بالوکاله (په نمایندګي) جنګ ډکر ګرځولیدي. خرنګه چې د افغانستان ګاونه یان پخپلو منځوکې رقابتونه حتی دبسمنی لري نو د نړیوالې تولني دا پالیسي چې زموږ هر ګاونه ی ته یې د افغانستان د ابادی په ظاهري پلمه یوه برخه یا سکتور سپارلي ډدې پرڅای چې سيمه ایزه همکاري او تعاون رامنځته کړي پدې هیواد کې یې لانجې او تاوتریخوالی پیدا کړیدی چې قربانيان یې افغانان دی او تاو به یې خپله دوی ته هم رسیبې. راسئ د موضوع د روښانولو لپاره د مثال په ډول په افغانستان کې د هند او پاکستان رقابت ته و ګورو. په افغانستان کې د هند د یوه پخوانی سفير بهادر کومار په قول هندوستان د شوروی د تجاوز په وختکې د کابل د رژیم ملګرې وو او د افغانستان په داخلې جنګونو کې یې د شمال ائتلاف ملاتر کاوه (او وروسته یې د طالبانو مخالفت پدې کاوه چې اکثریت یې پښتنه و، اسلامي نظام یې غونبت او دا باور وو چې پاکستان یې ترشا وو). د بهادر کومار په وینا هند او س د کابل د حکومت سره نظامي مرستې کوي؛ فوج ته چې اویا په سلوکې افسران یې تاجیک دی تعلیم و تربیه او وسائل ورکوي او د شمال ائتلاف سره او س هم ډیرې نژدې اړیکې لري؛ په جلال اباد، کندھار، هرات او مزار شریف کې یې قونصلگری پرانیستې دی؛ د زرنج-د لارام سرک جوړوي؛ د پارلمان تعمیر ابادوي؛ له پلخمری ترکابله د بريښنا مزي تیروي؛ په کابل کې د حرارتی بريښنا یوه د ستگاه نصبوی؛ پر هریرو د سلما بند جوړوي؛ یوولس ولاياتو ته د تلفون مزي غځوي؛ کابل ته یې الوتکې او په سوو بسوونه ورکړیدي؛ دولتي مامورین تربیه کوي؛ تراوسه یې ۳۰۰۰ افغانانو ته مسلکي روزنه ورکړیده؛ په سووو سکالر شپونه یې افغان ټوانانو ته ورکړیدي؛ روغتونونو سره طبی مرستې کوي؛ یونیم مليون ماشومانو ته بسکوت

ورکوی؛ په کنپونو کې پراختیایی پروژې جوروی؛ (د کابل-خوست سرک جوروی او کیدای سی چې د کندهار-سپین بولدک سرک هم ورکول سی). نوموری د پلومات وايی چې دا وخت په افغانستان کې شاوخوا ۴۰۰۰ هندیان په مختلفو پروژو کې کارکوی او هندی نشرات، کلتور او د بالیوډ فلمونو خو په افغانانو کې دیرنفوذ کړیدی هند ترا مريکا، برطانيې، جاپان او جمني وروسته تر تولولوي مرسته کوونکي او دیر مؤثر هيواد دي. نوموری وايی هند د افغانستان سرحد ته نژدې په تاجکستان کې یوهوائي د ګر جوړ کړیدی چې د افغانستان لپاره کارخینې اخلي.» د بي بي سی په وينا هند د ټول کارونه په افغانستان کې د پاکستان د اثر د کمولو لپاره کوي.

له بلې خوا، افغانستان د پاکستان د ثبات، ملي حاکمیت او ارضي تمامیت لپاره حیاتي ارزش لري. نو څکه هغه هيواد د افغانستان بهرنۍ پالیسي. ته په دیر اهمیت او دقت ګوري پاکستان په افغانستان کې د هند داسي حضور ھیڅکله نسي زغملای چې دده امنیتي ګتې تهدید کړي. هغه په افغانستان کې د هند د نفوذ دخنې کولو لپاره هرڅه کوي. افغانستان باید پخپله خاوره کې د خپلو ګاونه یانو د کړو سخت مراقب وي؛ هسي نه چې داهیواد د مرسته ترعنوان لاندی لوړۍ د دوی د سیاسی کشمکش میدان او وروسته د بالوکاله جنګ ډګر و ګرځي او افغانان په وزنو او کړاوتو واروی امریکا او غرب د افغانستان او مرکزي اسیا منابعو ته د رسیدو او پر ایران د فشار لپاره پاکستان ته په جیوپولیټک لحاظ تر هندوستان دیر اړدی. پاکستان به د غرب لدغه مجبوريتہ د هند او په کابل کې د هند د طرفدار حکومت د کمزورولو لپاره استفاده کوي او هغوته به په دنټه افغانستان کې ماته ورکوی چې دا هم د افغانانو په مرګونو او کړاونو کېږي. پاکستان فکر کوي چې د کابل موجوده حکومت هندوستان ته موقع ورکړ پده چې د پاکستان پر

سرحداتو خپل داستخباراتو اداري فعالې کري او له هغه ئايه پاکستان و خاري همداراز پاکستان پدي عقيده دی او خواواره يې شکایتونه هم کريدي چې د افغانستان دخواوري په استفاده سره هندوستان د ايران په همکاري د سپين بولدک-دلارام او زرنج په مثلث کې د پاکستان په خلاف بلوخانو ته نظامي ترييه ورکوي او پاکستان ته يې د تخريب لپاره ليږي.

ترکيئه او ازبکستان د افغانستان په شمال کي رشيد دوستم او نور ترکزي تقويه کوي او د هغو سره د مرستي ترnamه لاندي په سيمه کې د خپلو ستراتيژکو ګټو لپاره کارکوي روسيه، تاجکستان او ايراني مخالفت کوي او مخئې نيسۍ چې پدې ډول د افغانستان شمال هم ګاونډيانو رقابت ځورو. اکرباۍ چې پخوا درشيد دوستم معاون وو د پیام افغان سره په یوه مرکه کې (۲۰۰۸ جولای) وویل چې ترکيئه په افغانستان کې ډېره فعاله ده او درشيد دوستم هراړ خيذه مرسته کوي. ده وویل چې زه پخوا درشيد دوستم مرستيال ووم او ترکيې په نهه مياشتوكې زموږ دشوری د تقويء لپاره یووار درې نيم لکه ډالره او بیا درې لکه ډالره راکړل. حامد کرزي په ۲۰۰۸ مئ کې د شپيگل الماني مجلې ته ويلى وه چې ما خپل په حکومت کې یو لوړ پورې چارواکي (رشيد دوستم) له دندې ګوبنه کاوه خويو بهرنۍ هيوا (ترکيئه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پروردې او ايسته مې نکړا سوای.

زمور نور ګاونډيان هم پخپلو منځو کې سمندي او د دوی حرص او منافقت په افغانستان کې سياسي، امنيتي او نور ډول ډول لانجي را پيدا کريدي. د دوی هغه اتفاق چې د طالبانو د راپرزولو او د بون د کنفرانس په وختکې وو او س نسته. او س همه ګه د پرون ملګري یو دبل وینو توئيدو ته ناستدي. د امریکا د دفاع وزیر (رابرت ګېټمس) په ۱۷ اپريل ۲۰۰۹ کې د اې ایف پې په حواله د ايران هغه وړاندې زرد کړ چې وائي ايران حاضر دی د افغانستان

پولیس تربیه کړي هغه وویل ایران دې اول مخالفینو ته دو سلو لیربل بند کړي او س دامریکا په پخوانیو ملګرو او ستراتیجیکو انډیو والانو (ناتو او غربی هیوادو) کې هم د افغانستان په باب اتفاق ندی پاته او د بخارست په سرمشريزه کې له تولې غربی نړۍ خخه په ډير تکلیف ۸۰۰ عسکر د افغانستان د جنګ لپاره ورتول سول بل کال به د غومره عسکر هم نه پیدا کیږي او امریکا به مجبوره وي خپل عسکر زیات کړي او پدې دول به کرار کراردا جګړه د امریکایانو په جګړه بدليږي همدا او س، په افغانستان کې د ملګرو ملتو د مؤسسي خاص استازی (کای ایدې) وايي چې اروپایانو په افغانستان کې خپل مسئولیتونه هیر کړي او باريې پر امریکا اچولی دی.

لکه په اتیايمه لسیزه کې چې غربیانو افغانستان ته د روسانو لپاره دیو دام په سترګه کتل او س روسانو او ملګرو یې افغانستان د امریکایانو لپاره دام ګرځولیدی. د امریکایانو وینې به تویوی، ځینې به چکچکې ورته کوي او نور د دوی دانډیو والانو په شمول به په بیتفاوتش ورته ګوري. خرنګه چې افغان فوج د جنګ ایدیوالو جي او ملي خصوصیت نلري امریکایان به مجبوره وي د جنګ ډير بار پخپله و اخلي او د توپکیانو، د بشري حقوق د پایمالونکو او فاچاقبرانو ملګرتیاته دواړ ورکړي، دفاع یې وکړي او پرقدرت یې وساتي او پدې دول د خپلو معنوی ارزښتونو پایمالولو، شرم او رسوانۍ ته ادامه ورکړي. افغان ولسو به نورهم ناراضه او د مقاومت ملګرۍ سی. جنګ به نور خونې سی او د ناتو غړي هیوادونه به جنګ یوازې امریکاته ور پرېږدي او پدې دول به د ناتو سازمان درې وړې سی چې اثر به یې پر غربی نړۍ سخت ناګواره وي.

یو پخوانی رو سی افسر (کرنیل اولیگ کلکوف) چې په افغانستان کې دوه واره جنګیدلی او او س په ماسکو کې د تاریخ استاد دی وائی: "امریکایانو

ته به په افغانستان کې د فوج ډیرول خه ګټه ونه رسوي. د افغانستان مسئله نظامي حل نلري؛ دا يو سراب دی هيڅوک په افغانستان کې سیاسي بریاله نظامي لارې نسی ترلاسه کولای؛ صفا وايم چې دوى روان دي او زموږ غلطی تکراروي." یولۍ وارتتسوف (په کابل کي دروسې پخوانۍ سفير) وايې پر افغانستان د روسيې حمله یوه لویه غلطی وه؛ موږ د ډیلوماسۍ له لاري خپلو موخته رسیدای سواي خو و مونکه. په ماسکو کې د برتانیا پخوانۍ سفير (سررودريک بریتويت) وايې چې په افغانستان کې د امریکا په مشرى دناتو مداخله به موږته همداسي تباہ کوونکي وی لکه روسانو ته.

د برابر عربان او حتی محافظه کار دولتونه یې په افغانستان کې د دولت مخالف قوتونه (طالبان، حزب اسلامي، ...) تقویه کوي. هغه پدې نه چې خوبنې دی بلکه پدې چې له بریالی امریکا خخه ویریږي هغوي په ډاګه وائی چې که امریکا په افغانستان او عراق کې کامیابه سوه په موږ پسي رائحي او دا ويره دوى ته د امریکائی مقاماتو (بوش او رمزفیلډ) له بیا بیا اظهاراتورا پیدا سویده. حینې عربان وائی چې په افغانستان کې او سنی کړکیچ امریکایانو د خپلو ستراتیجکو ګټو د تأمین په منظور را پیدا کړیدي او د خپل حضور د توجیه لپاره نه غواړي هلته امن او ارامي راسي. دوى ادعا کوي چې که خوک پر امریکایانو تک هم و نکړي بیا هم دوى به افغانان تحریکوي او جنګ ته به ئې مجبوروی. دوى وائی چې امریکا باید له افغانستانه وزړي پدې ډول د عربانو هغه اتفاق چې د غربیانو سره یې د بون د کنفرانس په وختکې درلود او سن نلري.

امریکا، ناتو او ډېرافغانان ایران په مداخلاتو تورن کوي د کابل په اخبارونو او د غربی نړۍ په مطبوعاتو کې بیا بیا نشر سویدي چې ایران په افغانستان کې د افغان دولت مخالفینو ته وسلې او پیسې ورکوي. د شمال

ائتلاف ملاتې خوئې علنی او پخوانی دی چې ده ګوله لارې امریکایان او افغان دولت تر فشار لاندې راولي. په ۲۷ جولای ۲۰۰۸ م کې روئتله کابله ولیکل چې ترورستان له عربی نړۍ خصوصاً عراق خڅه د ایران له لارې افغانستان او پاکستان ته ئې او هله افغانی او میشته بهرنې عسکروژنې ایران او س د ترورستانو د تګ او راتګ مطمئن ده لیزدی. د اسې خبرونه دی چې روسيه هم د تاجکستان له لارې افغانستان ته وسله او پيسه لېږي.

د ناتو او ایساخ خود سرو عملیاتو د کابل د کمزوره دولت استقرار او مشروعیت ته لویه صدمه رسولپده. پر عام ولس، لارویانو، دونو او جنازو بمباری، د خلکو و کوروته په زور ننوتل، د خلکو بیعتی او بې عفتی کول او خلک د محکمې له حکمه پر ته نیول او بنديانو افغانانه دیر خوابدي کړیدي. دا پول خپلسریو د منتخب جمهور رئیس، منتخب پارلمان، منتخب و لايتی شوری گانو او نورو دموکراتیکو او بشري حقوقو اړګانو نو موقفه ټی د کمزوره کړیدي. کرزی خواهد عالم ولس د فشار په نتیجه کې ژړلیدي چې د یېګناه خلکو د بمباریو بنديده زما په وسندی پوره. دلته د کرزی دغه اعتراف د ھیواد ملي حاکمیت او د دولت مشروعیت ترجدي سؤال لاندې راولي. کرار کرار دا جنګ او س د تروریزم سره د مقابلې پرخای د افغان ولس خصوصاً د پښتون قوم سره جنګ دی چې د وخت په تیریدو به نورو خارجی سرتیرو ته ضرورت وي. په یاد ولرئ چې د سره فوج ۱۲۰۰۰ عسکرو چې هرشپې، میاشتې بدلبدل او تازه دم کیدل د لس کاله مسلسل شدید جنګ سره سره ددې وس ونه درلود چې د افغانانو مقاومت مات کړي. افغانستان ته د نورو امریکائي عسکرو لیبل مشکل نسي حلولاي بلکه نورئې هم خرابوي او پیچلې کوي او په سیمه کې هغه قوتونه چې ددوی وینو توئې دو ته ناست دی تشویقوي چې مخالفین نورهم تقویه کړي. د افغانستان د او بد مهالي امنیت

پاره نظامي قوت باید دیوی پراخی ستراتیجی په چوکات کې (امنیت د سوکالی له لارې) استعمال سویواي چې ونسو. غرب افغانستان ته له لومړي سره او بدمهاله ستراتیجی نه درلوده او اوس پسله اته کاله حتی پلان نلري چې خنګه ووزي.

د عامو خلکو وژلو، قهر او دولت ته ورئ په ورئ زیاتیدونکې بد彬ې د ناتو او امریکائی قوماندانو ترمنځ د نظر تو پیر را پیدا کړیدی کوم چې له لومړي سره په افغانستان کې د جنګ پر ستراتیزې یو نه وه د ناتو ټینې غږي وائي چې د بې پروائی او عدم دقت په نتیجه کې په بمباريو د عام و ګرو و ژل به امریکا او متحدیو ته افغانان بد彬ن کړي. د امریکا او برتانیا ترمنځ په هیلمند کې وروستی ناندري د جنګ کې ستراتیزې پر سرددوی ترمنځ اختلاف بنئی. پدې ډول د ناتو د غړو هیوادو ترمنځ چې په افغانستان کې جنګیږي کومه بنکاره او واضحه ګډه تګلاره نسته. که امریکایان په عراق کې فوج کم او افغانستان ته یې واستوی حالات به نورهم خراب سی او د ناتو غړو ترمنځ به اختلافات نورهم ډیر کړي. ناتو د شوروی اتحاد پخلاف جوړه سویوه نه د افغانستان غوندي یو کوچني هیواد د تکولو لپاره. لتونيا، چک، لتوانيا، استونيا، پولینډ او هالینډ په افغانستان کې خه ګټې لري چې خپل زامن مړ کړي؟ هغوي د امریکا د خوبنۍ لپاره خانونه وزنې خودا قرباني ترډیره نسي ورکولاي. بله مهمه خبره داده چې په غرب کې ډیر چارواکي، افغانان او د هغوي خصوصيات نه پېژني. افغانستان امریکایانو ته تر عراق ډير خطرناک دی. په عراق کې مخالفين د امریکایانو خلاف مخامن نه جنګیږي بلکه بمان ورته اړبدې خو په افغانستان کې په سوو مخالفين مخامن پر امریکایانو ورئي، سيمې ټینې نيسې او پريوشمير سيمو همدا او س طالبان عملاً حکومت کوي. که جنګ او بد سی او طالبانو ته سمه وسله په لاس ورسې بیا

به ناتو ته مشکله سی چې جنگ یوسی د افغانستان په لیرې او نزدې ګاونډیانو کې د اسی هیوادونه سته چې د غه جنگ اوږدول غواړي چې امریکایان پکنې راګیر وي او ډیره وينه بې توی سی. په کابل کې د برلنیا سفیر بناګلی شیررد کوپرکولز و بې بې سی ته په جون ۲۰۰۷ م کې ویلي وه چې برلنیا غواړي ۳۰ کاله په افغانستان کې پاته سی د ائکه دا هیواد زموږ د خارجی سیاست په سر کې دی خو جمنی، ایتالیا او هسپانیا د بناګلی کولز سره موافق ندي او فکر نکوي چې برلنیا ۳۰ کاله په افغانستان کې جنگ مخته وړای سی. د انگلستان صدراعظم گوردن براؤن دغه موده لس کاله ته راتیتیه کړه.

لکه چې وویل سوه، زموږ ګاونډیان او لوی طاقتونه په نړیواله او سیمه ایزه ډګرونو کې رقابت او حتی د بمنی لري او د ارقیبان او د بمنان او س په افغانستان کې فعال حضور لري او عملاً په فعالیت لکیا دي. کوم یو چې بې یو قدم اخلي هغه بل باندې شکمن دی دوه قدمه اخلي. یو وائی چه هغه بل مخته سوزه پاته سوم د اسی رقابتونه به هغه وخت بنه وای چې افغانستان یو ملي او پرڅلوا پنسو ولاړ دولت درلو دا. مګراوس دا رقابتونه د افغانانو په ډیر ضرر تمامیږي د ائکه همدا هیوادونه څلپې د بمنی بالوکاله (د افغانانو پواسطه) په افغانستان کې مخته بیائی او قربانی یې افغانان دی. د دوی حضور ددې پرئای چې افغانانو ته ګټه ورسوی ضرر یې رسوليدي او ددې جګړه څلپې هیواد استقرار یې ورخراب کړید. همدا ګاونډیان او س دامریکا د اشغال په پلمه په افغانستان کې یو مرکزي قوي حکومت نه غواړي بلکه یو کمزوره او تل پر نورو تکیه هیواد یې خوبن دی چې دوی ته محتاج وي، د دوی مرعوب وي او خوک حساب ورسه ونکړۍ سی.

سربيره پر پورتنيو ضررونو چې د بهرنېو فوجونو حضورئي افغانستان ته رسوي خارجيان د افغانستان د اقتصاد او کلتور په ضرر هم دي. افغانستان پخوا پخپل خان نسبتاً بسیا یوز راعتي هیواد وو. او سئي زراعت فلچ او یو تاريکي هیواد دي چې د نړۍ ۹۳ په سلوکې مخدره مواد تولید او صادروي. هغه هيلمند چې پخوا غنمو او پنې گودام ووند د خارجيانو دفعال حضور له برکته د دنيا د مخدره موادو پايتخت دي. همداراز، خارجيانو د افغانستان تاريخي اثار هم لوټ کړل. د ناروې افتنه پوستن په ۱۶ جون ۲۰۰۸ مولیکل چې د ناروې عسكرو د افغانستان د ۴۰۰۰ کالوازه تاريخي اثار غلاړکريدي او له افغانستانه یې ايستلي دي. ناروې د افغان موزيم په بیا و د انلوو کې مرسته کړيده. همدا کوي همدا. د افسوس خبره د هغه عسکر او بهرنیان چې افغانستان ته د مرستې، صداقت او بیا و د انلوو په نوم رائي غلاوي کوي او تاريخي شتمني او فرهنگي خزانې لوټوي.

واشنګتن پست پخپل ۲۸ جولای ۲۰۰۸ مه ګنه کې ليکي چې: افغانستان کې هرڅه بهرنېي قرارداديانو ته ورکول سوېدي. د امریکا د نړیوال انکشاف اداره قضاو او عدليه هم بهرنېي قرارداديانو ته ورکوي چې د امریکا او ناتو د فوجيانو سره په مشوره ستره محکمه او عدلی نظام اصلاح کړي. دوى به افغان قاضيانو ته د قضا چل ورزده کوي چې د چا په باب خنګه قضاؤت و کړي او کوم مجرم ته خومره او خنګه سزا ورکړي. دوى به قاضيانو ته ورزده کړي چې د خلکو خه حقوق دي او د بنخو سره په قضا کې خه معامله و کړي. د افغانستان قضاتراواسه اسلامي تشخص درلود او هر چا ورته احترام کاوه. قاضي به پرتورن شل کاله قيد او یا د اعدام حکم را ويست، محکوم به تسلیم او حکم به تطبیق سو. خو چا قاضي ته بدنه ویل او نه یې تهدید او. موبنه وه او ربکړي چې یو قاضي پدې سبب چا مړکړي وي چې مجرم ته یې د مرګ سزا

اورولي وه بلکه خلکوبه ويلى چې کوم لاس قاضي پري کري درد نکوي هغې قضا ته به خه تقدس پاته سی کومه چې د امریکايانو او نورو غير مسلمانو لخوا تنظيم او رهنمائی کېږي او په سيمه کې د نورو د ستراتیژ کو ګتمو په خدمت کې وي؟ د افغانستان په قضائي نظام کې د لاسوهنه به دا مهمه او محترمه اداره د نورو سکتورو پشاند لوی فتور، سپکاوي او بحران سره مخ کري.

زمور د ماشونو لپاره له لومړي تر د ولسم ټولگي پوري تعليمي نصاب او س په ایران کې جو پېږي د دې معنۍ داده چې مورب پخپل هيواد کې د تعليمي نصاب د جو پولو تو اننه در لود او یا غواړو زموږ راتلونکي نسل دا سې مهربان جو رسې چې نور ترڅلوا ورته محترم او د نورو ګتمې ترڅلوا ورته مقدمې وي پدې ډول امریکا او د کابل حکومت افغانستان په لوی لاس هخوي چې هغه کتابونه و سوځوي چې پردي یې د دوی د نوي نسل د تخدیر او تضليل لپاره جو پو او چاپوی او هغو مکتبونو ته اور وراچوی چې په هغه کې د دوی راتلونکي نسل ته د تغدير او تذليل درس او روزنه ورکول کېږي.

اخلاقي فساد او ټولنيز انحطاط خود اشغال هغه سو غاتونه دي چې ډير خلک ورته متوجه ندي. مذهبی انحراف، شرابخوري او نور منشيات، فحاشي، پردو ته جاسوسی او خدمت، غدر، فریب، و طنفروشی، رشوت، ملي خیانت، د شخصیت تذليل او قتلول، قوم بازي او بیگانه پرستی هغه افتونه دي چې خراب اثرات به یې تر ډيره زموږ شریف ولس ټوروي.

ترڅو په افغانستان کې یو ملي حکومت چې دا کثیرت مورد اعتماد وي منئته نه وي راغلی او ترڅو چې افغانستان اشغال او بهرنی مسلحې

قابضې قواوې پکنې وي ترهغو به د خارجیانو حضور افغانستان ته د ګټې پرئای مضروي

نهم سؤال دا وو چې په امریکا کې به د راتلونکي نومبر د
انتخاباتو په نتیجه کې نوی جمهور رئیس په سپینه مانۍ
کې کښینې هغه باید د افغانستان په باب خه وکړي؟

جواب: د امریکا نوی جمهور رئیس هرڅوک چې وي، که مکین وي که
او باما، زما پیشینې داده چې افغانستان ته به د پرسکر استوی؛ جنګ به
پراخوی او جنګ به تو دوی هغه به په عراق کې خپل عسکر کموي او
افغانستان ته به ئې استوی. امریکایان فکر کوي چې عراق د عرب لوي قوم
یوه برخه ده او د جنګ د کومو اهدافو لپاره چې پیل سوی وو نسي وړاي.
دوی فکر کوي چې عربی نړۍ، کولای سی دیر کلونه سړۍ او پیسې د عراق
جنګ ته د امریکا پر ضد واستوی. امریکا باید او س خپل اهداف یوازې
د تیلو ورلو ته محدود کړي او د هغه لپاره یوازی خلویست یا پنځوس زره
عسکر کافي دي. امریکایان فکر کوي چې د عراق برخلاف په افغانستان کې
کامیابي ورته اسانه ده. له یوې خوا ددي لپاره چې له عراقه وتل خوک په ماته
تلقي نکړي نو امریکایان به خپل خانته د او رو د پزې د اینسوولو په منظور پر
افغانستان عسکري فشار د پروي او له بلې خوا فکر کوي چې په افغانستان
کې یوازې د دوی پخلاف پښتنه جنګیږي او دا یو کوچنی قوم دی چې تر
سرحداتو هاخوا خوک خوا خوبې نلري؛ خه پښتنه چې د ډیورندې خط

هاخوادي هغه هم باید په جنګ کی راګیر او بیا یې شاوخوا وربند کړه سی چې مرسته ورونه رسیږي پدې ډول به مقاومت ختم او په سیمه کې به دخپل مرام مطابق منګولې تینګې کړي.

خو، دوی له تاریخه ناخبره او افغانستان یو اسانه هدف ګنې. د افغانستان سره دسرحد دهاخوا دپښتنو خواخورې یو طبیعی موضوع ده او د دې مخ دنیا هیڅ یو طاقت نسی نیولاۍ. نه یوازې د پاکستان حکومت د دغوه پښتنو تګ وراتګ نسی منع کولای بلکه انگریزانو او تراورو سته روسانو پخپل وختکې پخپل ټول قوت دا کارونکړای سواي. امریکایان به ترڅو دانه ګتونکې جنګ ته چې تردوي پخوانر هم ناکام سویوه ادامه ورکوي.

کله چې افغانستان ته ډېر عسکر واستول سی، د امریکا میدیا (رادیو، تلویزیون، اخبار، مجله) به هم په افغانستان کې فعالیت ډېر کړي په افغانستان کې د امریکایانو پراخ حضور به د افغانستان لیرې او نژدې ګاونډیان ووبروي او وهخوي چې مخالفینو ته نوره پرمختللي وسله او مالی ملات پورکړي. دابه جنګ ډېر تود کړي او د بهرنیو عسکرو تلفات به نور هم ډېر سی. د تلفاتو ډېر بد و په صورتکې به دناتو غړي هیوادونه خپل عسکر کم او یا و باسي او د جنګ بار به په افغانستان کې یوازې د امریکا پراوې پا ته سی. د امریکایانو تلفات به نور هم ډېر سی او میدیا به ئې په امریکا کې په نېه تفصیل خپروي. دا حال به دوه درې کاله دوام وکړي او بیا به لکه د ويتنام دوختو پشان د سپینې مانې په مخکې خلک مظاهري کوي چې له افغانستانه دې زموږ عسکر او وزی په ويتنام کې امریکا ماته نسوه بلکه دخپلوا خلکو فشار راوایسته د ائکه خلکو د سپینې مانې په مخکې ناري و هلې چې زموږ زامن ولې په ويتنام کې د جنګ سالارانو د برسراقتدار ساتلو لپاره مری؟ زموږ سړی ولې په ويتنام د جنایتکارانو د مسلط ساتلو لپاره وينه

تويوی؟ زموږ ورونه ولې په سایگون کې د چاچا قبرانو د ګټو قرباني کېږي؟ ما امریکايانو او افغانانو ته په امریکا کى په ډیر وضاحت وویل چې زه تاسو ته پېشینې کوم چې درې کاله وروسته به د امریکا ولس د سپینې مانۍ په مخکې همدا سې ناري وهل پیل کړي چې زموږ زامن ولې په افغانستان کې د فلانې چاچا قبروزیر د برسراقتدار ساتلو لپاره مري؟ زموږ سریان ولې په کابل کې درشوت خورو او طفیلیانو د چاغبې د لپاره قرباني بې؟ زموږ ورونه ولې پرخلکو د جنګ سالارانو د تپلو لپاره خپلې وينې تویوی؟ موږ خه حق لرو چې پرزور بدليو افغانانو د بشرد حقوقو د بنمنان مسلط و ساتو؟ موږ نه غواړو د کابل فاسد حکومت د ژوړې پشان زموږ په وينو و پائي..... دا میدېيا، د امظا هرې او د افشار به د امریکا حکومت مجبور کړي چې خپل فوجونه له افغانستانه په تیت سرو باسي. پدې ډول زه د امریکا را تلونکې په افغانستان کې دویتی نام د جنګ دوخت سره پرتله کوم ما امریکايانو ته دا خبره د خپلې تجربې او تاریخ خخه په درس په پوره وضاحت کړبده چې که تاسي په افغانستان کې پر نظامي حل اصرار کوي نوزه په پوره ډاډ درته وايم چې ستاسي سرنوشت درو سانو د. روسان په یولک و شل زره فوج خپل مطلب ته ونه رسپدل، تاسي هم نسیئ رسپدای خو داهم درته وايم چې په افغانستان کې د ناتو ماته و تاسي، د ناتو غرو هیوادونو، افغانانو او د سیمې خلکو ته بنې پایلې نلري. (د ناتو د ماتې عواقب مې په تفصیل ورته تشریح کړیدي چې د لته یې د ذکر مجال نسته). ما ورته وویل چې د مخه تردې چې امریکا د دغه شوم سرنوشت سره مخ سی د امریکا نوی جمهور رئیس هر خوک چې وي باید د افغانستان په باب د امریکا پالیسی بدله کړي او سیاسی حل ته پر نظامي حل ترجیح ورکړي. پدې کې د تپلو خیر د. د امریکا نوی جمهور رئیس باید د هغه فارمول له مخې او یا هغه ته ورته کوم چې ستاسي په

وړاندې مې ایښی دی عمل و کړي او له افغانستانه د خپلو فوجونو د ایستلو
مهالو پش اعلان کړي

لسم سؤال دا وو چې په افغانستان کې په راتلونکي کال کې د
جمهوري ریاست لپاره انتخابات دي، ستاسي په نظر خوک به
موزون سړی وي؟

که د افغانستان په باب د امریکا او ناتو پالیسي همداسي وي لکه او س چې
ده او بدله نسي نو اول ممکن دامنيتي شرایطو د خرابي په وجهه انتخابات
ونسي او که وسی نو هر خوک چې د نويو انتخاباتو په نتيجه کې مشرسي
کامياب بهنه وي. د افغانستان دولتي دستگاه او س یو پي فاسدي معدي ته
ورته ده ترڅو اساسي علاج چې ونسی هره سالمه غذا چې ورسی فاسديږي.
البته خه سليقئي تغيير به د هرنوي سړي سره راسي خوهغسي بهنه وي چې
خلک ئې طمع لري زه د سړي لپاره نظام نه غواړم بلکه یو سمنظام باید جوړ
سي او بیا د هغه لپاره په سړي پسې وکتل سی. یعنې نظام د سړي لپاره نه وي
بلکه سړي د نظام لپاره وي. نو ټکه زه او س پر سړي هیڅ فکر نکوم بلکه دا
فکر کوم چې خنګه دا نظام په یو بنه نظام بدل سی خو وکولای سی صالح
خلک راجلب کړي.

اخیر سؤال د هرچا دا وو چې خه باید وسی چې افغانستان د روانې فاجعې خخه خلاص سی؟

دغه سؤال ته ما په پخوانی کتاب کې د اوستاني نظام دبديل ترعنوان لاندي جواب ورکړي وو. خو پدې کتاب کې مې د پای خبرې او د افغانستان د بحران سیاسي حل ترعنوانونو لاندې جواب او تشریحات ورکړیدی او په پای کې مې د بحران د حل فارمول وړاندې کړیدی کوم چې د ډیرو هلوڅلوا په نتيجه کې رامنځته سویدی په تير کتاب کې مې هم د اخبره کړې وه او اوس هم پرڅای ده چې هرڅوک د کابل پر حکومت او امریکا انتقادونه کوي چې افغانستان یې تباھي ته روان کړي دی خود چا سره پوره نسخه نسته چې خه باید وسی چې له دغه تباھي خخه راوګرځي. شکایتونه ډیردي خود حل لار نامعلومه هرڅوک دا سؤال کوي چې که اشغال رفع سی نو پرڅای به یې کوم نظام وي چې هم په هیواد کې امن راولي، افغانان په ډاډه وي (بیا د ۱۹۹۲ م کورني جنگونه تکرار نسي)، هم د سیمې هیوادونه ورڅخه مطمئن وي او هم نړیوال قانع وي چې افغانستان د نړیوالې تولنې یو فعال او ګټور غږي دی. د لته د غسې سؤالونو او تشویشونو ته جواب ورکول سوی دي. تراوسه د افغانستان د بحران د حل په منظوري یو جامع فارمول او نسبتاً کامله طرحه لکه د لته چې وړاندې سویده نده وړاندې سوی. زه د فارمول په هیڅ وجهه خپل مولو نه بولم بلکه دا د دوستانو او د ټولو هغو کسانو د همکاري، پیرزوينې او ګډه کار نتيجه ده چې د افغانستان په خاطريې خپل فکر او اخلاق زما او ملګرو سره شريک کړي دي.

دپای خبری

په ۲۰۱ کې د طالبانو ترسقوط وروسته په افغانانو د خپل تاریخ پخلاف نړیوال فوج ته بنه راغلی وواي هڅو د هغوزرو اکانو له ظلمه يې وساتي کوم چې د امریکا په مرسته بیا قدرت ته رسیدلی وه د استاد ربانی د وخت د داخلی جنګونو او بشري ناورین ترخه یادونه د هرچا سره تازه وه همداراز، د افغانانو هيله وه چې نړيواله تولنه به د خپل و عدو مطابق دیو سم حکومت جور په دوته موقع ورکړي او د وران سوي افغانستان په بیاود انولو کې به فعال سهم واخلي هیره دې نه وي بوش د افغانستان لپاره د مارشال پلان پشان د بیاود انولو ژمنه کړیوه او د انگلیستان صدراعظم خو په تکرار ویل چې مورد به افغانستان ابادو، بیا به یې نه پېږډو لکه پخوا چې څو واره نړيوالي ټولنې خوشې کړي وو (جان کيمپنر، ص ۱۴۶).

خو په تیرو تقریباً اتو کلونو کې د غهه وعدې ترسره نسوې او په ملكي او نظامي ساحوکې د ملي او بین المللې بیسابقه توجه او ملاتر سره سره ډیر لږ کار و سو. اوس افغانانو خپلې هيلې تقریباً له لاسه ورکړیدي نړیوال هم په افغانستان کې روښانه آينده ځانته نه ګوري حتی د امریکا جمهورئیس (بارک اوباما) اعتراف کوي چې امریکا په افغانستان کې کامیابه نده همداراز، د انگلیستان لاره پاهي اشډن وائي: "په افغانستان کې حالات ډير خطرناک دي. زما په فکر افغانستان یوناکام دولت دی. ناتو ډیره نژدي ډه چې د افغانستان کنترول له لاسه ورکړي." د ناتو پخوانۍ قوماندان، د پې اړ تې مؤسس او د امریکا د اتلانتک کونسل مشر جنرال جیمز جونز اخطار ورکوي چې "ناتو په افغانستان کې ګټونکې نده." دارو پائی پارلمان د بهريني او اړیکو خانګه په اپریل ۲۰۰۸ کې راپور ورکړ چې "د یاغیانو دفعاليت دوام او

د افغان حکومت کمزوري په افغانستان کې د غرب او اروپا ماته یقيني کوي د امریکا د جمهورئیس مرستیال (جو بايدن) د امریکا کانگریس ته وویل چې د افغانستان اقتصادي، امنیتي او تولنيز شرائط ويرونکي دي او ددي په ملت جغرافیه، خلک او تاريخ زموږ په خلاف کارکوي کانگرس مین جيم مکگورن وویل د مخه تردې چې زه افغانستان ته د نورو عسکرو د استولو ملاتړ و کړم غواړم یوه ستراتيجي ووینم چې په هغه کې زموږ راوتل هم شامل وي. د امریکا د کانگریس یو بل غړي (جان تیری) وویل موبه چې د خلکو کوچینیان ورمه کړو او جنازې ته یې ګورو، پلرو ته یې خه وايو چې موبه د خه لپاره افغانستان ته راغلي یو؟ د امریکایانو د ۵ مئ ۲۰۰۹ په بمباريو کې چې د فراه ولايت په بالابلوک کې ئې ۱۴۰ ملکي خلک چې ۹۳ یې کوچنیان، ۲۵ بنجې او ۲۲ نوري یې زاره او خوانان سړي وه ووژل، اډميرل مايک مولن (د امریکا د تولو افواجو مشر) پر موضوع د تبصرې په وختکې وویل "دلکي خلک و ژنوه په حقیقت کې موبه خپلې ستراتيجي ته ضرر رسوو." د امریکا د بهرنیو چارو د پخوانی وزیری (کوندالیزه رایس) مشاوره یوه کیلکولن پدې نژدې وختوکې د امریکا سنا په افغانستان کې د جنګ د پراخیدو خخه وویرول هغه وویل: موبه په ویتنام کې خه وکړل؟ جنګ مو پراخ کړ، موبه د هغو مشر را غور خواه او مشکل مو پخپل لاس کې واخیست چې حل یې کړو خو حل مو نکړای سواي. په سیمه کې د امریکا د قواؤ ستر قوماندان (جنرال ډیوہ پترئیس) وائي چې افغانستان د امپراتوريو په هدیره شهرت لري؛ موبه د غه تاریخي واقعیت له پامه نسو غور خولاي افغانستان او پاکستان ته د امریکا د جمهورئیس خاص استازی (ریچارد ھولبروک) په مونشن کې د نړیوال امنیت کنفرانس ته وویل: دا به یوه او بده او سخته مبارزه وي؛ تر عراق ډیره سخته کابل کې د روسيې سفير (ضمير کابلوف) وائي:

امریکا او ناتو هغه غلطی تکراروي کومې چې مورپه افغانستان کې کړي وې

ډیر خیرونکي د افغان حکومت حالت هغه سخت ناروغه ورته بولی چې د شدید مراقبت په خونه کې په مصنوعي تنفس ژوندي دی. چې کله هم دغه مصنوعي تنفس (خارجي فوجونه) او په کال کى د زرو مليونو ډالرو پيچکاري ئينې ليري سی ناروغ سمدستي مري. ما خارجيانو ته ويلى دي چې دا شارون به تر کله په مصنوعي تنفس ساتئ؟ دا بيا پريښونه درېږي، خوشې دئ او ئان دواړه په تکلیف کوي. په کابل کې د ۲۰۰۸ ثور د اتمې د جشن واقعه ئې نسکاره مثال د چې د مخالفینو خو فيرونو د اردو جنرالان وزغلول او رئيس جمهور او وزيران ئې پرميدان دبمن ته پريښوو. خوددي په توګه مشکلاتو سره سره مورپدې باوريو چې د کړکېچ د حل لاراو هم سته پدې شرط چې نړيواله ټولنه ئې وغواړي او پرسمه لارديو لوی ګام د اخيستلو اراده او جرئت وکړي.

د افسوس خبره ده چې ناتو او نړيوالي ټولني په توګه وونکړاي سواي په افغانستان کې امنيت راولي بلکه پخپله د امنيت د اخلاق سب سو يدي دوي، او س د ترورنستانو په بهانه د ولس سره جنگيږي او چې خوک دولس سره جنگيږي ماته یې یقيني ده. د کابل حکومت له کابله بهر په اطرافو ډير لبر کنترول لري؛ لوی بشارونه اکثره و حکومت ته د نيمه و فاداره زورو اکانو په لاس کې دي په اسي حال کې چې کلي او درې د حکومت له کنترول بهردي، د هيوا د جنوبې، ختيزې او لويديزې برخې اکثره بالفعل د طالبانو په لاس کې دې چې د ناتو سره په جنگ دي او د هيوا د شمال د زورو اکانو په پنجو کې دې طالبانو او س د شمال ته خپل واک غئولی دي او په کابل ئې هم فشار ډير کريدي. ناتو باید په شمال کې هم د طالبانو مقابلي لپاره فوج واستوي چې

ددغه کار لپاره نور عسکر باید افغانستان ته راولی. کله چې د امریکایانو دلو جیستیکی مواد د انتقال کار و اونه د پیښور پرئهای دروسیې له لاری د افغانستان شمال ته لار پیدا کړي، د دغه سیمو جنگسالاران او غله به د ولجې لپاره پر دغه کار و اونو حملې پیل کړي؛ کرار کرار به طالبانو ته په شمال کې د فعالیت موقع نوره هم مساعده سی.

امنيت د کابل په بنار کې چېرې چې نړیواله تولنه او ناتو کافي حضور لري ورخ په ورخ خرا بېري؟ د عراق پشان او سنه يوازې د سرک د غارې بمان او اسانه اهداف وي شتل ډير سویدي بلکه په رهنا ورخ بانکونه وهل کېږي، دارائي چور او سوداګر تبنتول کېږي. هیڅ یو لوړ رتبه مامور د کابل په بنار کې بیله مرمى. ضد موټر چې بنیښې ئې هم باید تورې او باډی ګاردا ن ورپسې وي نسي ګرځیدا. کرزی سره لدې چې د خلکو منتخب مشرحاته وائی پخپلو خلکو اعتمامد نسي کولای او ځان په خاصو امریکائی باډی ګاردا نو ساتي خود د مرد احتیاط سره بیاهم خواهله مرګونې ګوزاره خلاص سویدي. د اټول په هیواد کې د کمزوره امنیت مثالونه دي.

د کابل حکومت نه يوازې مسلحونو فلح کړیدی بلکه ډير هغه حکومتونو هم فلح کړیدی چې د کرزی د حکومت په داخل کې جوړ دي. د جمهورئیس لوړۍ مرستیال او ځینې وزیران بنکاره د کرزی په مخالفه جبهه کې ولار دي. دو هم مرستیال ئې په دایکندي او بامیان کې خپله خاصه اجندا مخته بیائی. د بلخ والي عطاء محمد نور په بلخ کې، د فوج لوی درستیز رشید دو ستم په شبرغان او فاریاب کې، په هرات کې ځانته اداره ده؛ د کرزی ورونه د خارجیانو په قول په کنده هار او کابل کې تول خپلې شخصي ادارې چلوي چې د مرکزې حکومت مشروعیت او مؤثیت ئې شدیداً متضرر کړیدي. د ناتو سرمنشی (جاپ د یه و پ شیفر) وائی

(واشنگتن پست، ۱۸ جنوری ۲۰۰۹) "په افغانستان کي اصلي ستونزه طالبان ندي بلکه خراب حکومت دی موږ کافي وينه او پيسه هلتنه مصرف کړه چې له فساده خلاص او باکفایته اداره منځته راسي خو چندان نتيجه یې ورنکړه."

افغانستان به ناتو او امریکايانو ته تر عراق هېڅطرناک ثابت سی. په افغانستان کې د عراق پشان د شيعه و سني او نور قومي حاد اختلافات نسته چې هغه ته لمن و وهل سی. که خه هم په بون او تره ګه وروسته ډير کوبښن و سو چې افغانستان پر قومي، سمتی، ژبني، نژادي او مذهبی بنیادونولکه عراق وويشي خو مطلوبه نتيجه یې ورنکړه. لکه دروسانو په وختکې دلته هم د خو خرڅ سوو کسانو پوسیله ډير تلاش و سو چې اقلیتونه د پښتنو پخلاف راو پاروی او ورسره وي چنګوی خو د افغانستان شریفو او نجيبو قومونو د استعمار د اټوټئه تراوسه کاميابي ته نده پري اینسي او په هیڅ ئای کې د قومونو تر منع جګړه نسته. د وخت په تيرې دوسره به د اشغال پر ضد مقاومت پدې قادر سی چې تول ولسد خارجيانو پخلاف متحد، راپورته او منسجم کړي علاوټا، په عراق کې هيڅوک د امریکايانو پخلاف مخامنخ نه جنګيږي بلکه ډير تلفات د سړک د غغارې بمان او انفجارات کوي پداسې حال کې چې په افغانستان کې په سوو طالبان مخامنخ د ناتو د عسکرو سره جنګيږي. په عراق کې هیڅ سيمه په زور جنګياليون نده نیولي او خپل حکومت یې ندی پر کړي خو په افغانستان کې همدا او س ډيرې سيمې د طالبانو په لاس کې دي او عملاً حکم پر چلوی. که جنګ او بد سی مخالفین به نوره او بنه وسله پیدا کړي چې د ناتو لپاره به جدي خطرو وي او باما د افغانستان لپاره د جنګ د پايته رسیدو نوي ستراتيجي نلري او د بوش پر لار ئي. خو د دې لپاره چې د خلکو (د خپل حزب په شمول) له انتقاده څان خلاص کړي، د اسې بنئي چې پر زړو لارو ندی روان د امریکا د دفاع

وزارت چې د افغانستان د جنگ ستراتيجي یې د بوش په وختکې جوړه کړیده توقع لري چې د او باما لخوا د اشخاصو په تعییر سره به د دوی دغه روانه ستراتيجي تطبيق سی نو خکه د او باما سره سربنوروی. خو په حقیقت کې دوی تول ټه د تباہی کندې ته بیا یې پدې ترتیب لکه افغانستان چې نورو اشغال ګرانوونه خورلای سوای امریکا به یې هم ونه خورلای سی. تاریخ بنوو لې ده چې دا مهمه نده چې استعمار ګر افغانستان ته خنگه نزوzi بلکه دا مهمه ده چې خنگه خینې وزی.

خو په افغانستان او نړيواله تولنه کې یو شمیر پالیسي جوړونکي خوشبینه او پدې عقیده دی چې په افغانستان کې د تیرو ۸ کلو په موده کې ډير پرمختګ سوی او ژربه موجود مقاومت مات او دا هیواد به یو د موکراتیک اباد مملکت سی. مګر د نړيوالي تولني یوشمیر ډير مهم خیرونکي بیا پدغه استدلال قانع ندي او وائي چې د کابل حکومت او نړيواله تولنه د هغو وعدو په سرته رسولو کې پاته راغلیدي کوم چې د افغان ولس سره ئې کړيوې. دوی وايي چې د کابل حکومت او ناتو په افغانستان کې همدا او سنا کامه ده؛ که نه، نو د ناکامي به خه معیار وي؟ کله چې د ناتو هیوادو ولسونه ويني چې د دوی زامن وژل کېږي او د تندی په خولو ګټلي پیسې یې په افغانستان کې خوشې ئې، دوی د خپلو حکومتونو خخه سؤال کوي چې د دوی د ناکامي کوم معیارونه دی چې په افغانستان کې او س نسته؟ او که معیارنه وي بیا خو یې مشران سرگیچه دی او دوطن بیچاره زامن او پیسې د خپلو موهو مو بلند پرواژيو لپاره په هدر قرباني کوي. دوی وايي زموږ مشران هغه سوختي قمار بازانو ته ورته دی چې د ګټلو په اميد خپل ټهان له حلالو خلاصوی د افغان عسکرو او پوليسيو حال تردغه هم بدتر دی.

دریمه ډله خیرونکی استدلال کوي چې بدون شک په افغانستان کې خه کار سویدی خو قانع کوونکی او مشوق ندي. دوى وائي چې که موجوده وضع دوام و کري نو په افغانستان کې دنريوالې تولني ماته یقيني ۵ه. ژربايد یو کار و سي چې د ګه دماتې خواته روان جريان و مثبتې خواته واروي. دا ډله خیرونکی مأيوس ندي او هيله لري چې نريواله تولنه د مخالفينو او هم دهیواد په داخل او خارج کې دهفو کسانو سره چې د کابل د حکومت سره نه جنگيري خو په او سنی وضع هم راضي ندي د مفاهيمي ورپرانيزې همداراز، بايمان او وطن دوسته افغانان باید د خپلو و طنوالو په وړاندې نور بیتفاوته پاته نسي او يوازې په شکایت دزره سوده و نکري بلکه عملاً د وطن دا زادي او د خپلو خلکو د تباھي د مخنيوي په خاطر پريوه پلت فورم راتول او وطنالو او نريوالو ته د مشکل د حل بدیل وړاندې او د تولو لپاره دهيلو یوه مرجع سی افغانان تردرې لسيزو زيات کافي و خورول سول او د ټینو دا خلي او خارجي حلقو د مفاد اتو لپاره د دې مظلوم ملت نور زورول د تحمل وړندې د دې ترازيدي. دوام که په هرسياسي، مذهبۍ، قومي یا نريوال ملحوظوي یو هيرغيرانسانی عمل او لویه نامردي ۵ه. د سيمې او نريوالو طاقتونو مشروع ګتې باید د افغانانو د ګټه سره هماهنگې سی. اوس هم موږ فرصت لرو چې یوه همraghi او منسجمه ستراتيزې چې په عمل کې بنه نتيجه ورکري طرحه کړو چې دهغه په برکت افغانان و توانيوري چې یو مستقر، فعال، د ګاونډيانو دوست او نريوالې تولني قابل اعتماد انډیوال دولت جوړ کري.

د افغانستان د دولت د مخالفينو سره د مل متحد یا ناتو مخامنځ خبرې د عدم اعتماد او ټینو نورو ملحوظاتو په وجهه بنائي مطلوبه نتيجه ورنکري خو هغه پوه او ازمويلي افغانان بنائي له بحران خخه د افغانستان در او تلو لاري چاري پيدا کري کوم چې د امریکا د نظامي کمپین او په کابل کى دهفو

دملګرو او د مسلحو مخالفینو د کړيو غږي نه دي بلکه تلئې دو طن او اسلام د ګټيو دفاع کړي او د تولو اړخونو د سالمو عناصر و سره یې بنه روابط ساتلي دي. خرنګه چې د افغانستان موجوده بحران نړيوالو مداخلو خلق کريدي نو د عملی قدم پحیث اول نړيواله ټولنه وظيفه لري چې پدې لارکې یو مثبت قدم واخلي. دو هم او حتی اول د افغانانو وظيفه ده چې د خپل نجات لپاره سره راټول او د خپل وطنوالو او نړيوالي ټولني سره د بحران د حل په لارکې مرسته وکړي. موږ تول باید په افغانانو کې یو د اسې شخص یا ډله ولټوو چې پورتني خصوصيات ولري، افغانانئې په بد نومونه پیژنۍ، د طالبانو، مجاهدينو او نورو وطندوستانو سره ئې اړیکې بدې نه وي، د سیمې هیوادونه ترې ونه ویریږي او نړيواله ټولنه ورسه کاروکړایسي او ورڅخه وغوبنتل سی چې د موجوده بحران د حل په لارکې یو مثبت کردار اداء کړي.

خرنګه چې د افغانانو موجوده کړائنه تر ډېره حده د بهرنې یو قوتونو د مداخلو نتيجه ده نو دا د نړيوالي ټولني فرض دي چې د دغه کړائنو په ختمولوکې مرسته وکړي. نړيوالي مرستې باید دیوې معینې مرسته کوونکې ادارې لخوا تنظيم سی او هر ھیواد لکه اوس اجازه ونلري چې هر چېرې او هر خومره چې ئې خوبنې وي پیسې مصرف کړي. مرسته سوې پیسې باید د دولت د پنځه کلن پلان په چوکات کې د افغانستان د بیارغونې لپاره ولګول سی. دا پلان باید مارشال پلان ته ورته وي د کوم د عملی کیدو چې بساغلو بشو او بلېر و عدې کړي دي د لوړې پنځه کلن پلان په تطبیق سره به افغان دولت تر ډېره حده د خپل و خلکو او نړيوالو هغه باور تلاسه کړي چې داهیواد سمي خواته روان دي، امن او عدالت به تأمین سی، اقتصاد به وده وکړي او نړيوال رقابتی بازار ته به لار پرائیزې دا وخت به افغانستان د نړيوالي ټولني یو

مثبت غړی وي او د سیمې په استقرار او د مخدره موادو د تولید او قاچاق په مخنیوی کې به معنابه کردار ادا کړای سی.

د افغانستان د بحران سیاسی حل

زما یقین دی لکه پخوا چې انگریزی استعمار او ورپسې روسي نسلکیلاک کامیاب نسو، د اسې به امریکا هم نه بريالي کېږي همداوس د امریکا جمهور رئیس وايی چې موبد په افغانستان کې نسو کامیابیدای او د ناتو مشر وايی چې جنګ د حل لارنده. سؤال دادی چې که جنګ د حل لارنده او امریکا به حتماً وحی نو بیا به خه کېږي او پرخای به یې خه دول حکومت وي؟ موبد ډیر خله جنګ په ډیرو قربانيو ګټلی دی خودا ګټه موبیا خپله نده سمباله کړي؛ او دغه سبب دی چې لبوده ډیر هر خلوپښت کاله پرمور بیا یو تباہ کوونکی جنګ تحمیل سویدي. موبدا کشره پدې نه یو توانيدلی چې یو مخلص او ولسته و فادار قیادت ولرو؛ خپلی ګټې تعريف کړو؛ د ګاوندیانو ګټې او په سیمه کې د لویو طاقتونو ګټې و پیژنو او بیا د ګاوندیانو او په سیمه کې د لویو قدرتونو مصالح د خپلو ګټو سره موازي او هم اهنګ کړو؛ یا لبرترلړه یې د خپلو ګټو سره له تصادمه و ساتو. زموږ د دغه کمزوريو نتيجه ده چې له یو مصیبته لا خلاصنه یو پر بل اوږو. راسئ د خدای (ج) لپاره پر ئان، خپل راتلونکی نسل او وطن زره و سوځو او سره کښینو چې خنګه کولای سو د دغسې غمن تاریخ د تکرار مخ و نیسو؟ راسئ په سره سینه سوچ و کړو چې مطمئن سیاسی حل او باشاته مستقل دولت به کوم وي؟

يو کال د مخه (مئ ۲۰۰۸) کله چې زه د امریکا په سفروم او راته معلومه سوه چې هرڅوک د امریکا جمهور رئیس سی هغه به افغانستان ته ډیر عسکر استوی، جنګ به پراخوي او تودوي (دائکه د امریکا د دولت پالیسي وه

نه د کوم حزب) نو مې سوچ وکړ چې خه باید وسی. دا جريان مې په تير کتاب د افغانستان د کړي چې حل لار) کې مفصل ليکلی دی هغه وخت ما تصور کاوه چې غالباً به بارک او باما بریالی کېږي د ائکه چې دبوش او دده د حزب خخه امریکایان ډير په تنګ سوی وه. ما ویل چې که او باما بریالی سی معنی یې داده چې خلور کاله نور پر افغانانو تراوس شدید جنګ تحمیل دی دا تصور مې هم کاوه چې او باما به غالباً دوهمه دوره هم بریالی کېږي د ائکه چې د امریکا سیاسی تاریخ او عنعنه د اسې ده چې یو جمهور رئیس ډير له پښو پاته نه وي بله دوره بیا انتخابیږي بوش لاهم دوهمه دوره بریالی سو پداسې حال کې چې او باما خو تربوش ډير تعليمیافته او فعال سری دی چې غالباً به دوهمه دوره هم جمهور رئیس سی. ددې خبرې دا معنی چې اته کاله نور به زموږ د خلکو قتل عام دواړلري. اته کاله وروسته چې کله د امریکا د جمهوري ریاست نوی کاندید شعار ورکړي چې که ماته رایه را کړئ زه به له افغانستانه فوج و باسم او پدغه شعار کامیاب سی. هغه هم سمدستي فوج نسي را یستلاي بلکه کال دوه به اخلي. پدې حساب لس کاله نور پر اخ او شدید جنګ زموږ پر مظلوم ولس تپلی دی او د تولی پر مختللي نړۍ وسلې به زموږ د مناقو او نامردو ګاونډیانو په همکاري پر موږ استعمالېږي. ما د اهم معلومه کړه چې امریکا به کونښن کوي چې پر طالبانو قاطع عسکري ضربات او بنه یې زمول کړي او بیا یې پخپلو شرایطو مذاکراتو ته وروغوارې په شروطو کې به یو داوي چې موږ د معتدل طالب سره خبرې کوو او د افراطي طالبانو او تروریستانو سره نه؛ موږ د هغه چا سره خبرې کوو چې جنګ ردوی، په افغانستان کې زموږ وان د دموکراسۍ جريان مني او د القاعده سره خپل تړاو شکوي. پدې ډول امریکا غواړي د خپل و مسلح مخالفینو په منځ کې تفرقه واچوی او د پخوانی استعماری فارمول په اساس یې اول بیل کړي او بیا یې ایل کړي. ماته امریکایانو د اخبره هم کړیده چې دوی د طالبانو

سره مشکل نلري، ددوی مشکل د القاعده سره دی؛ که طالبان د القاعده خخه جلا سی نو امريکايان حاضردي خبرې ورسره وکړي ماورته وویل یو وخت تاسي کوبنښ کاوه چې دا دواړه سره یوئخای وي او اوس یې سره جلا کوي. دنیا کارونه داسې ندي چې هروخت د چا زره وغواړي هغه به کولاي سی. اوس په افغانستان کې نړیوال جنګ دی. تاسي سره اته دیرش هیوادونه نظامي مرسته کوي او یو شمیر نور مو ملاتړي دي. داسې طالبان هم طبعا نړیوال مرستندویان لري. تاسي چې دنیا یولوی قوت یاست بیاهم پدې جنګ کې لتویا، لتوانیا او جورجیا غوندي کمزوره هیوادونته ئان اړبولي نو طالبان چې کمزوري دي ولې به دنورو مرسته ردوی ترڅو اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې نه وي ختم سوی داسې غونښتني عملی ندي بلکه بنائي طالبان یې پخپل خلاف دیو دسيسي پحيث تلقی کړي راسئ! اول اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې پايه ورسوو؛ دا نور مشکلات پخپله کرار کرار حلېږي

دا خبره هم ما تکرار آله بهرنیانو اوریدلې ده چې د افغانستان په استقرار او بیا و دانولو کې باید گاونډیانو ته لوی کردار ورکول سی چې دا دملګو ملتو د مؤسسي پخوانی موقف هم دی. پداسي حال کې چې افغانان همدغه نړیوال ظلم تباہ کريدي چې سرنوشت یې گاونډیانو او لويو طاقتوه حواله سویدي او خپله افغانان چاندي پري اينسي چې خپل سرنوشت پخپله وټاکي دغه نړیوال ظلم دی چې تل گاونډیان اول د مرستې په نوم راخي بیا د افغانستان په خاوره کې تردغه نامه لاندې مضر رقابتونه کوي، ورپسې یې دغه رقابتونه په سيمه ايزې دبمنی اوږي او په بالوکاله جنګ بدليږي. دوی د افغانانو سره د مرستې تر نوم لاندې په افغانانو کې پخپلو ملګرو خپله نامerde اجندا مخته بیائی او د خپلو افغانانو ورونيو سره ئې جنګوی.

ددي پرئهای چې افغانستان تل د خپل جغرافیائي موقعیت قربانی وي، که فرصت ورکړه سی یقیناً به دا هیواد سیمې ته د ثبات یو مهم عنصر و ګرئي. د اخکه افغانستان نه یوازې او بونې زیرمې او ډیر ګټور معدنونه لري چې د سیمې د هیوادو په هوساينې او پرمختګ کې ورڅه کاراخیستل کیدا. سی بلکه دا هیواد د مرکزي اسيا، جنوبي اسيا، چين، او خلیج ترمنځ د راکړې ورکړې مهم پل کیدا. یو ارام افغانستان د سیمې د ثبات لپاره ډیر ګټور دی. تراوشه هروخت چې په افغانستان کې نا ارامي پیدا سوې یا چا پیدا کړ پده نو ګاونډیانو او حتی نړیوالو د دغه او رڅه د ټان ساتلو لپاره په پلمه افغانستان ته ور د انګلیدي خو څرنګه چې دوی پخپل منځ کې جورندې نو کله چې هغه او رڅه قابو سویدي دوی هلتې بیا د خپلمنځی رقابتونو اور بل کریدا او پدې ډول یې افغانان په یوبل مدهش او را پولي دي چې ده ګه او رتاو هم همدغو او ربکونکو ته رسیدلیدي. او بیا همدوی حیران وي چې خپل بل کړي او رڅنګه مرکړي. دا ورانونکی بحران هرڅو لسیزی وروسته بیا بیا را پیدا او تکرارېږي، افغانان پکې سوئي او سیمه ناقراره کوي. زه توقع نلرم چې پرافغانانو دې د چازره و سوئي او پردي مظلوم او زوریدلې ولس دې خه رحم و سی. د اخکه تراوشه دا هول انساني ضمير په چا کې پیدا نسو. خو وايم چې افغانستان د سیمې یوه مهمه برخه او د نړیوال کلي یو مهم کوردي چې نا ارامي یې هروخت تولنا ارامه کریدي راسئ تول لږ په سره سینه غور و کړو چې زموږ تولو خير په خه کې دې او څنګه د بحرانونو دا شیطاني دائره ماتولاي سو او د دې په عوض کې چې ناقرار افغانستان د سیمې او نړیوالو د ناقرارۍ سبب سی او یا ګاونډیان او نړیوال په افغانستان کې د عدم استقرار سبب سی، افغانستان د سیمې په ثبات او سوکالی کې مهم رول ولوبوی هغه هیواد چې د سیمې او نړۍ د نا ارامي او عدم استقرار سبب کیدا. سی د ثبات او پرمختګ سبب کیدا

ئې هم سی. افغانستان، ددیورنډ د خط‌هاخوا په قبائلي سیمو، د هندوستان په کشمیر او د مرکزي اسیا او ایران په ثبات کې مهم رول اداکولای سی.

د غرب او ز موربد گاوونډیانو د عزائمو په نظر کې نیولو سره ما کال د مخه د اسوج وکړ چې د جنګ په او سنی معادله او معضله کې افغانان چیرې دي؟ ایا موربد کورمالکان هم یو خوک یو؟ ایا موربد هم په دغه معادله کې ځای لرو او په تعديل او حل کې یې کوم کردار اداء کولای سو؟ هغه افغانان چې ځانوته روشن فکر او سیاست پوهه وائی چیرې دی چې وائی بیله موربد د افغانستان مشکل نه حليږي؛ زمور څخه چا پونستنه نده کړې که نه او س به پر هیواد دا مصیبت نه واي هغه کسان چې ځانوته مغز متفرکر او د تولني پیروی (کریم) وائی چیرې دي؟ فیصله مې وکړه چې ارام به نه کښینم، په دنیا به ګرڅم او د هر هغه چا کورتہ به نتواتې ورڅم چې دو طن د خیر د فکر تو قع ځینې کېږي هغه ته به خپل د امریکا سفر، له سفره زما برداشت او د افغانستان حالات تشریح کوم او بیا به ورڅه د وطن دنجات په منظور د بحران د سیاسی حل نسخه غواړم

په واشنگتن کې مې خلک ولیدل، بیامې لاس انجلس، سانفرانسیسکو، شیکاګو، میشیگن، فلاڈلفیا، نیویارک او ویرجینیا کې افغانان ولیدل او په کچکول کې مې خه راتول کړل. بیا مې هم هر چاته خپل ادرس، تلفون او ایمیل ورکړ چې په مورد کې راسره په تماس کې سی او خپل نظریات راواستوي کور کې مې کچکول خالي کړ او د او اړی دارو پا په سفر ووتم په ناروې، سویدن، ډنمارک، جرمني، هالیند، بلجیم، فرانسه او انګلیستان کې مې ډیر کسان ولیدل د خپلې ورکړ ډموندلو په تلابن کې چې چیرې چا یو پوه او د وطن په درد درد من افغان یا ډله را بسوولیده ورغلی یم دارو پا د سفر کچکول مې هم کور کې خالي کړ او بیا د افغانستان او پاکستان په سفر

ووته لو مری پینبورته ولاړم هلته مې افغان مهاجرین او دجهادي تنظيمونو مهم کسان چې کابل ته نه وه تللي ولیدل؛ کافي خبرې مې ورسه وکړي.

د تورخم له لاري افغانستان ته واښتم. د جلال اباد پر لار يوشمير علماء کرام دقاري اسرار الله هميم په مشري راته ولاړواه او زه یې په بهسودو کې ده ميم صاحب مدرسې ته بو تلم هلته مې واپول که خه هم د تنگره هار والي (ګل اغا شيرزي) مېلمه کړم او ډير اخلاص او اصراري ډکړي په دولتي ميلمستون کې واوسن خو ما قبوله نکړه او په مدرسه کې پا ته سوم ګل اغا شېرزې زما تحریک یو عاجل ضرورت وګانه او د هر راز مرستې وعده یې وکړه. په جلال اباد کې مې د پوهنتون د استادانو، ليکوالانو، علماء، پوهانو او قومي مشرانو سره وکتل هغوي ته مې وویل چې په ورکه پسې ګرځم او ستاسو ټولو خخه مرسته غواړم مرسته زما سره وکړئ، مرسته د ځانو سره وکړئ او مرسته د خپلو مظلومو خلکو او وطن سره وکړئ ما ویل چې د افغانستان د بحران د سیاسي حل لپاره اول فکر او فارمول جوړول په کار دي؛ عملی کول او ملګري پیدا کول وروسته خبره ده. اول فارمول باید جوړ سې چې خه باید وسې؛ د اشخاصو خبره وروسته ده. موراول نظام باید جوړ کړو او بیا د هغه لپاره سړي و ګورو. نباید د سرو لپاره چوکۍ و تراشل سې. وروسته حاجي عبدالقيوم مومند (مشهور په منګل حاجي) په ګرداب کې ميلمستيا کړې وه چې په هغه کې د مومندو دقام یوشمير مشرانو ګډون کړي وو. د هغو سره مې په پښتنې جرګه کې د خپلې ورکې موضوع مطرح کړه. خبرې ګټوري وي وروسته ده مدي قومي مشرانو په بدراګه کابل ته ولاړم او هلته په نوي کارتنه کې د هغو په ئاي کې د ډيره سوم کابل کې مې جمهور رئيس (حامد کرزى)، یوشمير وزیران، واليان، د شوری و کیلان، د پوهنتون استادان، ليکوالان، پوهان، قومي مخور، دجهاد رهبران، د حزب اسلامي

او طالبانو پخوانی مشران و لیدل او مفصل مجلسونه مې ورسره وکړه. وروسته کندهارته ولاړم او هلته مې ځینې مهم کسان و لیدل بیا کوئتی ته ولاړم او افغان مهاجرین مې و لیدل. ټولو ته مې همدا سؤال مطرح کړ چې د افغانستان د بحران حل په خه کې دی؟ هرچا ویل جنګ یې د حل لار نده. امریکایان په جنګ میدان نسی وړای د دوی هریو ویل چې مخالفین هم مزاحمت کولای سی خود ګاونډیانو او نړیوالو خخه ارام حکومت نسی کولای ما په هرڅای کې هریوه ته همدا خبره کړیده چې که جنګ بحران نسی حلولای نو د مسئله سیاسی حل به کوم وي؟ هغه به کوم حل وي چې پرلاندې بینادونو ولاړ او دغه یې اساسی نکات وي:

۱. افغانستان او س اشغال دی او د اشغال خرنګه ژرترژره رفع کیدا
ی سی؟

۲. په افغانستان کې خه ډول یو حکومت باید راسی چې اکثریت
یې خپل و ګنۍ او ملاتړ یې وکړي خو کوم کسان او لېکي چې
یې خپل نه ګنې دومره ځان محروم احساس نکړي چې توپک
پسې راواخلي په امریکا، انگلیستان، فرانسه او نورو
پرمختللو هیوادو کې هغه ډله چې په انتخاباتو کې بریالي
کېږي حکومت جورو وي او مخالفینو ته په حکومت کې ځای نه
ورکوي خو هغوي توپک نه پسې را خلي بلکه موقع ورکوي
چې کار وکړي د افغانستان موجوده نظام ځکه ناکام دی چې
ددولت منصبونه داهليت، لياقت، مؤثريت، احتساب او
شفافيت پربنياد ندي توزيع سوي بلکه د استعماری ګټو په
حکم پر قوم، ژبه، نژاد او د توپک پرشمير او پردو ته د خدمت
په اندازه وي شل سویدي سریره پردي، د تیرو ديرشو کلو په

موده کې دزمامدارانو قوت دخلکو په توهین، ازارولو، شړلو، وژلو او بمبارولو کې استعمال سویدي چې بدنه نتیجه ئې تپول وينو. دیوه داسې نظام راتلو ته باید کار وسی چې دا سلافو دغه پالیسي بدله کړي؛ کارواهل ته وسپاري او خان ولس ته ورسوی؛ راتلونکی افغان دولت باید ولس ته دهغوی دمستقبل یو روښانه تصور او هغه ته درسيدو واضح کړنلاره ورکړي او دخان سره یې په خوشحالی او اميد دیو هوسا او پرمختللي افغانستان لپاره ملګري کړي.

۳

موږ په داسې یو سيمه کې پراته یو چې ګاونډیان مو حريص، منافق، د اسلام ترnamه لاندې نامسلمان او نامرد دي خود بد ګاونډي سره به هم خوک دگذاري لارمومي ده پلوماسي اهمیت په همدغه کې او مهارت یې هم دلته دی خنګه کیداي سی چې زموږ په هیواد کې د ګاونډیانو مضرقابت او بالوکاله جنګ په همکاري بدل سی؟ او یا لبتر لړه په تکر کې نه وي. که د کوم ګاونډي سره دوستانه اړیکې نسو تینګولای نو کم تر کمه عادي روابط خو ورسه ولرو؟ له شره یې خنګه خان ساتلای سو؟

۴

موږ په داسې حال کې چې د چا غلامي نه منو، دنړیوال کلې یوه برخه او د مسؤوليت په احساس سره دنړیوالې تولنې یو باوري انډیوال یو. افغانستان د دوستانه اړیکو په درلودلو سره د نړیوالې تولنې یو فعال غړۍ او بزنس پارتner دی هغه به خنګه دولت وي چې وڅل ولس ته مخلص او د ھیواد سورې ګتمې تعريف کړي؟ او خنګه کولای سی چې په سيمه کې د ګاونډیو

او دنري د لويو طاقتونو مشروع گتې تشيخص او د افغانستان د گتېو سره يې همړغې کړي؟ موږ خنګه ګاونډيان او نړيوال مطمئنولای سو چې د چا امن او ترقی ته تهدید نه یو خو په موږ کې د نورو مداخله هم قطعاً نسو زغمالی او عواقب به يې دوی ته وخیم وي.

افغانستان ډير مهم ستراتیژک موقعیت لري چې د مرکزي اسيا، جنوبي اسيا، چين، ايران او خلیج په منځکې پروت دی افغانستان که مستقروي دسيمي په ثبات او ازدهار کې لوی مثبت رول لوړولای سی او دا هیواد هغه وخت مستقر کیدا ی سی چې بیطرفوی افغانستان هغه وخت افغانانو او نوروته د سردرد سویدی چې بیطرفي يې خرابه سویده. په ۱۹۱۶مه پېړۍ کې برтанویانو، په شلمه پېړۍ کې روسانو، ورسټه د افغانستان ګاونډيانو او د ۲۱۶۳مه پېړۍ په سرکې د امریکا مداخلو افغانستان او سيمه د بحران سره مخ کړه. حتی غیردولتي او انفرادي مداخلاتو او مليشوته پناه ورکولو هم افغانستان او سيمه بحراني کړه. د افغانستان بقاء په بیطرفي کښې ده چې د ګاونډيانو سره نښه رو ابطولري او د نړيوالي تولني انډيوال وي.

افغانستان او پاکستان ته د سفر په جريان کې مې د دولت د مسلحو مخالفینو مهم مشران چې پتیوه هم ولیدل هغوی ته مې وویل چې جنګ و سیله ده او هدف ندي. جنګونه بالاخره په مذاکراتو او سیاسي حل ختمېږي. د یوې د اسې مخلصې سیاسي هستې اهم ضرورت دی چې د ګډه لوري ته کاروکړي. هغوی ته مې واضح وویل چې زموږ د سیاسي حل تلاښ باید په هیڅ وجه د روان

نظامی مقاومت دکمزورولو په منظور نه وي بلکه دیوه داسي سیاسي جبهې
 جورولوي چې د اشغال ورخې ورنډې کړي؛ هیواد او اشغالګر تول له
 موجوده مصیبته خلاص کړي. د لته بايد هغه کسان او عناصر د وطن د نجات
 لپاره منسجم سی کوم چې اوسلکه څنګه چې لازمه ده فعال ندي هر چاته
 بايد رونسانه وي چې زموږ تحریک د مسلح مقاومت برخه نده خو په مقابل
 کې يې هم نه یو ولاړ. غازیانو ته مې داهم ورياده کړه چې د جهاد په دوران کې
 موبتر تاسې ډيرولسي ملاتړ درلود، ګاوندې هیوادونه زموږ ملګري وه کوم
 چې اوسلستاسي پخلاف د امریکا ملګري دي، اسلامي دنیا زموږ سره وه او
 په هرجومات کې پنځه وخته دعاړاته کیده (تاسې ته اوسل په کعبه مبارکه
 کې هم دعا نه کېږي)؛ غربی نړۍ هم زموږ ترشا ولاره وه کوم چې اوسل تول
 تاسې سره په جنګ دي. ددې تولو امتیازاتو سره چې دروس پخلاف زموږ
 جهاد درلود بیا هم چې کله وخت را ورسید زموږ دوستان او د بنمنان سره
 کښینستل او د جهاد د بري مخې ونيو. کیدای سې یوه مرحله راسي چې
 ستاسي او سني ملاتړي او د بنمنان دواړه ستاسي په غیاب کې سره کښینې
 او تاسې ته ووایي چې وظيفه مو خلاصه سوه؛ تاسې لرگې و است او زموږ
 دیگ درباندې پوخ سو. زما یقین دی ستاسي خخه به ددې ډیرو قربانيو مننه
 هم ستاسي او سني دوستان و نکري او ممکن په ګډه داسي ناروا تا په
 درباندې ولګوي چې کلونه يې بیا په پاکیدو حیران یاست. د دغسي یو حالت
 په فکر کې بايد یاست او دیو معقول سیاسي حل طرحه بايد تل درسره
 وي.

د سفر په اخیره کې په اسلام اباد کې وم او له هغه ئايده د کراچی پر لارلنډن ته
 تلم اسلام اباد کې د پاکستانی مقاماتو سره خبرو کولو ته تیار نه وم د احکمه
 زما ورکه لانه وه پیدا او ما هغوته دویلو منسجم خه نه درلوده. یوازې د

پالیسی مطالعاتو انسټیتوت ته زما د افغان کوربه په اصرار ورغلم هغوطه مې وویل چې پاکستان یوه ډیره خطرناکه بازی روانه کړیده؛ نه معلومېږي چې خومره به دوام و کړي او نتيجه به یې خه وي. تاسې له یوې خوا د امریکا ملګري یاست خوله بلې خوا د امریکا د مسلحو مخالفینو سره هم مرسته کوئ. د مخالفینو یو شمیر مشران په پاکستان کې ګرځی خود ګواندانامو، بګرام او کندهار زندانو نه هم تاسې په دوی ډک کړیدي او له قفسه یې د تقاضا په وختکې خريدارته په لاس ورکوئ. دابه ترکله ادامه پیدا کوي؟ ستاسي ډهمدغه دوه مخې پالیسی په وجه امریکا درڅخه راضي نده او وائي کافي همکاري نه کوئ، د کابل دولت خو په جار سردرڅخه ټکوي، طالبان هم ناراضه دي او د افغانستان ملت هم شاكې دي. دابه ترکله؟ د جهاد په وختکې هم تاسې ترنورو هیوادو ډیره قرباني ورکړه؛ په سختو شرائطو کې مو د جهاد ملات پوکړ او مليونو افغان مهاجرینو ته مو په نره پناه ورکړه. خود جهاد په نتيجه کې نه تاسې او نه افغان مجاهدينو ستاسي دناسمي پالیسی په سبب د خپلو قربانيو ثمره ولیده داولي؟ په سيمه کې داسي هیوادونه سته چې ستاسي په نسبت یې نه د جهاد ملات پوکړ کاوه او نه او س ستاسي په شان د امریکا ملګري دي خو ترستي او س هم امریکاته محترم او ستاسي په نسبت په سيمه کې په ګټه او په قضاياو کې ترستي په مراتب ډير مطرح دي. داولي؟ تاسې باید پر دغه موضوع جدي غور و کړئ. لکه افغانان چې تاسې ته اړ دي داسي تاسې هم دوی ته اړ ياست. راسې په افغانستان کې د ګاونډيانو مضر رقابت او بالو کاله جنګ په تعميري سلوک بدلت کړو چې د ټولو په ګټه دي. که افغانستان د سيمې دنا ارامې سبب کيداې سې د ثبات و سيله ئې هم کيداې سې. خصوصاً د پاکستان د ثبات لپاره افغانستان ډير مهم کردار اداء کولای سې. راسې! د تخریب پرخای د مسئلي پر تعميري اړخونو فکرو کرو. افغانانو ته موقع ورکړئ چې په سيمه کې خپل موقعیت

اشغال او دسيمي په ثبات او پرمختګ کي تعميري کردار اداء کري.
دانستيتوت کسانو ډير غونبتل چې زه د پاکستانی مقاماتو سره و گورم خو
زه تيارنه و م او کورتھ راغلم

د افغانستان او پاکستان د سفر کچکول مې هم کورته را وړ او د هغه نورو
کچکولونو سره مې یو حئای کړ. پدې دول مې د خلورو نکاتو پر بناهه او
افغانستان ته د یو جامع سیاسی حل د پیدا کیدو په لهه تردیرش زره
کیلومتره ډیر سفرو کړ، د ډیر و افغانانو دروازو ته ودریدم او ټولو ته مې
کچکول ونیو چې (دلبرو صدقې لره ئې غواړم - هسې نه چې په دنیا پسې
دلگیریم). ګل بې خاره نه وي د سفر په جريان کې مې د یوشمیر کسانو خخه
ناخوالې هم او ریدلې دی خوزه د خپلې ورکې ملنګ ووم او ملنګ که پخپل
کور کې هر خوک وي، چې کچکول یې په خنګ کړ بیا غرور نلري د هر چا
دروازې ته په طمع دریبې. خوک یې په کچکول کې خه ورا چوي، خوک جواب
ورکوي، خوک طعنه او لغاز ورته وائی او حئینی وخت یې حتی ماشومان او
لاوباله کسان ازاروي هم زما (دقوم د ملنګ) همدا حال وو. د ډیر و هغه
کسانو خخه ناهیله ولاپم چې هیله ترې کیده مګر هغو بیا خه را کړل چې چا په
شمیر کې نه راوستل.

تیوله شپه خراغ په لاس کې گرخیدمه کور په کور
چې پیدا کړک مهدی بشار کې کوم یو کور دی کوم یو گور

چې معلوم کرم چا بل کړي دې تورتم کې خراغونه
څوک د مرګ په خوب ویده دې شاته کړي بې غمونه

چې بیدار وو هغه غل وو، یا نشه تللی له ئانه
له کورو ھمدوی راوتي، ناراممه، پريشانه
يوناخاپه مې نظر سو پر کړکي ديوه کور

په کچکولونو کې راتول سوي معلومات مې تنظيم کړل او د یو وړاندیز خاکه
مې ورڅخه ترتیب کړه. دا په حقیقت کې زموږ دخلکو داکثریت نظر دی.
طربه دهیچا موقف سل په سلوکې نه تمیلوي خود هر چا خه پکنې سته او
په لړ گذشت او یا فشار د توافق سبب کیدای سی؛ کار ورته په کاردی خو
جدی کار.

د سفرونو په نتيجه کې مې دور کې د پیدا کيدو ترڅنګ ځینې نوري ګټې هم
وکړې او هغه دا اول مې خلک او ملګري و پیژندل او بل مې د خپل ولس پر
شرافت، عاليجنابي او دروند توب نورهم یقین پوخ سو. بیشکه، دا عظیم
قوم د هر چو پر مستحق دی. که خوک یو قدم د دوی پر لور صادقانه واخلي
دوی خو قدمه ورته لبیک وائی. دوی همدا سی د انځر ګلانو ته ستړکی په
لاړه دي په سفر کې مې د تعليميافته طبقې خخه ګيله و سوه چې له ولسه
ډيرغواړي او لړ ورکوي. چې خومه به ډير تعليميافته وو هغومه به یې
تقاضا ډيره او د خدمت عرضه به یې کمه وه.

په پای کې دادی ستاسو محترمو مخ ته د خپل سفرونو او هلو چلو نڅور (د
افغانستان د بحران د سیاسي حل د وړاندیز خاکه) ايرې دم په غوريې ولوئ او
دلاندي نکاتو په مورد کې لطفاً خپل نظر را کړئ؛ د ټواب مو منظريم:

• د غه وړاندیز (فارمول) اصلاح کړئ خونهائي شکل واخلي

- دغه و پراندیز خنگه عملی کیدای سی؟ عملی لار به یې کومه وي؟.
(تره رخه اول فکر جو پول پکار دی چې فکر جو پول سوبیا په عمل کې ده ګه د پیاده کولو ضرورت دی په رود چې خوک ګډېږي ګودربه ګوري او س چې فکر جو پول او فارمول پیدا سو؛ سوچ په کار دی چې خنگه عملی سی).
- ستاسو په فکر پر دغه لار خوک تلای سی؟ نومان یې کوم دی؟!(کله چې فکر جو پول او دریاب ته د ور ګډې دو ګودر معلوم سونو بیا هم فکره ملګري پیدا کول په کار دی چې دنجات ساحل ته دا کښتی په ګډه پورې باسي؛ دا دیوه سپی کارندی بلکه ډله ایز تکل غواړي).

درناوی

دكتور فاروق اعظم

بسم الله الرحمن الرحيم

د افغانستان د بحران سیاسي حل

۲۰۰۹ فبروری

د افغانستان د اساسی قانون د ۲۴ مادې د حکم په اساس دې د راتلونکو
انتخاباتو پر ئای لویه جرګه په لاندې ډول راوبلل سی:

الف. د افغانانو د خپلمنځي خبرو پيل:

۱. د باور فضاء رامنځته کول: د دائمي سولي په منظور د خبرو تر پيل د مخه د متصاصمو ډلو ترمنځ د باور د فضاء رامنځته کيده ضروري; په نشراتو کې دې یو د بل خلاف مضر تبلیغات بندول او په عوض کې د پهلاينې خبرې کول.
۲. د متصاصمو ډلو ترمنځ دې د تفاهم په منظور بيطرفه او د خير خلک و ګرئي.

- .۳ دحسن نیت د بنو ولول پاره د یوشمیر بندیانو خوشی کول
- .۴ یو پر بل د تورو نو اخیستل او پرسونو د جایزو لغو کول
- .۵ د اور بند اعلان د اور بند خارنه یو گه کمیسون کوی او دواوه
خواوی کمیسون ته دندبی داجراء لپاره سری او لازم امکانات
برابری

ب. لویه جرگه:

- ۰ د افغانانو، گاوندیانو او نړیوالو سره تر تفاهم و رورسته، اسلامی
کنفرانس دیوې بین الافغانی جرگه کی له جو پیدو سره مرسته کوی
چې د لویه جرگه د جو پیدو او راببلو لپاره کړنلاره جو په کړي
- ۰ لویه جرگه د افغانی ټولو متخاصمو، مطرح، معنابه ډلو او پوهه
شخصیتونو له منځ خخه د اسلامی کنفرانس په مرسته را بلل کېږي. د
لوئې جرگه په درشل کې ټول سیاسی بندیان خوشی کېږي. اور بند
دوام لري او وسله والو مخالفینو ته په سیاسی پروسه کې دھای
ورکولو له لارې جګړه عملًا ختمېږي
- ۰ د سولې ابتکارت ه د لارې د هوارې دو په منظور لویه جرگه په او سنې
اساسی قانون کې لازم تعديلات راولي او د افغانانو تر منځ د یو
آزاد، آرام او پرمختلونکي افغانستان لپاره په یوه روښانه فضاء کې
مستقیمي او غیر مشروطې خبرې پیلوې

- لویه جرگه د خپلمنځي تفاهم په نتيجه کې د هیواد لپاره قيادت
تشبيتوی او یو بیطرف شخص د حکومت په جوړولو چې تو لو جنګي
خواوو ته قابل قبول وي مکلفوي. د دولت موجوده رئیس خپله چوکې
او صلاحیتونه د لوئې جرگې په مخکې ودغه منتخب شخص ته
سپاري او هغه پخپل وارو اسلام، هیواد او اساسی قانون ته د تعهد
او فداداري لوره کوي
- دلويې جرگې د غرو لخوا د دولت و نوي مشرته په اسلامي طريقه تر
بيعت و رسته لویه جرگه رخصتيږي او پرخپل څای د هر ولایت خخه
درې تنه نمایندګان پرېږدي (دينې عالم، قومي مشر او د عصرې
علومو تعلیم یافته) چې دولسي جرگې وظيفه اجراء کړي. د دولت
نوی رئیس خپله کابینه د ګه ممثلی ولسي جرگې ته د اعتماد درائي
دا خیستو لپاره معرفی کوي

ج حکومت:

- انتقالی حکومت ملي وحدت ته متعهد او د ناپېيلو او مسلکي
کارپوهانو خخه جوړ دي.
- انتقالی دوره درې کاله ده.
- انتقالی حکومت ائتلافي ندي؛ مشر او د حکومت غرې یې د کوم
هیواد یا افغانی ډلي نمایندګي نکوي خود چاسره د بنمني هم نلري

ددولت واک دچا یا ډلې یا کوم هیواد پر ضد نه استعمالیبې بلکه
د افغانستان د علیا ګټو په خدمت کې دي

- د افغانستان دولت تعهد کوي چې د نورو هیوادو په داخلی چارو کې
مداخله نکوي او اجازه نه ورکوي چې خاوره یې د نورو پر ضد
استعمال سی او کوبنېن کوي د سیمې او نړۍ په ثبات او پرمختګ
کې لازم مثبت رول ولوبوی
- د افغانستان ګاونډیان د دغه هیواد په داخلی چارو کې د عدم
مداخلت تعهد کوي او د ممدا منیت شوری د دغه تعهد
تضمينوی او پرهقه هیواد تعذیرات لګوي چې په راتلونکې کې د
افغانستان په چارو کې مداخله کوي
- افغانستان دیو ازاد هیواد په توګه د نړیوالې تولنې یو فعال غږې دی.
د ملګرو ملتو مؤسسه انتقالی دولت په رسمیت پېژنې او د هفه
ملاتر کوي
- انتقالی حکومت د هیواد د استقرار او پرمختګ لپاره پنځه کلن
انکشافي پلان جوروی او نړیواله تولنه تعهد کوي چې افغانستان ته
څلپې اقتصادي مرستې جاري ساتي
- خارجي پوئونه د یوکال په موده کې له افغانستانه وئي. ناتو د
افغانستان فوج ته هغه مئکني او هوائي حربی وسائل پرېږدي چې
داداخلي امن لپاره ضروري. د ناتو د فوجونو خای اسلامي فوج نیسي
چې په هغه کې ګاونډیان او هغه هیوادونه شامل ندي چې او س په
افغانستان کې فوج لري

- په ایران او پاکستان کې تول مهاجرین د دوو کالو په موده کې د م د مؤسسي په مرسته افغانستان ته ستنیبری او داخلی بیحایه سوې کورني خای پرخای کېږي.
- انتقالی دولت توله غیرمجازه وسله له افغانانو تولوي او بهرنې مسلح افراد او ګروپونه له افغانستانه رخصتوی که خوک پاتیبوی د دولت او نړيوالو مقرراتو مطابق د مهاجر په ډول معامله ورسه کېږي.
- افغانستان يواسلامي هيوا د اسلامي امت یوه برخه د. د اسلامي کنفرانس په مرسته د اسلامي نړۍ د معتبرو علماؤ یوه ډله د افغاني علماؤ سره انتقالی حکومت ته په ځینو مهمو اسلامي مسائلو کې مشوره ورکوي لکه د بنټو تعلیم، کار او حجابتې، د عصری علوم مو زده کړه، د عصری الاتو لکه د راديyo، تلویزیون، ... استعمال او داسي نور مسائل چاته بايد اجازه ورنکول سی چې د پیشرفت په نوم د اسلام حنیف دین تخریب کري او یائې د تولنې د پرمختګ په لار کې خند کړي.
- انتقالی حکومت د خپلې دورې په دریم کال کې چې خارجي قواوې وتلي، وسلې تولې سوې او اکثره مهاجر او بیحایه سوې کورني پرخای سوې وي اساسی قانون تدوین او د لوئې جرګې په تصویب بې رسوی.
- انتقالی حکومت په اخیر و شپږو میاشتو کې د اساسی قانون مطابق د اسلامي کنفرانس او ملګرومتو په مرسته د دولت د مشراو شوري

لپاره انتخابات کوي او دخپلې دورې په پای کې وانوي منتخب
مشرته سپاري

- د انتقالی دورې رئيس او وزیران په راتلونکې لومړنۍ دوره کې
ددولت دریاست او یا وزارت دنده نسي ترسره کولای.

ومن الله توفيق

=====

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library